

ENCANTADAS SAU INSULELE VRĂJITE
HERMAN MELVILLE

Un baiat pe nume Ismael, cu mulți ani în urmă el se afla în Manhattan. Într—o zi și—a făcut bagajele și a sosit la New Bredford. Nu cunoștea New Bredford și s—a îndreptat din instinct la un han de lângă docuri. El a ajuns la barul hanului întâlnindu—se cu Peter Coffin, numit și Iona. A aflat că toate paturile din han sunt ocupate, numai dacă ar vrea să împartă patul cu un vânător de balene. Într—un târziu hangiul i—a dus pe Ismail și pe alți șase clinenți într—o încăpere vecină. Ei au luat cina acolo așteptându—l pe vânător.

Cuprins

SCHIŢA ÎNTÂI. INSULELE ÎN DETALIU.

–„Acesta nu ar trebui să fie, spuse apoi barcagiul,
Un loc bun de acostat;
Căci aceste insule par din când în când
A nu fi nici teren stabil, nici altceva,
Ci locuri împrăştiate care se mişcă înainte şi înapoi
În apele adânci; de—aceea li se spune
Insulele Rătăcitoare;
Căci deseori i—au pus pe cei rătăcitori
În pericol de moarte şi grea silinţă;
Căci oricine a pus piciorul
Pe acest tărâm, nu a fost în siguranţă
Şi a mers tot mai şovăielnic, mai nesigur.”
** * * * **
„Întunecat şi jalnic, trist ca un mormânt lacom,
Care cere să primească trupuri neînsufleţite;
În vârful căruia sălăşluieşte o bufniţă cumplită
Ce—şi ţipă cântecul,
Diferit de cel al celorlalte vesele înaripate
Aducând aminte de fantomele rătăcitoare.”

Luaţi douăzeci şi cinci de grămezi de tăciuni aruncate ici—colo, la marginea oraşului; imaginaţi—vă unele dintre ele mărite până la dimensiunile unor munţi, iar locul rămas liber transformat în mare; astfel vă veţi putea face o idee generală despre cum arată Encantadas, sau Insulele Vrăjite. Pare mai degrabă un grup de vulcani stinşi decât unul de insule; seamănă mai curând cu o lume dezlănţuită, după o conflagraţie mondială.

Mă îndoiesc că ar mai exista un alt loc pe pământ la fel de dezolant precum acest arhipelag. Cimitire abandonate de mult, oraşe vechi ce se năruie bucată cu bucată, sunt peisaje destul de triste; dar, ca orice altceva ce a fost odată asociat umanităţii, încă ne trezesc sentimente de simpatie, oricât de trist ar fi acest lucru. Astfel, chiar şi Marea Moartă, oricâte emoţii ar inspira, stârneşte călătorului sentimente neplăcute.

Cât despre solitudine, marile păduri dinspre nord, întinderile de apă pe care nu a navigat niciun vapor, câmpiile îngheţate ale Groenlandei, sunt pentru un observator uman cele mai profunde imagini ale sale; şi totuşi, magia schimbării anotimpurilor le face să nu mai pară atât de cumplite; deoarece, deşi sunt neumblate de oameni, şi peste aceste păduri soseşte luna mai; mările îndepărtate reflectă aceleaşi stele ca şi Lacul Erie; şi în aerul curat al unei zile polare, irizaţiile gheţii azurii par la fel de frumoase ca malahitul.

Însă adevărata năpastă – am putea—o numi aşa – a insulelor Encantadas, ceea le face mai dezolante decât Idumea sau cei doi Poli, este faptul că, pentru ele, schimbarea nu vine niciodată; nici schimbarea anotimpurilor, nici a amărăciunii. Străbătute de Ecuator, ele nu cunosc nici toamna, nici primăvara; deja simple rămăşiţe, ruina lor nu poate fi mai cumplită de atât. Ploile torenţiale împrospătează deşertul; însă în aceste insule ploaia nu cade niciodată. Asemenea tigvelor siriene lăsate să se usuce în soare, ele se crapă în vipia veşnică de sub cerul dogoritor. „Aveţi milă de mine”, pare să spună spiritul tânguitor al insulelor Encantadas, „şi trimiteţi—l pe Lazarus să—şi înmoaie vârfurile degetelor în apă şi să—mi răcorească limba, căci mă sfârşesc în această arşiţă.”

O altă trăsătură a acestor insule este sălbăticia, care le face de nelocuit. Cred că acest loc părăsit este potrivit pentru cele mai cumplite fiinţe; şacalul ar trebui să—şi facă vizuină în întinderile de iarbă ale Babylonului; dar Encantadas refuză să—i adăpostească chiar şi pe cei din urmă proscrişi dintre bestii. Nici omul şi nici lupul nu se simt bine aici. Cu excepţia reptilelor, nu prea mai sunt alte feluri de vieţuitoare: broaşte ţestoase, şopârle, păianjeni uriaşi, şerpi, şi cea mai ciudată anomalie a acestei naturi neobişnuite, iguana. Nicio voce, fie ea şoptită sau mai puternică puternică, nu se face auzită; singurul sunet care răzbate este un şuierat.

Majoritatea insulelor, deşi încărcate de vegetaţie, sunt chiar mai neprimitoare decât pustiul Atacama. Hăţişuri încâlcite, formate din tufişuri aspre, fără fructe şi fără nume, sau cactuşi deformaţi, însetaţi, apar dintre crăpăturile adânci ale rocilor calcaroase, acoperindu—le.

În multe locuri, coasta este stâncoasă, sau mai precis, formată din bulgări de zgură – aglomerări de materii negricioase şi verzui, precum zgura căzută dintr—un cuptor de topit oţelul, lăsând ici—colo vederii fisuri întunecate şi grote în care marea toarnă fără încetare râuri de spumă, ameninţându—le cu un vârtej de negură cenuşie, sălbatică, din care răzbate larma asurzitoare a păsărilor. Oricât de calmă ar fi marea, aici nu are parte de tihnă, izbindu—se întruna de stânci; valurile se lovesc cu putere, chiar şi atunci când oceanul pare liniştit. În zilele înnorate şi apăsătoare din această parte a Ecuatorului, masele întunecate, sticloase, care se ridică printre şuvoaiele albe şi valurile care se sparg în aceste locuri periculoase de la ţărm îţi dau sentimentul unui tărâm plutonian. Astfel de ţinuturi nu pot exista în nicio lume, decât, poate, într—una decăzută,

Lemne pe jumătate arse sunt aruncate pe plaje laolaltă cu cochilii de scoici, bucăţi de trestie de zahăr, bambus şi cocotieri, străbătând apele oceanelor dinspre Paradis în Infernul acestei lumi întunecate din insulele dinspre vest şi sud; amestecate cu rămăşiţe ale frumuseţilor, câteodată poţi vedea de departe coastele putrezite ale epavelor. Întâlnindu—le, nimeni nu va fi surprins, după ce va fi observat curenţii puternici ce se învolburează prin aproape toate canalele arhipelagului. Curenţii de aer capricioşi se amestecă cu cei ai mării. Nicăieri altundeva vântul nu este atât de evanescent, de derutant şi de nestatornic, ba chiar uluitor de calm, precum în Encantadas. Aproape o lună i—a trebuit unei ambarcaţiuni să străbată drumul de la o insulă la alta, deşi între ele nu erau mai mult de nouăzeci de mile; purtată de forţa curenţilor, cu greu au reuşit marinarii s—o ferească de stânci, neizbutind însă să facă nimic pentru a—şi grăbi călătoria. Dacă nu cunosc direcţia curenţilor, corăbiilor venite din larg le este cu neputinţă să ajungă la ţărm. Nu rareori se întâmplă să apară curenţi misterioşi, care atrag irezistibil o corabie ce se aventurează printre insule, deşi ea nu doreşte să meargă într—acolo.

Este adevărat că, din când în când, flote numeroase de baleniere ce navighează în căutarea spermanţetului, se avântă spre ceea ce marinarii numesc Tărâmul Vrăjit. Dar acesta, după cum urmează să îl descriem, se află la mare distanţă în larg de Insula Albemarle, departe de încâlceala acestor insule micuţe; şi de acum înainte, pentru această zonă, observaţiile de mai sus nu se aplică în totalitate, chiar dacă şi acolo curentul duce într—o singură direcţie, schimbându—se după capriciile sale.

Într—adevăr, sunt perioade când curenţii ajung la mare distanţă de arhipelag, fiind atât de puternici şi de surprinzători încât schimbă cursul navelor, chiar şi atunci când acestea navighează cu patru–cinci mile pe oră. Datorită acestor curenţi, a luminii şi a vânturilor de intensitate diferită, marinarii au ajuns să presupună că există două arhipelaguri distincte, la o depărtare de aproximativ o sută de leghe între ele. Aceasta a fost presupunerea unora dintre primii vizitatori, bucanierii; iar în anii 1750, hărţile acestei părţi a Pacificului au fost victimele acestor iluzii. Şi această aparentă mişcare şi localizare greşită a insulelor a fost probabil unul dintre motivele pentru care spaniolii le—au numit Encantadas, sau Insulele Vrăjite.

Dar, neinfluenţaţi de descrierea lor, după cum au mărturisit, călătorii din zilele noastre ar fi înclinaţi să îşi imagineze că numele ar putea proveni de la pustiul care se întinde acum peste insule. Nimic nu sugerează mai bine aspectul acestor lucruri odată vii, transformate cu rea voinţă din ceva plin de viaţă în cenuşă. Merele din Sodoma, după ce au fost atinse, par a fi aceste insule.

Oricât de schimbător ar putea părea locul lor din cauza acestor curenţi, ele, cel puţin pentru cei aflaţi lângă mal, par invariabil neschimbate: nemişcate, ca nişte corpuri cadaverice.

Chiar şi apelativul de vrăjite, pare greşit dat şi într—alt sens. Cât despre reptilele care populează aceste locuri sălbatice – a căror prezenţă a dat acestui grup de insule al doilea nume spaniol, Galapagos – adică despre ţestoasele găsite aici, majoritatea marinarilor au avut o superstiţie, nu mai mult înspăimântătoare decât grotescă. Ei credeau că toţi ofiţerii marini care dau dovadă de o cruzime ieşită din comun, în special comandorii şi căpitanii, sunt transformaţi, după moarte, în broaşte ţestoase (şi, în unele cazuri, înainte de moarte); de atunci înainte sălăşluind în aceste ţinuturi aride, singurii domni solitari ai Asfaltului.

Fără îndoială, o astfel de idee a fost dată de un gând ciudat de trist care iniţial a fost inspirat de peisajul ciudat de deprimant; şi într—un mod particular, probabil, de ţestoase. Căci, lăsând la o parte trăsăturile lor strict fizice, este ceva ciudat în înfăţişarea acestor creaturi. Mâhnirea permanentă şi deznădejdea nu sunt în niciun animal mai clar exprimate decât la acestea; în tot acest timp, gândul la

minunata lor longevitate nu face decât să accentueze impresia de dezolare.

Nici măcar cu riscul de a fi învinuit că eu cred în mod absurd în vrăji, nu pot să nu admit că uneori, chiar şi acum, când am părăsit oraşul aglomerat pentru a petrece lunile iulie şi august în Munţii Adirondack, departe de influenţele civilizaţiei şi aproape de misterele naturii, când, în astfel de momente, mă aşez pe muşchiul gros dintr—un defileu, înconjurat de trunchiuri de pini doborâte la pământ îmi amintesc, ca prin vis, celelalte drumuri făcute în inima insulelor vrăjite; şi îmi amintesc apariţiile carapacelor întunecate şi lungile gâturi lipsite de vlagă, care ieşeau dintre tufişurile desfrunzite; şi iarăşi observ stâncile sticloase dărâmate şi zimţuite, cu şanţuri adânci, făcute în ani şi ani de ţestoasele ce se târăsc în căutarea micilor bazine de apă; în toate aceste momente rezist cu greu sentimentului că am dormit pe un tărâm malefic, vrăjit.

Ba mai mult, aceasta se datorează vioiciunii memoriei mele, sau magiei imaginaţiei mele, căci nu ştiu dacă sunt victima unei iluzii optice în ceea ce priveşte Insula Galapagos. Căci, deseori în momentele de distracţie, şi mai ales la petrecerile ţinute la lumina lumânării în casele vechi, când umbrele sunt aruncate în colţurile îndepărtate ale unei camere dreptunghiulare şi spaţioase, făcându—le să pară bântuite am atras atenţia camarazilor mei cu privirea mea fixă şi prin schimbarea bruscă a respiraţiei, căci mi se părea că văd, apărând încet din acele solitudini ireale, şi târându—se cu greu pe duşumea, fantoma unei ţestoase gigantice, pe spatele căreia, scria cu litere de foc „Avertisment”.

A DOUA SCHIŢĂ. CELE DOUĂ FEŢE ALE UNEI ŢESTOASE

„Nu te teme de nimic, spuse apoi călugărul, bine informat,
Căci aceşti monştri nu sunt cu adevărat aici,
Ci sunt deghizaţi în aceste forme de temut.
* * * * *
„Şi ridicându—şi sceptrul în înălţimi,
Toată această armată cumplită îşi luă zborul
Spre marele Zethy, la pieptul căruia s—au ascuns.”

Conform descrierii insulelor, ar putea fi cineva fericit pe Encantadas? Da: găsiţi pe cineva care se veseleşte, şi acela va fi fericit. Şi, într—adevăr, aşa jalnice precum sunt, insulele nu sunt în totalitate triste. Căci, în timp ce niciun privitor nu poate nega pretenţiile lor pentru cea mai solemnă şi superstiţioasă consideraţie, nici eu nu pot evita să privesc ţestoasa—nălucă atunci când iese din locurile umbroase; chiar şi ţestoasa, neagră şi melancolică cum este pe spate, tot are o parte luminoasă; carapacea de pe burtă este de un galben pal sau au o tentă aurie. Mai mult, oricine ştie că ţestoasele sunt astfel făcute încât dacă le pui pe spate le expui partea luminoasă, fără a avea posibilitatea de a se întoarce, pentru a—şi arăta cealaltă parte. Dar după ce ai făcut acest lucru, şi mai ales din cauză că ai făcut asta, nu ar trebui să juri că nu are o parte întunecată. Bucură—te de partea luminoasă, ţine—o întoarsă astfel pentru totdeauna, dacă poţi, dar fii sincer, şi nu nega existenţa părţii întunecate. Nu ar trebui să facă asta nici cel care nu poate întoarce ţestoasa din poziţia sa naturală, pentru a—i ascunde partea întunecată şi să—i expună partea mai plină de viaţă, la fel ca pe un dovleac de octombrie în soare, declarând astfel că această creatură este o pată neagră. Ţestoasa este atât neagră, cât şi luminoasă. Dar să intrăm în amănunte.

Cu câteva luni înainte de a pune prima dată piciorul pe ţărm, navigam pe vasul meu în apropiere. Într—o după—amiază am ajuns la Capul Sudic al Albemarle, nu departe de ţărm. Parţial din capriciu, şi parţial din cauză că cercetam un ţinut atât de ciudat, a fost trimisă la mal o barcă cu echipaj cu ordinul de a investiga şi, în plus, de a aduce oricâte ţestoase ar fi putut căra.

După apusul soarelui, echipajul s—a întors. Am privit de pe înălţimea vasului ca şi cum m—aş fi aflat pe cumpăna unei fântâni şi am întrezărit barca prin ceaţă, aproape scufundată în mare din cauza unei greutăţi neobişnuite. Au fost aruncate funiile, iar trei ţestoase imense, parcă venite din antediluvian, după mari eforturi, au fost urcate pe punte. Cu greu mi se părea că sunt fiinţe pământene. Eram pe mare de mai bine de cinci luni, o perioadă de timp suficient de lungă pentru ca toate lucrurile care proveneau de pe uscat să ni se pară fabuloase şi să ne stârnească imaginaţia. Dacă s—ar fi urcat la bord trei ofiţeri spanioli, probabil că m—aş fi uitat cu curiozitate la ei, i—aş di pipăit şi i—aş fi privit la fel cum îi privesc sălbaticii pe oaspeţii lor civilizaţi. Dar în loc de trei ofiţeri, am văzut aceste într—adevăr minunate ţestoase – diferite de ţestoasele de lut făcute de un şcolar – ci negre ca hainele de doliu ale unei văduve, grele ca un cufăr plin, cu carapace mari, de forma unui medalion rotund, ca nişte scuturi, ciobite şi pline de băşici, ca scuturile ce au trecut printr—o bătălie, acoperite, din loc în loc, cu muşchi verde—închis, şi murdare. Aceste creaturi mistice, aduse din senin în toiul nopţii din solitudinile de nedescris pe puntea plină de oameni, m—au afectat într—un fel greu de suportat. Păreau că se târâseră de sub fundaţia pământului. Chiar aşa, păreau cele trei ţestoase identice pe care hinduşii spun că se sprijină întreaga sferă. Cu o lampă, le—am cercetat mai îndeaproape. Ce respect venerabil stârneau! O textură verde acoperea carapacele grosolan exfoliate şi vindeca fisurile carapacelor rănite. Nu mai vedeam trei ţestoase. Se măriseră – se transfiguraseră. Mi se părea că văd trei Coloseumuri romane într—o cumplită decădere.

Voi, cei mai vechi locuitori ai acestei insule şi ai oricărei alte insule, am spus, vă rog, daţi—mi libertatea oraşelor fortificate cu trei ziduri!

Sentimentul pe care îl ai atunci când priveşti aceste creaturi este de eternitate: – fără vârstă, cu o rezistenţă nemărginită. Nu pot crede că ar mai exista o altă creatură care să trăiască atât de mult ca ţestoasele din Encantadas. Nu este vorba numai despre capacitatea lor de a supravieţui, căci rezistă fără mâncare un an întreg, ci şi despre armura de nepătruns a carapacei lor. Ce altă creatură vie mai are o asemenea citadelă care să reziste asaltului Timpului?

Cu un felinar în mână, am înlăturat algele şi am văzut cicatricile vechi, căpătate în căderea printre munţii insulei – cicatrice ciudat lărgite, umflate, pe jumătate estompate, dar deformate ca cele din scoarţa copacilor bătrâni. Păream a fi un geolog, studiind urmele de păsări şi cercetând rămăşiţele încastrate în ardezie ale unor creaturi incredibile, acum dispărute.

Pe când stăteam în acea noapte întins în hamacul meu, am auzit mişcările greoaie, epuizante, ale celor trei străini greoi pe puntea plină de obstacole. Prostia deciziei lor era atât de mare, încât nu se dădeau la o parte din faţa niciunui impediment. Una dintre ele a continuat să se mişte până ajuns la locul pentru cart. La răsăritul soarelui, am găsit—o înfiptă ca un berbece în baza nemişcată a trinchetului, chinuindu—se, încercând să—şi facă drum. Că aceste ţestoase sunt victimele unui duşman, sau poate un vrăjitor a făcut o vrajă diabolică, pare la fel de plauzibil ca acea ciudată nebunie a trudei fără speranţă care de multe ori le stăpâneşte. Le—am văzut de multe ori cum se aruncă eroic de pe stânci ca berbecii şi perseverează, înghiontindu—se, zvârcolindu—se, croindu—şi drum, respectându—şi astfel ruta. Blestemul vieţii lor este nevoia de a trudi pentru a pătrunde într—o altă lume.

Neîntâlnind asemenea obstacole ca tovarăşa lor, celelalte ţestoase pur şi simplu se ciocnesc de lucruri mici – găleţi, buşteni sau parâme – şi câteodată în timp ce se târau peste ele alunecau cu un huruit uluitor pe punte. Ascultând aceste sunete înfundate şi ciocniri, m—am gândit la locul unde sălăşluiesc; o insulă plină de defileuri înguste şi viroage, scufundate în inimile munţilor fragmentaţi, şi acoperite de multe mile cu tufişuri încâlcite. Mi—am imaginat apoi aceşti monştri simpli, secol după secol, contorsionându—se printre umbre, duri ca nişte fierari; târându—se atât de încet şi de greoi, încât nu numai că au apărut ciuperci sub picioarele lor, ci şi pe spatele lor a crescut muşchi. Cu ele, m—am pierdut în labirinturi vulcanice; am umblat printre crăcile putrezite ale tufişurilor; până când, într—un final, m—am găsit stând cu picioarele încrucişate, la fel ca un brahman care stă pe un tripod de frunţi ce susţine bolta lumii.

Acesta a fost coşmarul meu sălbatic, prilejuit de prima întâlnire cu ţestoasele din Encantadas. Seara următoare, ce ciudat, am stat cu colegii mei de pe vas şi am făcut un ospăţ vesel din carne de ţestoasă, şi friptură de ţestoasă; când s—a terminat masa am scos cuţitul şi am ajutat la transformarea celor trei carapace concave în trei boluri ciudate pentru supă, şi am lustruit cele trei carapace galbene de pe burtă în trei tăvi minunate.

A TREIA SCHIŢĂ. ROCK RODONDO

„Această Stâncă Groaznică,
Un loc periculos şi cumplit,
De care nu s—au apropiat nici peşte, nici pasăre,
Ci doar hoardele de pescăruşi zgomotoşi
Şi cormoranii, păsări lacome,
Care încă mai aşteaptă pe acea stâncă cumplită.”
* * * * *
„Cu marea, care se rostogoleşte
La baza sa,
Şi pe Stâncă, pe care valurile ajung
Un imn solemn răsună.”
* * * * *
„Apoi barcagiul vâsli încet,
Şi îl lăsă să audă o parte a acestei melodii rare.”
* * * * *
„Din senin, nenumărate zburătoare
Vin fluturând, prin aer
Din aripile lor,
Contrariate, bâjbâind prin noapte.”
* * * * *
„Toate naţiile de păsări
Au cuibărit aici.”

A urca într—un turn înalt de piatră nu este doar un lucru interesant de făcut, ci şi cel mai bun mod de a avea o perspectivă completă asupra împrejurimilor. Este cu atât mai bine dacă turnul este unul singuratic, ca cel misterios din Newport, singurul supravieţuitor al unui castel ce a pierit demult.

Acum, referindu—ne la Insulele Vrăjite, avem noroc de un punct de observaţie pe o stâncă remarcabilă, numită de vechii spanioli, pentru forma sa deosebită, Rock Rodondo, sau Stânca Rotundă. Cam de două sute cincizeci de picioare înălţime, ridicându—se drept din mare, la zece mile de ţărm, cu întregul arhipelag muntos de la sud şi est. Rock Rodondo ocupă, pe o scală mare, cam aceeaşi poziţie ca şi faimosul Campanile sau Bell Tower din San Marco, împreună cu grupul de edificii străvechi din jurul său.

Înainte de a urca pentru a arunca o privire asupra Encantadas, merită să acordăm puţină atenţie acestui loc. Este vizibil de la o distanţă de treizeci de mile; şi, participă pe de—a—ntregul la această vrajă care învăluie arhipelagul, când la prima vedere din depărtare este luată din greşeală drept o navă. De la patru leghe depărtare, la lumina unei luni aurii, ceţoase, pare nava unui amiral spaniol, cu pânze strălucitoare. Vas la orizont! Vas la orizont! se aude de pe toate cele trei catarge. Dar când vine noaptea, fregata vrăjită e transformată în mare grabă într—o închisoare.

Întâia mea vizită în acel loc a fost în primele ore ale dimineţii. Cu dorinţa de a pescui, am coborât trei bărci şi ne—am depărtat la două mile de vasul nostru, astfel că ne—am găsit, chiar înainte de răsăritul soarelui, sub umbra pe care o arunca Rodondo în lumina lunii. Părea mai înalt, şi totuşi mai fin, în ciudatul crepuscul al acelei ore. Măreaţa lună plină strălucea spre vest ca un far călăuzitor, aruncând o tentă de culoare deasupra mării ca silueta unui foc din jăratic ce se stinge, într—o vatră, în miez de noapte; în acest timp, de—a lungul întregii coaste estice soarele invizibil trimitea o lumină palidă prin care îşi anunţa sosirea. Vântul abia adia; valurile se unduiau; stelele străluceau vag; întreaga natură părea indiferentă la trecerea nopţii şi aştepta soarele. Aceasta era ora critică în care puteai prinde Rodondo în toată măreţia sa. Crepusculul era suficient ca să dezvăluie fiecare punct remarcabil, fără a distruge apariţia miracolului.

De pe ceea ce părea a fi o treaptă ruptă de scară, spălată de ape, ca treptele unui palat de pe ape, de valuri, turnul se ridica pe piedestalul său spre înălţimi. Aceste straturi uniforme, care compun întregul, formează ce mai deosebită trăsătură a lor. Căci la locul în care se întâlnesc formează nişte platforme ce

înconjoară stânca, de la vârf spre bază, ridicându—se gradual una peste cealaltă. La fel cum streşinile oricărui hambar sau mănăstire sunt pline de rândunele, la fel erau aceste margini stâncoase, pline cu nenumărate păsări marine. Streşini peste streşini, cuiburi peste cuiburi. Din loc în loc erau dungi lungi de un alb fantomatic ce colorau turnul din mare până la cer, făcându—l să pară o corabie, de la depărtare. Totul ar fi fost încântător de liniştit, dacă nu era larma demonică creată de păsări. Nu numai cornişele erau pline, dar acestea zburau în stoluri dense pe deasupra, întinzându—se într—o pânză înaripată şi în continuă transformare. Turnul este locul frecventat de păsările acvatice de pe sute de leghe de jur împrejur. Spre nord, spre est şi spre vest, nu se vede nimic altceva decât eternul ocean; astfel încât cuirasatele care veneau dinspre coastele Americii de Nord, Polineziei sau ale statului Peru, acostau mai întâi pe Rodondo. Şi, deşi Rodondo este pământ solid, nicio pasăre de pe uscat nu a venit vreodată aici. Imaginaţi—vă un măcăleandru sau un canar aici! Ca o cădere în mâinile filistenilor, sărmanele păsări cântătoare ar fi înconjurate de păsările răpitoare, cu ciocuri lungi şi ascuţite ca pumnalele.

Nu ştiu unde ar putea fi mai bine studiată istoria naturală a ciudatelor păsări marine mai bine decât pe Rodondo. Este locul cu cele mai multe păsări de pe întinderea oceanului. Păsările care coboară aici, nu au atins niciodată un copac; colibri, care rareori zboară singure; rândunele, ce cunosc zonele nepătrunse ale cerului.

Haideţi să aruncăm o privire spre cea mai de jos stâncă dintre toate, care este în acelaşi timp şi cea mai lată, şi aşezată la mică distanţă de apă. Ce fiinţe ciudate sunt acestea? Stau drepte ca omul, dar nu sunt deloc simetrice, stau pe stânci ca nişte cariatide sculptate, sprijinind streşinile de deasupra. Corpurile lor au o înfăţişare grotescă; ciocul lor este scurt; parcă nici nu au picioare; membrele de pe laterale nu sunt nici labe, nici aripi şi nici braţe. Şi cu adevărat, pinguinul nu este nici peşte, nici pasăre; ca hrană, nu este potrivită nici la Carnaval, nici în Postul Paştelui; este, fără îndoială, cea mai ciudată şi cea mai puţin simpatică creatură descoperită de om. Deşi ajunge în toate cele trei medii, şi chiar având legături rudimentare cu toate, pinguinul nu se simte nicăieri ca acasă. Pe pământ, se împiedică; pe apă, vâsleşte; din aer, cade zgomotos. Ruşinată de eşecul său, Natura îl ţine pe acest copil diform ascuns la capătul pământului, în Strâmtoarea Magellan, şi aici, pe Rodondo.

Dar priviţi, ce sunt acele triste regimente de pe stânca de mai sus? Ce fel de păsări sunt acele ciudăţenii? Sunt călugări franciscani? Sunt pelicani. Ciocurile lor alungite şi buzunarele grele atârnate de ele le dau o înfăţişare lugubră. Cu răbdare, stau ore întregi fără să se mişte. Coloritul lor gri, plicticos, le conferă un aspect de parcă ar fi fost daţi cu cărbune. O pasăre blestemată, într—adevăr, ce vizitează la momentul potrivit ţărmurile pietroase ale Encantadas.

Mult mai sus găsim albatrosul gri, greşit denumit astfel, o pasăre urâcioasă, spre deosebire de rudele sale despre care se vorbeşte atât, fantoma albă ca zăpada ce bântuie Capul Bunei Speranţe şi Capul Horn.

Pe când urcăm din stâncă în stâncă, îi descoperim pe locuitorii turnului, aşezaţi în ordinea mărimii: – gâşte de mare, gaiţe, găinuşe de mare, pescăruşi de toate felurile, dominându—se una pe alta, într—un mod senatorial; în timp ce stropind peste tot, ca pe o pânză minunat brodată, pasărea furtunii sau puiul Mamei Cary îşi cântă neîncetat cântecul. Acesta este misteriosul colibri al oceanului – care, având în vedere strălucirea penajului şi vioiciunea sa efemeră, ar putea fi numită fluturele său, iar ciripitul său la pupă este de rău augur pentru marinari la fel cum este pentru ţărani sunetul aducător de moarte ce răsună din spatele şemineului – ar trebui să aibă locul lor special pe Encantadas. El le aduce aminte marinarilor despre vraja lor mohorâtă.

Pe măsură ce ziua trece, larma disonantă creşte în intensitate. Cu sunete ce îţi sparg timpanele, păsările sălbatice celebrează sosirea dimineţii. În fiecare clipă zburătoarele se lansează din turn şi se alătură corului din aer care planează pe deasupra capetelor noastre, în timp ce locurile rămase libere dedesubt sunt luate de alte miriade de păsări. Dar prin toată această agitaţie aud clar, cristalin, sunete ca de goarnă, căzând ca şuvoaiele de ploaie. Privesc în depărtare şi observ ceva angelic, alb ca zăpada, cu o pană lungă ca o lance, în spatele său. Este minunatul, însufleţitul cântăreţ al oceanului, pasărea mândră ce stârneşte invocaţii muzicale, numită „ajutorul şefului de echipaj”.

Înaripatul Rodondo, cel plin de viaţă, îşi are echivalentul în cetele de peşti care populează apele de la baza sa. Sub nivelul apei, stânca pare plină de caverne, labirinturi în care cârduri de peşti minunaţi se pot ascunde cu uşurinţă. Toţi sunt ciudaţi, mulţi dintre ei extrem de frumoşi; şi ar fi împodobit de minune acvariile rotunde în care peştişorii aurii sunt ţinuţi pentru decor. Nimic nu este mai frapant decât

ciudăţenia multitudinii de suflete. Aici se pot vedea nuanţe care nu au fost încă pictate pe vreo pânză şi siluete care nu au fost încă sculptate.

Pentru a descrie multitudinea, lăcomia, cutezanţa şi monotonia acestor peşti, permiteţi—mi să spun că deseori, prin locurile nepopulate de peşti – spaţii create temporar de peştii care sar la suprafaţa apei – trec unii mai mari şi mai neglijenţi, care înoată încet şi în adânc; pescarii noştri vor încerca să arunce nada până la aceştia din urmă. Dar degeaba; nu pot ajunge în acea zonă. Imediat ce cârligul atinge apa, sute de peşti înnebuniţi concurează pentru onoarea de a fi capturaţi. Săracul peşte din Rodondo! În felul tău, eşti dintre aceia care se încred nechibzuit în natura umană, deşi nu o înţeleg.

Dar răsăritul s—a transformat acum în plină zi. Stol după stol, păsările marine zboară deasupra apei pentru a—şi căuta hrana în adâncuri. Turnul este lăsat doar pentru peşti solitari din cavernele de dedesubt. Acesta străluceşte în razele aurii ca lumina albă a unui far înalt, sau ca pânzele ridicate ale unui crucişător. În acest moment, fără îndoială, în timp ce noi credem că este doar o stâncă singuratică, alţi călători jură solemn că este un vapor dens populat.

Dar să legăm corzile acum, şi să urcăm. Însă nu este prea uşor.

A PATRA SCHIŢĂ. O PERSPECTIVĂ DE PE STÂNCĂ

„Astfel, îl duce pe cel mai înalt munte
De unde a privit spre depărtări:”...

Dacă vrei să urci pe Stânca Rodondo, respectă următoarele instrucţiuni. Călătoreşte de trei ori în jurul lumii pe cea mai mare fregată; apoi serveşte un an sau doi ca ucenic al ghizilor care conduc străinii pe culmile din Tenerife; şi mulţi alţi ani lângă un acrobat, un jongler indian şi lângă o capră neagră. După toate acestea, vino să fii răsplătit cu perspectiva ce se vede din turnul nostru. Cum se ajunge acolo, doar noi ştim. Dacă am căuta să le spunem şi altora, cât de înţelepţi ar fi? Ajunge că aici, pe acest vârf, suntem doi, eu şi cu tine. Poate avea un călător în balon, sau un om care cercetează stelele, o perspectivă mai largă asupra spaţiului? Mai mult, unii şi—ar putea închipui că privesc universul prin prisma bătăliilor cereşti ale lui Milton[1]. Un Kentucky umed şi nemărginit. Aici, Daniel Boone[2] ar fi fost mulțumit să locuiască.

Nu acordaţi niciodată atenţie acelui Ţinut Pârjolit al Insulelor Vrăjite. Priviţi spre margine, apoi spre sud. Nu se vede nimic; dar daţi—mi voie să vă indic măcar o direcţie, dacă nu un loc, de o anumită importanţă, aflat pe întinderea vastă a mării care, sărutând poalele turnului, se îndreaptă apoi spre Antarctica.

Suntem acum la zece mile de Ecuator. Acolo, spre est, la şase sute de mile, se întinde continentul; această stâncă se află aproximativ pe aceeaşi paralelă cu Quito.

Observaţi un lucru. Ne aflăm pe unul dintre cele trei locuri nelocuite, care, aflate cam la cam aceeaşi distanţă de continent, veghează întreaga coastă a Americii de Sud. Într—un fel aparte, de asemenea, ele delimitează aspectul lor de cel sud american. Dintre nenumăratele lanţuri polineziene de la vest, niciuna nu aminteşte de calităţile lui Encantadas sau Galapagos, insulele St. Felix şi St. Ambrose, insulele Juan—Fernandez şi Massafuero. Despre prima, nu vom vorbi aici. Cea de—a doua se întinde puţin mai sus de Tropicul Sudic; înalte, neospitaliere, şi cu stânci nelocuibile, una dintre ele având două culmi rotunde, legate printr—un recif scund, seamănă cu un uriaş cu două capete. Ultima se află la 33° latitudine; înaltă, sălbatică şi despicată. Insula Juan Fernandez este suficient de cunoscută şi nu are nevoie de o descriere. Massafuero este numele spaniol, destul de grăitor, căci insula aşa—numită se întinde ceva mai departe de continent decât vecina sa, Juan. Insula Massafuero are un aspect foarte impozant privită de la distanţa de opt–zece mile. Abordată dintr—o direcţie, pe o vreme noroasă, înălţimile sale şi conturul colţuros, şi în special o pantă deosebită, care pleacă de pe culmile sale, o fac să pară mai mult un aisberg imens care alunecă într—un echilibru precar. Versanţii săi sunt brăzdaţi de caverne întunecate, ca o catedrală cu capelele sale posomorâte din jur. Trecând prin apropierea acestora, după o lungă călătorie, şi văzând nişte zdrenţăroşi exilaţi, cu bastoane în mâini, ce coboară stâncile abrupte, un iubitor al acestor peisaje va resimţi emoţii bizare.

În expediţiile de pescuit pe care le—am întreprins, am avut ocazia să vizitez fiecare arhipelag. Impresia pe care o lasă unui străin care ajunge cu barca sa sub stâncile lor înfiorătoare este, că, cu siguranţă este primul care le descoperă, ceea ce, pentru majoritatea, înseamnă... linişte şi solitudine. Şi aici, trebuie să spunem, modul în care aceste insule au fost descoperite pentru prima dată de europeni este demn de menţionat.

Înainte de anul 1563, vapoarele spaniole ce călătoreau din Peru spre Chile, aveau probleme mari. De—a lungul acestei coaste, băteau vânturile dinspre sud; astfel că aveau obiceiul să stea la distanţă mică de ţărm, dintr—o superstiţie a spaniolilor, că dacă o vor pierde din vedere, vânturile eterne îi vor duce în apele fără sfârşit, de unde nu există întoarcere. Aici, trecând printre capuri şi promontorii sinuoase, bancuri de nisip şi recife, mergând împotriva vântului continuu din faţă, uneori zile şi săptămâni întregi pline de calm, vapoarele din diferite provincii, în multe cazuri, au avut parte de greutăţi teribile. Există o notă în anumite colecţii cu dezastre nautice, despre unul dintre aceste vapoare, care, începând o călătorie a cărei durată a fost estimată la zece zile, a petrecut patru luni pe mare, şi într—adevăr nu a mai intrat niciodată în vreun port, căci într—un final a eşuat. Trebuie să spunem că

---

[1] John Milton (1608–1674) poet englez, faimos pentru poemul epic în versuri albe *Paradise Lost* (Paradisul Pierdut) (n.tr.)
[2] Explorator american (1734–1820) (n.tr.)

această navă n—a întâlnit niciodată un vânt puternic, dar a fost la mâna curenţilor ş a momentelor lor de acalmie. În mod repetat, rămasă fără provizii, a acostat într—un port, de unde a plecat iarăşi. Ceaţa densă a acoperit—o; aşa că nu a putut fi văzut locul în care se afla, şi odată, când toate mâinile se ridicau vesele, anticipând ajungerea la destinaţie, ia te uită! vaporii se ridicau şi arătau munţii de la care plecaseră în călătorie. În acei vapori înşelători s—a lovit de un recif, unde a avut parte de o serie ce nenorociri, prea triste pentru a le povesti.

Juan Fernandez, navigatorul renumit, după care a fost botezată insula ce—i poartă numele, a fost cel care a pus capăt acestui şir de necazuri, aventurându—se cu curaj – la fel cum De Gama a făcut înaintea lui. A întâlnit curenţi favorabili pentru a merge spre sud, şi navigând spre vest, până după zona stabilită ca punct terminus al călătoriei, a atins coasta fără dificultate; această rută, deşi ocolitoare, s—a dovedit a fi mult mai rapidă decât cea directă. A urmat această rută şi aproximativ în anul 1670, Insulele Vrăjite şi restul arhipelagului, cum sunt ele numite, au fost descoperite. Deşi nu ştiu dacă vreuna dintre ele era locuită, ar fi corect să afirmăm că sunt pustii din vremuri imemoriale. Dar să revenim la Rodondo.

Spre sud faţă de turnul nostru se întinde Polinezia, la sute de leghe distanţă; dar drept spre vest, mergând pe linia formată de această paralelă, niciun uscat nu se ridică, iar barca ta este dusă spre Kingsmills, într—o călătorie pe mare de, să spunem, cinci mii de mile.

Având astfel un punct de referinţă – Rodondo fiind singurul reper – am stabilit locul unde ne aflăm pe mare, hai să ne referim la locuri nu atât de îndepărtate. Priviţi întunecatele şi pârjolitele Insule Vrăjite. Cel mai apropiat promontoriu face parte din Albemarle, cea mai mare insulă din arhipelag, având cam şaizeci de mile sau mai mult în lungime, şi cincisprezece în lăţime. Ai văzut vreodată Ecuatorul? Ai trecut vreodată peste el? Ei bine, acel promontoriu în formă de crater, cu lavă galbenă, este tăiat de Ecuator exact cum un cuţit taie drept prin centrul unei plăcinte de dovleac. Dacă ai putea privi atât de departe, până pe o parte a acelui promontoriu, peste acel obstacol, vei putea vedea insula Narborough, cel mai înalt ţinut din arhipelag; nu are niciun fel de pământ; pare a fi lavă de sus şi până jos; încadrată de peşteri negre ca furnalul; ţărmul său metalic sună sub picioare ca o placă de fier; vulcanii săi centrali sunt grupaţi ca un horn gigantic.

Narborough şi Albemarle sunt vecine, după un model destul de ciudat. O diagramă familiară va ilustra această vecinătate ciudată:

E

Trasaţi o linie acolo unde se îmbină litera de mai sus. Braţul de sus este Narborough, iar ce rămâne este Albemarle. Insula vulcanică Narborough se află între cele două braţe negre ale lui Albemarle, la fel ca limba roşiatică a unui lup în gura sa deschisă.

Dacă doriţi să ştiţi populaţia din Albemarle, vă voi spune, în cifre rotunde, statisticile, în concordanţă cu cele mai de încredere estimări făcute despre acest loc: oameni, niciunul, furnicari, număr necunoscut. Mizantropi, număr necunoscut. Şopârle, 500.000. Şerpi, 500.000. Păianjeni, 10.000.000. Salamandre, nu se ştie numărul. Diavoli, suficienţi. Asta face un total de 11.000.000, plus nenumărate alte fiare, furnicari, mizantropi şi salamandre.

Albemarle deschide gura spre locul unde apune soarele. Fălcile sale deschise formează un golf măreţ, pe care Narborough, limba sa, îl împarte în două, unul dintre ele fiind numit Golful Weather, celălalt Golful Lee; în timp ce promontoriile vulcanice, care încheie coastele, sunt numite Capul Sud şi Capul Nord. Am menţionat acest lucru deoarece aceste golfuri sunt renumite în analele pescuitorilor de caşaloţi. Balenele vin aici în anumite perioade pentru a naşte. Când vapoarele au ajuns aici pentru prima oară, aşa mi s—a spus, obişnuiau să blocheze intrarea în Golful Lee. Bărcile lor au mers în jurul Golfului Weather, trecând prin Canalul Narborough.

A doua zi după ce am pescuit la baza acestui Turn Rotund, am avut parte de un vânt bun. Îndreptându—ne spre capul nordic căci doream să ajungem lângă promontoriul dinspre nord, dintr—odată a apărut în faţa noastră o flotă de treizeci de corăbii, toate mergând împotriva vântului, ca un escadron. O perspectivă cum nu s—a mai văzut. Cea mai plăcută apariţie a unei flote. Cele treizeci de carlingi făceau un zgomot ca treizeci de harpe, şi arătau asemenea, lăsând în apa mării dâre paralele. Dar s—au dovedit a fi prea mulţi vânători pentru un asemenea vânat. Flota s—a despărţit şi au mers în direcţii diferite, ieşind din raza vizuală, lăsându—mi corabia mea şi doi domni dichisiţi din Londra. Aceştia din urmă, văzând că nu au noroc, au plecat şi ei; şi Golful Lee, cu toate dependinţele sale, şi fără

rival, a rămas în sarcina noastră.

Câteodată, – nu mereu, ca în alte părţi ale arhipelagului, – un curent puternic trece chiar prin dreptul deschiderii lui. Astfel, cu toate pânzele ridicate, îţi stabileşti cu atenţie ţinta. Cât de des, stând în picioare la capul trinchetului, spre răsărit, cu prora îndreptată între aceste insule, nu m—am uitat spre ţărmul format de lavă, pe care nu curgeau şiroaie de apă proaspătă, ci torente de lavă fierbinte.

Pe când vasul îşi continuă drumul, Narborough îşi arată ţărmurile stâncoase şi întunecate, ridicate cam la cinci sau şase sute de picioare, înălţime la care se ascunde în norii grei, a căror margine este atât de clar definită pe stânci, de parcă ar fi limbile de zăpadă în Anzi. Se întâmplă ceva cumplit în acea întunecime. Demoni de foc se zvârcolesc, şi, din când în când, iradiază în noapte cu o lumină spectrală pe multe mile de jur împrejur, dar fără alte semne; sau anunţă din senin prin zguduiri teribile întreaga tragedie a erupţiei vulcanice. Cu cât e mai întunecoasă ziua, cu atât mai mult vei căuta lumina noaptea. Deseori, pescarii de balene au ajuns în apropierea acestui munte în flăcări, când acesta străluceşte ca o sală de bal. Sau, mai degrabă, fabrică de sticlă ai putea numi Insula Narborough, cu hornurile sale vulcanice înalte.

De aici, de unde stăm, pe Rodondo, nu putem vedea celelalte insule, dar este un loc bun de unde putem arăta încotro se întind. De acolo, spre E—N—E, se vede o creastă întunecată. Este Insula Abington, una dintre cele mai nordice dintre ele; singuratică, îndepărtată, şi golaşă, pare a fi teritoriul nimănui, văzut de pe coasta noastră nordică. Nu cred că există doi oameni care să fi pus piciorul în acel lor. Până acum, în ceea ce priveşte Insula Abington, Adam şi miliardele sale de urmaşi nu au fost create.

Mai la sud de Abington, şi destul de ascunsă de creasta de pe Albemarle, se află Insula James, numită astfel de bucanierii timpurii, după nenorocosul Stuart, Duce de York. Observaţi că, exceptând insulele prezentate aici, şi care au primit numele unor amirali faimoşi, Encantadas au fost prima dată botezate de spanioli; dar aceste nume spaniole au fost înlocuite pe hărţile englezeşti de numele date de bucanieri, care, la mijlocul secolului al şaptesprezecelea, le—au numit după nobilii şi regii englezi. Despre aceşti corsari loiali şi despre lucrurile care au dus la asocierea numelor lor cu Encantadas, vom mai auzi. Şi asta nu în legătură cu un lucru minor; căci între Insula James şi Albemarle se întinde o insuliţă fantastică, cunoscută ciudat ca „Insula Vrăjită a lui Cowley”. Numele i—a fost dat de bucanieri, prima dată când au ajuns aici. În cărţile despre călătoriile pe aceste meleaguri, se spune: „Capriciile mele m—au făcut să o numesc Insula Vrăjită Cowley, căci, deoarece am văzut—o de mai multe ori, ne—a apărut în atât de multe forme, diferite; uneori ca ruinele unei fortificaţii, altădată, ca un oraş măreţ” etc. Nu e de mirare, căci, în cazul Encantadas, se întâlnesc tot soiul de iluzii optice şi miraje.

Faptul că de numele lui Cowley se leagă această insulă aflată într—o continuă transformare sugerează posibilitatea ca ea să—i fi insuflat o stare meditativă cu privire la el însuşi. Cel puţin, dar nu e imposibil, dacă ar fi fost rudă cu gânditorul şi autocriticul poet Cowley, care a trăit în această perioadă, ideea ar putea părea neîntemeiată; căci acest lucru care este menţionat în denumirea insulei este întâlnit atât la poeţi, cât şi la piraţi.

Mai spre sud de Insula James se află Insulele Jervis, Duncan, Grossman, Brattle, Wood, Chatham, şi multe alte insuliţe, în cea mai mare parte un arhipelag arid, fără locuitori, istorie, şi nicio speranţă pentru aşa ceva în viitor. Dar nu departe de acestea sunt insulele mai importante – Barrington, Charles, Norfolk şi Hood. Capitolele următoare vor prezenta aceste teritorii şi importanţa lor.

A CINCEA SHIŢĂ. FREGATA, ŞI VAPORUL PORNI

„Privind în depărtările oceanului,
Se vede o barcă împodobită
Un vapor cu pânzele frumos împodobite,
Şi cu un steag în vârful catargului,
Prin oceane îşi face drum.”

Înainte de a părăsi Rodondo, nu ar trebui să uităm că în 1813, fregata americană Essex, condusă de căpitanul David Porter, a fost cât pe ce să—şi lase rămăşiţele aici. Stând liniştit într—o dimineaţă, un curent puternic l—a dus cu viteză spre stâncă, a văzut o ambarcaţiune ciudată, care – neţinând seama de pretinsele farmece ale acelei zone – părea să se clatine sub un vânt violent, în timp ce fregata stă fără viaţă, ca şi cum ar fi vrăjită. Dar a bătut un vânt uşor, iar toate pânzele fregatei au fost ridicate pentru a porni în urmărirea duşmanului, după cum se presupunea – că era o balenieră englezească – dar viteza curentului era atât de mare, încât curând a fost pierdut din vedere; şi, într—un final, Essex, în ciuda ancorelor sale, a fost dusă atât de mult sub stâncile lovite de spuma mării de pe Rodondo încât, pentru o vreme, totul a părut pierdut. Cu toate acestea, o briză a salvat—o în ultima clipă, deşi salvarea a venit într—un moment atât de critic, încât părea aproape miraculoasă.

Salvându—se astfel de la distrugere, se folosi de această ocazie pentru a distruge cealaltă corabie, pe cât posibil. Reîncepu urmărirea, în direcţia în care dispăruse vasul străin, pe care îl văzu a doua zi dimineaţă. Acesta a arborat culorile americane şi păstră distanţa faţă de Essex. A urmat o perioadă de acalmie; când, încă încrezător în faptul că vasul străin era englez, Porter trimise un cuter, nu pentru a urca la bordul duşmanului, ci pentru a trimite înapoi bărcile care îl remorcau. Acesta a avut succes. Cuterele au fost apoi trimise pentru a—l captura; vasul străin arbora acum culorile engleze în loc de cele americane. Dar, când bărcile fregatei au ajuns la mică distanţă de ţinta lor, o altă pală de vânt s—a abătut asupră—le; vasul străin, cu toate pânzele sus, a plecat spre vest şi, în noaptea următoare, a fost dus în derivă spre Essex, care, în acest timp, a stat perfect nemişcat.

Această ambarcaţiune enigmatică – americană dimineaţa, englezească seara – cu pânzele umflate de vânt – nu a mai fost văzut niciodată. Un vapor vrăjit, fără îndoială. Sau cel puţin, aşa au jurat marinarii.

Traiectoria lui Essex în Pacific în timpul războiului din 1812, este, probabil, cea mai ciudată şi mai neliniştită din istoria navală a Americii. A capturat cele mai îndepărtate ambarcaţiuni; a vizitat cele mai îndepărtate mări şi insule; a zăbovit îndelung în vecinătatea fascinantă a arhipelagului vrăjit; ca, până la urmă, să renunţe la vânătoarea de fantome a două fregate engleze în portul Valparaiso. A fost amintită aici pentru acelaşi motiv pentru care au fost menţionaţi şi bucanierii; deoarece, ca şi ei, au călătorit mult printre insule, au vânat ţestoase pe ţărmurile lor şi le—au explorat; pentru aceste motive şi pentru multe altele, Essex este în mod special asociată cu Encantadas.

Aici ar trebui să spunem că există trei martori oculari demni de luat în seamă, care merită să fie menţionaţi în legătură cu Insulele Vrăjite: – Cowley, piratul (1684); Colnet, exploratorul zonelor unde trăiesc balenele (1798); Porter, căpitanul de post (1813). Alţii, în afara acestora, nu sunt de luat în seamă, spusele lor fiind doar nişte referiri inutile din partea câtorva călători aflaţi în trecere sau a celor ce povestesc ce au auzit.

A ŞASEA SCHIŢĂ. INSULA BARRINGTON ŞI BUCANIERII.

„Să ne supunem cu dispreţ,
De parcă am fi copiii pământului întreg,
Să împărţim moştenirea tatălui nostru,
Să ne luăm porţiile de ambrozie
Pe care puţini le cunosc.”
* * * * *
„Stăpâni ai lumii, vom rătăci liberi,
Necontrolaţi de nimeni.”
* * * * *
„Ce vitejeşte trăim, ce vesel, cât de aproape de ereditate, fără teamă, fără probleme!”

Cu aproape două secole în urmă, Insula Barrington era sediul faimoasei grupări *bucaniere* din Indiile de Vest care, atunci când a fost expulzată din apele Cubei, trecând prin Istmul Darien, a distrus acea parte din Pacific care aparţinea coloniilor spaniole, şi, cu regularitatea poştei moderne, deturnau comoara regală – vasele care merg între Manilla şi Acapulco. După truda războaielor pirsoftwareştireşti, veneau aici să se roage, se bucurau de libertate, îşi numărau agoniseala şi îşi măsurau dibăcia în mânuirea beţelor lungi ca nişte săbii de Toledo.

Ca o ascunzătoare sigură, de negăsit, niciun loc în aceste zile nu ar fi putut fi mai potrivit. În centrul unei mări vaste şi tăcute, dar foarte puţin umblate – înconjurate de insule, al căror aspect inospitalier ar putea să îl gonească pe navigatorul ajuns aici din întâmplare – şi totuşi la o distanţă de câteva zile de navigare de ţările bogate pe care le prădau – bucanierii care au scăpat cu bine au găsit aici acea linişte pe care le—a fost refuzată în fiecare port civilizat din acea parte a lumii. Aici, aceşti bătrâni jefuitori s—au retras din calea tuturor răutăţilor după o bătaie cu duşmanii lor răzbunători sau după o goană cu o pradă de aur. Dar acesta nu era doar un port sigur şi un lăcaş de tihnă, ci era un loc minunat pentru multe alte lucruri, în avantajul lor.

Insula Barrington este, în mute privinţe, singura potrivită pentru repararea carenei, reechipării, reîmprospătării, şi alte nevoi ale marinarilor. Nu numai că are apă potabilă şi locuri unde se poate arunca ancora, adăpostite de vânturi de înălţimile lui Albemarle, dar este cea mai puţin aridă insulă din arhipelag. Ţestoase bune de mâncat, copaci pentru combustibil, iarbă înaltă, bună pentru a face un culcuş, se găsesc din abundenţă, cărările sunt deja făcute de natură, şi ai parte şi de ceva peisaje plăcute privirii. Într—adevăr, deşi prin localizare aparţine arhipelagului Vrăjit, Insula Barrington este diferită de vecinele sale, şi nu pare înrudită cu ele.

„Am acostat odată pe partea ei vestică”, a spus un călător sentimental cu multă vreme înainte, acolo unde se vede contrafortul din Albemarle. Am mers pe sub ramurile copacilor – nu foarte înalţi, nu erau nici palmieri sau portocali, sau piersici, pentru a ne înţelege – dar, după atâtea călătorii pe mare, a fost plăcut să merg pe sub ei, deşi nu aveau fructe. Şi aici, în locurile calme, în poieni şi pe vârfurile umbrite ale povârnişurilor liniştite – ce credeţi că am văzut? Scaune care ar fi putut servi brahmanilor şi preşedinţilor consiliilor de pace. Ruine străvechi care odată au fost locuri de stat simetrice de piatră şi acoperite cu iarbă, purtau semnul vârstei şi al artificialităţii şi erau, fără îndoială, făcute de bucanieri. Una era o canapea lungă, cu spătar şi braţe, o sofa pe care îi plăcea poetului Gray să stea, cu cartea sa de Crebillon[3].

„Deşi câteodată au rămas cu lunile şi au folosit acest loc ca depozit pentru vergi, vele şi butoaie de rezervă, totuşi este destul de puţin probabil ca bucanierii să—şi fi ridicat colibe pe insulă. Nu au ajuns niciodată aici, ci doar rămăşiţele vaselor lor, şi probabil că au dormit la bord. Am menţionat acest aspect deoarece nu pot să nu mă gândesc că este greu să li se atribuie construirea acestor scaune romantice din alte motive decât caracterul paşnic şi înfrăţirea cu natura. Că bucanierii au comis cele mai mari atrocităţi este foarte adevărat – că unii dintre ei au tăiat multe capete, nu poate fi negat; dar ştim că printre ei se găsea şi un Dampier, un Wafer şi un Cowley şi alţii asemenea lor, cărora nu li se poate imputa decât norocul teribil – pe care persecuţia sau necazurile, sau greşelile de neiertat i—au izgonit din societatea

[3] **Prosper Jolyot de Crébillon** (1674–1762), poet francez. (n.tr)

creştină să caute melancolia solitudinii sau a aventurilor vinovate pe mare. Oricum, cât timp vor rămâne aceste ruine de pe Barrington, aceste monumente singulare sunt dovada că nu toţi bucanierii erau nişte monştri neliniştiţi.

„Dar pe când hoinăream pe insulă, nu a durat mult până am descoperit alte dovezi ale acestor lucruri, care, fără îndoială, au aparţinut piraţilor. Dacă aş fi găsit doar vele învechite sau inele ruginite, m—aş fi gândit la tâmplarii şi dogarii de pe vapor. Dar am găsit hangere şi pumnale ruginite, care, fără îndoială, se înfipseseră între coastele spaniolilor cu ceva vreme în urmă. Acestea erau semne ale crimei şi jafului; petrecăreţii şi—au lăsat şi ei amprenta. Amestecate cu scoici, fragmente de sticle sparte erau aruncate ici—colo, pe plajă. Semănau cu sticlele folosite pe coasta spaniolă în prezent pentru vinul şi alcoolul Pisco din acel ţinut.

„Cu o bucată ruginită dintr—un pumnal într—o mână şi o bucată dintr—o sticlă de vin în alta, m—am aşezat pe o sofa verde în ruine despre care am vorbit, şi m—am cufundat pentru multă vreme în gânduri cu privire la aceşti bucanieri. Ar fi posibil ca într—o zi să ucidă şi să jefuiască, in alta să chefuiască, şi apoi să se transforme în filozofi care meditează, poeţi rurali şi constructori de scaune? Nu era imposibil, până la urmă. Gândiţi—vă la oscilaţiile unui om. Căci, oricât de ciudat ar putea părea, trebuie şi eu să nutresc gânduri caritabile; şi anume, că printre aceşti aventurieri se află şi unele suflete manierate, prietenoase, capabile de calm autentic şi adevărate virtuţi.”

A ŞAPTEA SCHIŢĂ. INSULA CHARLES ŞI CÂINII REGELUI

– Cu un strigăt cumplit,
O mie de ticăloşi se adunară în jurul său
Din stâncile şi peşterile din apropiere;
Câţiva nefericiţi, zdrenţăroşi, neciopliţi şi diformi;
Toţi sub ameninţarea morţii, toţi înarmaţi;
Unii cu bâte, alţii cu suliţe lungi.
Unii cu cuţite ruginite, alţii cu stinghii de fier.

La sud de Barrington se află Insula Charles. Pe aici circulă o poveste pe care am aflat—o cu mult timp în urmă de la un marinar, învăţat cu traiul în alte locuri.

În timpul revoltei de succes a provinciilor spaniole împotriva Vechii Spanii, a luptat de partea lui Peru un anumit aventurier Creole din Cuba, care, pentru curajul său, a fost avansat la un rang înalt în armată. Când s—a sfârşit războiul, Peru s—a găsit, ca numeroşi bărbaţi, liber şi destul de independent, dar cu puţine resurse. Cu alte cuvinte, Peru nu avea cu ce să îşi plătească trupele. Dar Creole – i—am uitat numele – s—a oferit voluntar să fie plătit în pământuri. Aşa că i—au spus că şi—ar putea alege Insulele Vrăjite, care erau pe atunci, ca şi acum, teritoriu peruan. Soldatul s—a îmbarcat imediat, a pornit într—acolo, a explorat arhipelagul, s—a întors la Callao, şi le spune că doreşte să primească în proprietate Insula Charles. Mai mult, acest act trebuie să stipuleze că de acum înainte Insula Charles nu este doar proprietatea lui Creole, ci iese pentru totdeauna din custodia lui Peru, chiar şi atunci când acesta aparţinea Spaniei. Pe scurt, acest aventurier s—a asigurat că va fi Conducătorul Suprem al Insulei, unul dintre cei puternici de pe pământ. *[A]*

[NOTA DE SUBSOL A: Americanii de origine spaniolă aveau obiceiul de a dărui insule celor merituoşi. Navigatorul Juan Fernandez a primit un act de proprietate pentru această insulă, care îi poartă numele. Pentru câţiva ani, a trăit aici, înainte de sosirea lui Selkirk[4]. Se presupune, că acesta a devenit foarte trist în timp ce locuia aici şi după un timp s—a întors pe continent şi a devenit un frizer foarte guraliv în oraşul Lima.]

A trimis apoi o proclamaţie prin care invita cetăţenii să vină în regatul său încă nepopulat. Aproximativ optzeci de suflete, bărbaţi şi femei, au răspuns chemării; după ce li s—au dat tot ce era necesar, plus diferite feluri de unelte, nişte vite şi capre, s—au îmbarcat spre tărâmul promis; ultimul care s—a urcat la bord, înainte de a pleca vaporul, a fost însuşi Creole, însoţit, ciudat, de o haită mare de câini feroce, dresaţi. Aceştia, după cum s—a văzut, au refuzat să stea alături de emigranţi şi au rămas grupaţi în jurul stăpânului lor pe puntea de sus, aruncând priviri dispreţuitoare spre puntea inferioară; la fel cum, soldaţii unei garnizoane îi privesc pe locuitorii unui oraş cucerit, — pe care trebuie să îi supravegheze.

Acum, Insula Charles nu numai că seamănă cu Insula Barrington în privinţa faptului că este mult mai locuibilă decât alte locuri ale arhipelagului, dar este de două ori mai mare decât Barrington, să spunem că are patruzeci–cincizeci de mile de jur împrejur.

Debarcat în siguranţă într—un final, echipajul, sub conducerea domnitorului şi protectorului lor a început aici să construiască capitala. Lucrările au avansat rapid, au construit ziduri de piatră şi podele de lava, frumos acoperit cu cenuşă. Pe ultimele dealuri aride îşi pasc vitele, în timp ce caprele, aventuriere prin firea lor, explorează interiorul insulei pentru a găsi zonele cu iarbă înaltă. Între timp, abundenţa de peşti şi ţestoase suplinesc celelalte nevoi.

Incidentele în aceste aşezări primitive au fost accentuate de caracterul deosebit de obraznic al multora dintre drumeţi. Maiestatea sa a fost obligată să proclame legea marţială, şi chiar a vânat şi împuşcat cu mâna sa câtiva beligeranţi, care, cu intenţii dubioase, şi—au făcut tabăra fără a avea permisiunea în interiorul insulei, de unde au ieşit în toiul nopţii tiptil şi au venit în preajma palatului de lavă. Totuşi trebuie să remarcăm că, înainte de aceste întâmplări au fost aleşi oameni de încredere pentru

---

[4] Alexander Selkirk (1676–1721), navigator scoţian care a petrecut patru ani pe această insulă, ca naufragiat. (n.tr.)

a face parte din grupul de paznici, acesta fiind subordonat haitei de câini. Dar ne—am putea imagina situaţia existentă în această naţiune nefericită, din cauza faptului că toţi cei care nu făceau parte din garda personală erau consideraţi intriganţi şi trădători. În cele din urmă pedeapsa cu moartea a fost abolită tacit, din cauza gândului că peste scurt timp regele Nimrod nu va mai avea pe cine să conducă. Oamenii care făceau parte din garda de corp au fost lăsaţi la vatră şi puşi să cultive cartofi; armata este acum formată doar din regimente de câini. Acestea, după câte am auzit, sunt extrem de feroce, deşi îşi ascultă stăpânii, datorită unui dresaj sever. Înarmat până în dinţi, Creole merge acum cu alaiul său, înconjurat de armata sa canină, ale cărei lătrături cumplite se dovedesc la fel de utile ca baionetele în calmarea revoltelor.

Dar creşterea numărului de locuitori de pe insulă, din păcate scăzut din cauza sistemului de justiţie, şi neavând legătură cu căsătoria, începu să—l preocupe, căci era neîncrezător. Cumva, populaţia trebuia să crească. Acum, datorită faptului că avea apă potabilă, Insula Charles era în această perioadă vizitată din când în când de baleniere străine. Pe acestea Maiestatea Sa le obliga să plătească o taxă portuară, sporindu—şi astfel veniturile. Dar acum avea alte planuri. Cu perfidie, din când în când, îi convinge pe anumiţi navigatori să—şi părăsească navele, şi să se înroleze sub comanda sa. De îndată ce se constată lipsa lor, căpitanii cer permisiunea să meargă şi să—i prindă. Dar Maiestatea Sa îi ascunde întâi bine, apoi permite să fie căutaţi. În consecinţă, delincvenţii nu sunt niciodată găsiţi, iar navele pleacă fără ei.

Astfel, prin acţiunile acestui rege abil, naţiunile străine au rămas fără locuitori, în timp ce poporul lui s—a înmulţit. El însuşi îi proteja pe aceşti străini renegaţi. Dar vai! pentru planul ambiţios al celor ce conduc şi vai! pentru vanitatea gloriei. La fel s—a întâmplat şi cu pretorienii stabiliţi în statul roman, la fel de neinspirat deveniţi preferaţii împăraţilor. Jigniţi şi învinşi, chiar şi aceşti marinari nelegiuiţi, cu restul gărzilor de corp şi cu toată plebea, au izbucnit într—o teribilă revoltă şi şi—au sfidat stăpânul. A mers spre ei împreună cu toţi câinii săi. O bătălie cumplită a avut loc pe plajă. A durat trei ore, câinii s—au luptat cu îndârjire, dar navigatorii nu doreau decât victoria. Trei oameni şi treisprezece câini au murit acolo, au fost mulţi răniţi din ambele tabere, iar regele a fost obligat să fugă, împreună cu ce a mai rămas din regimentul său canin. Inamicul l—a urmărit, gonindu—i pe câini şi pe stăpânul lor cu pietre până în sălbăticia din interiorul insulei. Victorioşi, aceştia s—au întors în satul de pe ţărm şi au proclamat Republica. Oamenii morţi au fost îngropaţi cu onoruri, iar corpurile câinilor au fost aruncate în mare. Într—un final, forţat de suferinţă, fugarul Creole a coborât de pe dealuri şi a cerut pace. Dar rebelii au refuzat orice altceva, în afară de surghiunul necondiţionat. Astfel, următorul vas care a sosit l—a dus pe fostul rege în Peru.

Istoria regelui Insulei Charles ne prezintă o altă ilustrare a dificultăţii colonizării insulelor sterpe cu pelerini lipsiţi de scrupule.

Fără îndoială, pentru multă vreme, regele exilat, rămase gânditor în Peru, care îi oferise un loc sigur de retragere din faţa necazurilor sale, urmări fiecare sosire din Encantadas, pentru a afla veşti despre căderea Republicii, pedepsirea rebelilor şi mai ales chemarea sa pentru a conduce din nou. Fără îndoială, el considera Republica un experiment mizerabil, care va exploda în curând. Dar nu, insurgenţii formaseră o confederaţie democratică, dar care nu era nici grecească, nici romană, nici americană. Nu, nu era o democraţie, ci un permanent dezmăţ, care excela în a nu respecta nicio lege. Dezertorii au fost ispitiţi, iar rândurile lor au fost îngroşate cu neisprăviţii de pe fiecare vapor care sosea pe ţărmul lor. Insula Charles a fost proclamată azilul oprimaţilor din marină. Fiecare fugar bătrân era desemnat martir pentru libertate şi era declarat imediat cetăţean zdrenţăros al naţiunii universale. Degeaba căpitanii acelor vapoare încercau să—i aducă înapoi. Noii lor compatrioţi erau gata să le dea orice în numele lor. Au avut câteva tunuri, dar pumnii lor nu au făcut faţă. Aşa că până la urmă nicio altă ambarcaţiune al cărei echipaj cunoştea caracterul acelei ţări nu îndrăznea să mai acosteze aici, oricâtă nevoie ar fi avut de provizii noi. A devenit Anathema – un loc al tuturor celor disperaţi care, în numele libertăţii, au făcut tot ce au dorit. Numărul lor a fluctuat în permanenţă. Marinarii părăseau navele lor, pe alte insule, sau plecau pe mare în bărci, căutau Insula Charles, pe care o considerau un refugiu sigur; în acest timp, sătui de viaţa pe insulă, mulţi dintre ei traversau apele către insulele vecine, şi acolo, spunând că sunt marinari naufragiaţi, reuşeau deseori să ajungă la bordul vapoarelor ce mergeau spre coasta Spaniei, şi, stârnind compasiunea acestora, îi făceau să acosteze aici.

Într—o noapte călduroasă, în timpul primei mele vizite în arhipelag, vasul nostru plutea în tăcere, când cineva de la prova a strigat „Lumină la orizont!” Am privit şi am văzut o rază ce răzbătea de pe

acest tărâm obscur. Cel de—al treilea matelot care ne însoţea nu era familiarizat cu această parte a lumii. Merse la căpitan şi îl întrebă „Domnule, să trimit o barcă? Aceştia ar trebui să fie naufragiaţii."

Căpitanul a râs destul de fioros, în timp ce, întorcându—şi pumnii spre rază, înjură şi a spus – „Nu, nu, ticăloşilor, nu veţi putea atrage vreuna dintre bărcile mele la ţărm în această noapte binecuvântată. Faceţi bine voi, hoţilor, – să aprindeţi acolo o lumină ca pe un ţărm periculos. Nu—i tentează pe cei isteţi să meargă la ţărm şi să vadă despre ce este vorba, dar îi face să stea la distanţă de aceste ţărmuri – aceasta este Insula Charles; adunaţi—vă puterile, domnule ofiţer, şi îndepărtaţi—vă de această lumină."

A OPTA SCHIŢĂ. INSULA NORFOLK ŞI VĂDUVA CHOLA

„Într—un final, o insulă au zărit,
O femeie atrăgătoare stătea pe ţărm
Care, cu tristeţe mare
Părea să—şi plângă nenorocul;
Şi cu voce tare striga
După ajutor.”

„Ochii săi erau negru ca cerul nopţii.
Gâtul său alb, ca zăpada proaspătă,
Obrajii săi erau roşii ca lumina dimineţii;
Acum zace rece, în pământul acesta.
Dragul meu a murit,
Iar patul morţii sale este
Sub un cactus.”

„Pentru fiecare moment de singurătate
Voi vărsa o lacrimă;
Iubit până când viaţa s—a sfârşit,
Şi jelit până în ultima clipă a vieţii.”

Departe spre nord de Insula Charles, retrasă faţă de celelalte, se găseşte Insula Norfolk; şi, oricât ar putea părea de insignifiantă pentru majoritatea călătorilor, pentru mine, prin simpatie, această insulă singuratică a devenit un loc sacru prin cele mai ciudate încercări ale umanităţii.

Era prima mea vizită în Encantadas. Două zile le—am petrecut la ţărm, vânând ţestoase. Nu era destul timp să prindem mai multe; astfel că în cea de—a treia după—amiază am desfăşurat velele. Tocmai ne pregăteam să ne întoarcem, ancora era încă lăsată şi se legăna nevăzută sub valuri, în timp ce ambarcaţiunea se întorcea pentru a lăsa insula în urmă, când marinarul de lângă mine se opri dintr—odată şi îmi atrase atenţia asupra unui lucru care se mişca pe mal, dar nu pe plajă, ci cumva mai departe, fluturând înspre noi de pe înălţimi.

În ceea ce priveşte continuarea acestei povestioare, vom vedea cum un obiect atât de mic nu a fost observat de oamenii de la bord, dar a atras totuşi atenţia companionului meu care manevra cabestanul. Restul echipajului, inclusiv eu, pur şi simplu am rămas locului nemişcaţi, la locul nostru de la cârmă, unde, spre surprinderea noastră, la întoarcerea vinciului greoi, tovarăşul meu a sărit în vârful lui şi a privit spre malul de care ne îndepărtam încet. Aflându—se mai sus decât ceilalţi, a reuşit să vadă acel obiect, altfel imperceptibil; iar această ridicare a privirii s—a datorat avântului pe care îl avea; şi iarăşi – căci adevărul trebuie spus – un strop de Pisco[5] peruan, ca răsplată pentru bunătatea arătată, pe care i—a oferit—o în secret în acea dimineaţă bucătarul nostru mulatru. Acum, cu siguranţă, Pisco face destul de mult rău în lume; cu toate acestea, în cazul de faţă, a fost mijlocul, deşi indirect, prin care a fost salvată o fiinţă de la soarta sa cumplită – nu ar trebui să fim de acord cu faptul că uneori Pisco face mult bine?

Privind peste ape, în direcţia pe care mi—o indica, am văzut ceva alb atârnat pe o stâncă de pe insulă, poate chiar la o milă depărtare.

– E o pasăre, o pasăre cu aripi albe; probabil că – nu; este – este o batistă!

– Ah, o batistă! Strigă tovarăşul meu, şi cu un urlet mai puternic, îl preveni pe căpitan.

Repede, – ca şi cum ar fi pregătit o armă de foc – ocheanul fu îndreptat de pe cea mai înaltă platformă de pe catarg spre ţărm; acolo fu văzută o siluetă umană, stând pe o stâncă din interiorul insulei, semnalizându—ne cu ceea ce părea a fi o batistă.

Căpitanul nostru era un prompt, bun. Lăsă în grabă ocheanul şi alergă, ordonând să fie lăsată ancora; puse mâna pe o barcă şi o coborî.

În jumătate de oră, barca se întoarse. Au plecat şase şi s—au întors şapte; al şaptelea pasager era o

[5] Rachiu obtinut din struguri (n.tr.)

femeie.

Nu este vorba de cruzime, dar îmi doresc să pot desena asta cu creioane colorate; căci vederea acestei femei era impresionantă; iar creioanele colorate, cu tuşele lor palide şi melancolice, ar putea descrie imaginea jalnică a văduvei Chola.

Ne spuse curând povestea sa, şi, deşi limba în care vorbea era ciudată, a fost repede înţeleasă; căci căpitanul nostru, după mult negoţ pe coasta chiliană, vorbea bine spaniola. O Cholo[6], sau o femeie pe jumătate indiancă din Payta, Peru, în urmă cu trei ani, alături de proaspătul său soţ Felipe, de viţă castiliană pură, şi de singurul său frate indian, Truxill, Hunilla se îmbarcaseră de pe continent pe o balenieră franceză, aflată sub comanda unui om vesel; aceasta urma să treacă prin vecinătatea Insulelor Vrăjite. Scopul lor era să obţină ulei de ţestoasă, un lichid care este preţuit oriunde pentru puritatea şi fineţea sa; şi este bine cunoscut de—a lungul acestei părţi a coastei Pacificului. Cu un cufăr cu haine, unelte, ustensile de gătit, un aparat rudimentar pentru extragerea uleiului şi nişte cutii de biscuiţi, şi multe alte lucruri, fără a—i uita pe cei doi căţei fideli ai săi, pe care toţi Cholo îi îndrăgesc, Hunilla şi însoţitorii ei au debarcat în siguranţă în locul pe care şi—l aleseseră; francezul, conform contractului semnat înainte de a pleca în călătorie, s—a angajat să îi ia la întoarcerea din călătoria de patru luni pe care o făcea în mările vestice; interval suficient pentru ca cei trei aventurieri să îşi ducă la bun sfârşit scopurile.

Pe plaja pustie a insulei l—au plătit în argint pentru că i—a dus până acolo, străinul acceptând să îi transporte până acolo doar cu această condiţie; dorea astfel să se asigure că promisiunea va fi îndeplinită. Felipe s—a străduit din greu să amâne această plată până la întoarcerea vasului. Dar degeaba. Ei credeau că aveau garanţia bunei credinţe a francezului. Aranjaseră ca cheltuielile pentru întoarcerea acasă să nu fie plătite în argint, ci în ţestoase; o sută de ţestoase gata capturate urmau să ajungă la căpitan. Pe acestea cei trei intenţionau să le prindă după ce îşi făceau treaba, cu puţin înainte de data la care urma să se întoarcă francezul; şi fără îndoială că îşi făcuseră deja un plan, că în acele o sută de ţestoase – care deocamdată erau undeva prin interiorul insulei – aveau o sută de ostatici. Suficient: vasul a plecat; cei trei au rămas pe ţărm şi, privind spre el, au răspuns cântecului ce răsuna din piepturile echipajului; şi înainte de căderea serii, vasul francez s—a depărtat, iar catargele lui care se vedeau acum ca nişte linii subţiri, au dispărut repede din faţa Hunillei.

Străinul promisese cu veselie că se va întoarce, şi jurase acest lucru; dar jurămintele, ca şi ancorele, ţin la fel de mult; nimic altceva nu stăruie mai mult pe pământul schimbător decât promisiunile nerespectate, făcute la veselie. Vânturi potrivnice, hachiţele minţii sale instabile sau naufragiul şi moartea rapidă în valurile oceanului; oricare ar fi fost cauza, străinul cel vesel n—a mai fost văzut niciodată.

Cu toate acestea, oricât de cumplită ar fi fost năpasta care îi lovise, bănuielile nu le—au tulburat gândurile şi şi—au îndreptat acum atenţia către problema care îi adusese acolo. Ba mai mult, destinul grăbit, venind ca un hoţ în toiul nopţii, a făcut ca, după şapte săptămâni, doi dintre ei să scape de toate grijile de pe pământ sau de pe mare. Au renunţat la a mai privi cu teamă sau speranţă spre orizont; şi—au îndreptat gândurile spre viitor. Prin muncă grea sub soarele arzător, Felipe şi Truxill au adus la coliba lor multe zeci de ţestoase, din care au extras uleiul, după care, îmbărbătaţi de succesul lor, şi pentru a se răsplăti pentru munca grea depusă, au construit în grabă un catamaran, sau o plută indiană, folosită pe teritoriul spaniol, şi au plecat veseli la pescuit, de—a lungul unui recif cu multe caverne, mergând paralel cu ţărmul, la o milă distanţă de acesta. Din cauza unor legături slabe ale plutei sau a veseliei exagerate, (căci, deşi nu puteau fi auzit, din gesturile lor părea că au cântat tot timpul), au ajuns în ape adânci, unde catamaranul prost construit, a cedat şi s—a făcut bucăţi; când au fost izbiţi şi striviţi printre buştenii rupţi şi dinţii ascuţiţi ai recifului, amândoi aventurierii au pierit în faţa ochilor Hunillei.

S—au înecat, în faţa sa. Adevărata suferinţă a acestei întâmplări se derulă în faţa privirilor ei ca o tragedie jucată pe o scenă. Ea stătea sub bolta unei pădurici dese, pe o stâncă înaltă, aflată la mică distanţă de plajă. Tufişurile erau astfel aşezate, încât privind spre mare, putea vedea printre ramuri ca prin grilajul unui balcon înalt. Dar în ziua despre care vorbim aici, pentru a—i putea vedea mai bine pe cei doi aventurieri pe care îi iubea atât de mult, Hunilla dăduse ramurile la o parte cu mâna şi le ţinea astfel. Formau astfel un fel de ramă, prin care marea albastră şi nemărginită se vedea ca un tablou pictat.

---

[6] **Cholo (Chola)** este un cuvânt creat de hispanici în sec. 16 pentru a desemna originile încrucişate, de regulă ale indienilor americani. (n.tr.)

Şi acolo, pictorul invizibil desenase în faţa ochilor săi cum valurile au întors şi au desfăcut pluta, rupând buştenii, iar cele patru braţe se vedeau luptându—se printre aceştia; au ajuns cu toţii în acele ape spumoase, au plutit în derivă printre bucăţile epavei; de la început şi până la sfârşit, niciun sunet nu s—a auzit. Moartea, într—o imagine tăcută; un vis al ochilor; forme ce dispar, asemenea unui miraj.

Atât de repede s—a petrecut totul, ca într—o transă, la mare distanţă de alcovul blestemat în care stătea, cu totul diferit de felul său de a înţelege lucrurile, încât Hunilla a rămas privind la nesfârşit, fără să ridice un deget, fără să jelească. Dar în afară de a rămâne fără grai, privind cu stupoare la acest spectacol stupid, ce altceva ar mai fi putut face? Cu jumătate de milă de mare între ei, cum ar fi putut braţele sale fermecate să îi ajute pe cei patru nefericiţi? Distanţa era foarte mare. După ce se vede fulgerul, ce prost mai aşteaptă să lovească trăsnetul? Corpul lui Felipe a fost adus de ape la ţărm, dar pe cel al lui Truxill nu l—a mai găsit niciodată; doar pălăria sa veselă, de paie aurii, – aceeaşi cu care îi făcuse semne, – şi acum, ca o ultimă atenţie, o mai salută o dată. Dar corpul lui Felipe a plutit la marginea insulei, cu un braţ întins. Cu fălcile încleştate de moartea haină, iubitorul soţ şi—a îmbrăţişat soţia în visele acesteia. Ah, cerule, când oamenii îşi păstrează credinţa, tu, cel care i—a creat pe cei credincioşi, ţi—o pierzi? Dar ei nu pot renunţa la credinţă, când dau de necaz.

Nu este nevoie să spunem acum ce durere simţea sărmana văduvă. În timp ce ne spunea cum a fost, părea că a trecut peste acel moment, povestind pur şi simplu acele întâmplări. Din cuvintele ei abia îţi puteai imagina că Hunilla era ea însăşi eroina poveştii sale. Dar aceste lucruri ne—au făcut să plângem. Inimile noastre erau îndurerate de necazul său.

Ne arătă acoperământul sufletului ei, şi ciudatele lucruri gravate pe acesta; toate erau ascunse, fără pic de mândrie. Cu toate acestea, ceva era diferit. Întinse mâna sa mică, cu pielea măslinie, spre căpitan, şi spuse încet, în spaniolă: „Señor, l—am îngropat;” apoi s—a oprit, luptându—se ca şi cum ar fi vrut să iasă din încolăcirea unui şarpe, şi, pe un ton slugarnic, sări, repetând cu durere „L—am îngropat, viaţa mea, sufletul meu!”

Fără îndoială, pe jumătate inconştientă, cu mişcări automate, cu inima grea a ţinut o slujbă pentru Felipe, şi a înfipt o cruce grosolan făcută din două beţe uscate – nu ar fi putut avea unele verzi – la căpătâiul acelui mormânt singuratic, unde se odihnea acum liniştit, cel pe care marea agitată l—a înfrânt.

Dar sentimentul lipsei unui alt corp care ar trebui să fie îngropat, o altă cruce care ar trebui să vegheze un alt mormânt – nefăcut încă – neliniştea şi durerea pentru fratele ei negăsit, o bântuiau acum pe sărmana Hunilla. Cu mâinile sale murdare de pământul mormântului, se întoarse pe plajă încet, mergând fără ţintă, privind ca vrăjită spre valurile ce veneau neîncetat. Dar acestea nu aduceau nimic altceva pentru ea în afară de un bocet, care a făcut—o să se gândească că ucigaşii ar trebui să îi jelească pe cei dispăruţi. Pe măsură ce trecea timpul, toate aceste lucruri îi reveneau în minte, iar convingerile puternice ale credinţei sale au forţat—o să intre într—o stare de veghe similară cu cea a unui somnambul. Zi după zi, săptămână după săptămână, a păşit pe plaja plină de zgură, aruncând priviri nerăbdătoare. Cu aceeaşi dorinţă, se uita acum după cel viu şi după cel mort; fratele şi căpitanul; amândoi dispăruţi, nu se vor întoarce niciodată. Hunilla pierduse noţiunea timpului din cauza emoţiilor ce o încercau. La fel ca pentru sărmanul Crusoe, clopotele sfinţilor nu au bătut vreme de săptămâni sau luni; fiecare zi a trecut la fel; niciun cocoş cântător nu a anunţat aceste zori sufocante, niciun stol de păsări acele nopţi otrăvitoare. Erau sunetele obişnuite şi repetate, umane, sau umanizate de înfrăţirea cu omul, dar unele agitau acea linişte hipnotică – scheunatul câinilor; singura care putea acoperi acest zgomot era marea, cu sunetul său monoton; iar pentru văduvă aceasta era vocea pe care dorea să o audă cel mai mult.

Nu e de mirare că acum, când gândurile sale se îndreptau către vasul care nu se mai întorcea, speranţa se lupta în sufletul său, aşa că până la urmă, spuse cu disperare: „Încă nu; inima mea cea nesăbuită bate prea repede.” Aşa că a încercat să aibă răbdare pentru alte câteva săptămâni.

Hunilla căuta acum să stabilească în mintea sa, cât a trecut de când a plecat vaporul; şi apoi, cu aceeaşi precizie, cât a mai rămas. Dar s—a dovedit fi imposibil. Nu ştia nici ziua, nici luna. Timpul era labirintul ei, în care Hunilla era complet pierdută.

Şi acum urmează –

Împotriva dorinţelor mele, urmează o pauză. Nimeni nu ştie dacă natura nu cere discreţie asupra

anumitor lucruri secrete. Sau cel puţin, ne îndoim de faptul că putem vorbi despre asta. Dacă anumite cărţi sunt declarate primejdioase şi vânzarea lor este interzisă, cum de nu se întâmplă la fel cu cele care conţin lucruri despre moarte, sau cele despre visele celor senili? Cei care se vor simţi ofensaţi de aceste cărţi, nu vor putea fi martori la aceste evenimente. Evenimentele, nu cărţile, ar trebui interzise. Dar cine seamănă vânt, culege furtună; la bine sau la rău, nimeni nu poate şti. Deseori răul vine din bine, iar binele din rău.

Când Hunilla...

E cumplit să vezi cum o şopârlă aurie devorează o fiinţă cu blană mătăsoasă. Mai cumplit, este să vezi cum soarta crudă devorează un suflet de om, şi printr—o vrajă fără nume îl lasă fără speranţă. Fără să vreau, fac şi eu acelaşi lucru cu inima celui care citeşte; căci astfel simte că nu citeşte degeaba.

– Vasul pleacă astăzi, chiar azi, îşi spuse Hunilla într—un final; aceasta îmi dă timp; cu siguranţă că voi înnebuni. În ignoranţa mea, am sperat şi iar am sperat; acum, când ştiu cu siguranţă, voi aştepta. Acum trăiesc şi nu mă voi mai pierde în reverii. Sfântă Fecioară, ajută—mă! Trimite adierea vântului spre navă! Ah, săptămânile obositoare şi lungi ce au trecut – şi toate cele care urmează – mă las în voia ta!

Marinarii, prinşi de furtună pe această plajă pustie, şi—au construit o barcă din rămăşiţele vasului lor, şi au lansat—o în valuri, au văzut—o pe Hunilla, acest suflet singuratic, dezolat, ce din trădare, invoca încredere. Umanitatea, acest lucru puternic, mă închin ţie, nu la victorie, ci în înfrângere.

Hunilla se agăţa de o trestie, una adevărată; nu e nicio metaforă, era o trestie din zona de est. O bucată dintr—o tulpină de trestie de zahăr, adusă de ape de pe insule necunoscute, pe care o găsise pe plajă. Capetele sale cândva ascuţite erau tocite ca şi cum ar fi fost frecate cu glaspapir; strălucirea sa aurie dispăruse. Distanţa mare între apă şi uscat, stâncile de sus şi de jos, au făcut ca acum să aibă o altă strălucire, una proprie, strălucirea agoniei sale. Linii circulare, la distanţă unele de celelalte, erau trasate pe această suprafaţă, împărţită în şase grupuri de lungimi inegale. În prima au fost socotite zilele, fiecare a zecea fiind marcată de o crestătură mai lungă şi mai adâncă; a doua, ţinea socoteala numărului de ouă de pescăruş culese pentru a supravieţui, din cuiburile de pe stânci; a treia, câţi peşti au fost prinşi de pe ţărm; a patra, câte ţestoase mici au fost găsite pe insulă; a cincea, câte zile cu soare au fost; a şasea, câte zile înnorate; cea din urmă era cea mai lungă dintre ele. Nopţi lungi în care le numărase, îndurase suferinţa matematicii, pentru a reuşi să adoarmă; cu toate acestea, somnul nu o ajutase cu nimic.

Tabelul cu zilele era adânc săpat – crestăturile care marcau grupurile de câte zece erau aproape şterse, ca alfabetul nevăzătorilor. De zeci de mii de ori văduva mistuită de durere atinsese cu degetul bambusul – ca pe un flaut fără viaţă, care nu scoate niciun sunet atunci când cânţi la el – de parcă numărarea păsărilor care zboară pe cer ar putea să grăbească ţestoasele care se târăsc prin păduri.

După o sută optzeci de zile, nu a mai făcut niciun semn; ultimul era cel mai vag, precum primul era cel mai adânc.

– Au fost mai multe zile, spuse căpitanul; multe, mult mai multe; de ce nu ai continuat să le crestezi, Hunilla?

– Nu mă întreba, Señor.

– Şi între timp, nu a mai trecut nicio altă navă prin dreptul insulei?

– Nu, Señor; dar ...

– Nu vorbeşti; dar ce, Hunilla?

– Nu mă întreba, Señor.

– Ai văzut vaporul trecând, la distanţă; le—ai făcut cu mâna; au trecut mai departe; – aşa a fost, Hunilla?

– Señor, fie cum spui.

Cuprinsă de jale, Hunilla nu îndrăznea să rostească niciun cuvânt. Apoi căpitanul nostru întrebă dacă o altă balenieră –

Dar nu, nu voi relata întâmplările în totalitate pentru a nu fi luate în râs de cei ce ar putea să o batjocorească şi să folosească aceste lucruri în folosul lor. Jumătate va rămâne nespusă. Acele două evenimente nepovestite care i s—au întâmplat Hunillei pe această insulă, să le lăsăm ştiute doar de ea şi de Dumnezeu. În natură, ca şi în justiţie, ar putea fi o calomnie să spui adevărul.

Astfel încât, deşi vaporul nostru ancorase acolo de trei zile, singurul locuitor uman al său nu ne

descoperise până când eram gata să plecăm, fără a mai vizita vreodată un loc atât de îndepărtat. Urmează să povestim despre asta.

Locul unde căpitanul francez acostase era în cealaltă parte a insulei. Acolo şi—au construit mai apoi coliba. Nici văduva, în singurătatea sa, nu părăsise locul unde a locuit cu cei pe care îi iubise, şi unde cel mai drag dintre ei îşi doarme somnul de veci, iar toate jeluirile ei nu îl pot trezi pe cel care a fost cel mai credincios dintre soţi în timpul vieţii.

Acum, ţinutul înalt, abrupt, se ridică între capetele opuse ale insulei. Un vapor a ancorat pe cealaltă parte a insulei, zonă care nu era vizibilă din locul în care se afla ea. Insula nu este atât de mică, dar vizitatorii ar putea umbla zile întregi prin pustietate pe o parte a sa, fără a fi văzuţi sau strigătele lor auzite de orice străin aflat pe cealaltă parte a sa. Astfel Hunilla, care credea că vapoarele trebuiau să ajungă în partea sa de insulă, ar fi putut să nu bage de seamă că vasul nostru ajunsese acolo, dacă n—ar fi avut un presentiment misterios, după cum au declarat marinarii noştri, cu privire la aerul vrăjit al acestei insule. Nici răspunsul văduvei nu a negat această afirmaţie.

– Cum ai traversat insula dimineaţă, Hunilla? spuse căpitanul nostru.

– Señor, a venit ceva în zbor. Mi—a atins obrazul, inima, Señor.

– Ce spui, Hunilla?

– Am spus, Señor, a venit ceva prin aer.

Era o şansă infimă. Căci atunci când traversase insula, Hunilla a ajuns pe terenul înalt din centru, şi a văzut catargele noastre şi pânzele desfăcute, probabil că a auzit chiar ecoul vinciului. Ciudatul vas era gata să plece, lăsând—o în urmă. Cu grabă, coboară acum de pe înălţimi, dar curând pierde din ochi vaporul prin desişul adânc de la poalele muntelui. Ea se luptă printre crengile uscate, care încearcă la fiecare pas să—i blocheze drumul, până când ajunge la stânca izolată, încă destul de departe de apă. Se caţără pe ea, pentru a verifica. Vaporul este încă perfect vizibil. Dar acum, cuprinsă de emoţie, Hunilla simte că leşină; se teme să coboare de pe acele înălţimi ameţitoare; se odihneşte acolo unde este, cu ultimele puteri îşi scoate turbanul de pe cap, îl desface şi semnalizează cu el spre noi.

În timpul povestirii ei, marinarii au format tăcuţi un cerc în jurul Hunillei şi al căpitanului; şi când a fost dat ordinul, către cea mai rapidă barcă, să ocolească insula, pentru a aduce cufărul Hunillei şi uleiul de ţestoasă, un asemenea amestec de tristeţe şi de fericire rareori s—a întâlnit. Nu s—a făcut prea multă zarvă. Ancora fusese deja aruncată, iar vasul se legăna calm, legat de ea.

Dar Hunilla a insistat să însoţească barca, ca ghid indispensabil către coliba sa ascunsă. Aşa că, întremată cu ceea ce primise de la bucătar, porni alături de noi. Niciodată, nicio soţie a vreunui amiral faimos, aflată pe vasul său, nu a avut parte de mai mult respect decât îi arăta echipajul sărmanei Hunilla.

Înconjurând acel cap sticlos, în două ore am ajuns în reciful fatal; cioplită într—o bortă secretă, adăpostită de un perete de lavă acoperit cu verdeaţă, am descoperit locuinţa solitară de pe insulă.

Aflată sub o stâncă, adăpostită pe două părţi de tufişuri încurcate, şi pe jumătate ascunsă vederii din faţă de o scară grosolană, care urca povârnişul dinspre mare. Construită din nuiele, era acoperită cu iarbă înaltă, mucegăită. Părea a fi o căpiţă abandonată, iar cei care o făcuseră nu mai erau. Acoperişul era înclinat într—o singură parte; streşinile ajungeau la două picioare de la pământ. Era o instalaţie simplă, care colecta roua, sau mai degrabă apa de ploaie care, în milă sau în batjocură, cerul nopţii o varsă câteodată asupra sărmanei Encantadas. Sub streaşină, un cearceaf pătat, destul de decolorat de vreme, era întins, prins în beţe scurte, înfipte la verticală în nisipul fin. O piatră mică, aruncată în mijlocul său, pentru a—i coborî centrul, strângea astfel toată umezeala într—o tigvă de dedesubt. Acest vas furnizase fiecare picătură de apă potabilă care fusese băută de Cholo pe această insulă. Hunilla ne—a spus că tigvele, câteodată, dar nu foarte des, se umpleau pe jumătate peste noapte. În el încăpeau şase litri, probabil.

– Dar, spuse ea, eram obişnuiţi cu setea. În nisiposul Payta[7], unde locuiesc eu, nu plouă niciodată; apa este adusă cu catârii din vale.

Legate printre tufişuri, erau douăzeci de ţestoase ce mormăiau, reprezentând singurele provizii ale Hunillei; în timp ce sute de carapace negre, ca nişte pietre de mormânt din ardezie neagră, erau împrăştiate în jur. Erau carapacele acelor ţestoase din care Felipe şi Truxill făcuseră preţiosul lor ulei. Câteva tigve mari şi două butoiaşe bunicele au fost umplute cu el. Într—un vas din apropiere, erau bucăţi

[7] Oraş în NV Peru. (n.tr.)

de cărbune, care fuseseră lăsate la evaporat. „Voiau să le cearnă a doua zi”, spuse Hunilla, întorcându—se.

Am uitat să menţionez imaginea care ne—a întâmpinat după ce am debarcat.

Cam zece căţei micuţi, cu blană moale, cârlionţată, dintr—o rasă caracteristică din Peru, au pornit un concert de bun venit atunci când am debarcat, la care a răspuns Hunilla. Unii din aceşti câini se născuseră pe insulă, fiind urmaşii celor doi pe care îi adusese din Payta. Din cauza peisajului abrupt şi a capcanelor acestuia, prăpăstiilor şi tuturor pericolelor, Hunilla îşi pierduse unul dintre preferaţii ei, astfel că nu le mai permisese acestor creaturi delicate să o urmeze în timp ce se căţăra spre cuiburile păsărilor şi în timpul altor plimbări; astfel încât, după ce s—au obişnuit, nu au mai urmat—o în dimineaţa în care a traversat insula, iar sufletul său era prea plin de alte lucruri pentru a mai lua în seamă chelălăielile lor. Cu toate acestea, era atât de ataşată de ei, încât, în afară de umezeala care se strânsese dimineaţa devreme în găurile stâncilor dimprejur, ea împărţise cu ei roua strânsă în vasul său; niciodată nu strânsese rezerve suficiente pentru a face faţă perioadelor de secetă prelungită care lovesc aceste insule.

Ne—a arătat, la cererea noastră, ce lucruri dorea să fie duse la vapor – cufărul ei, uleiul, fără a uita ţestoasele vii, pe care dorea să le dea cadou căpitanului ca mulţumire – astfel că ne—am pus imediat pe treabă, ducându—le la barcă pe scara lungă, sinuoasă, de piatră umbrită. În timp ce camarazii mei erau angajaţi în această activitate, am observat că Hunilla dispăruse.

Nu doar curiozitatea, ci ceva diferit m—a făcut să las jos ţestoasa şi să privesc încet în jur. Îmi amintesc de soţul înmormântat de mâinile Hunillei. O cărare îngustă ducea spre nişte tufişuri dese. Am urmat—o printr—un labirint nesfârşit, şi am ajuns la un loc mic, rotund, deschis, adăpostit pe de—a—ntregul.

Dâmbul se ridica în centru; o movilă din cel mai fin nisip, ca acea grămadă care se găseşte pe fundul unei clepsidre când s—a scurs tot nisipul. La capul său era o cruce din beţe uscate; coaja uscată încă atârna pe ele; braţul transversal era legat cu o funie, ce atârna în adierea tăcută.

Hunilla era parţial întinsă peste mormânt; ţinea capul aplecat, pierdut în părul său lung, despletit, de indiancă; mâinile sale erau întinse spre baza crucii, şi ţineau strâns un mic crucifix; un crucifix obişnuit, ca un inel de metal vechi, inutil. Nu mă vedea, aşa că nu am făcut niciun zgomot, ci m—am strecurat şi am plecat de acolo.

Cu câteva clipe înainte de a termina pregătirile de plecare se întoarse. Am privit—o în ochi, dar nu am văzut nicio lacrimă. Era ceva în alura ei ce părea arogant într—un mod ciudat, şi totuşi trist. Era o tristeţe după un indian şi un spaniol, dar nu se lamenta.

Ca nişte paji, micuţii căţeluşi cu blana ca de mătase o înconjurară, pe când ea cobora spre plajă. Îi luă în braţe pe cele mai dornice creaturi: –”Mia Teeta! Mia Tomoteeta!” şi, mângâindu—i, întrebă câţi putea lua la bord.

Ofiţerul dădu ordine echipajului; nu era un om fără inimă, dar modul său de viaţă fusese de o aşa natură, încât în orice lucru, oricât de mic, căuta utilitatea.

– Nu îi putem lua pe toţi, Hunilla; rezervele noastre de hrană sunt reduse; vântul este schimbător; am putea face zile bune până la Tombez. Aşa că ia—i pe cei pe care îi ai în braţe, Hunilla; dar nu mai mulţi.

Urcă în barcă; vâslaşii, de asemenea, erau aşezaţi; toţi, cu excepţia unuia, care stătea pregătit să împingă barca, apoi sări în ea. Cu isteţimea specifică rasei, căţeii păreau să ştie că urmează să fie lăsaţi pe insula aridă. Copastia bărcii era ridicată; prora – îndreptată spre ţărm – la fel; astfel că din cauza apei, pe care păreau că o evită instinctiv, câinii nu puteau sări în micuţa barcă. Dar zgâriau cu ghearele prora, de parcă ar fi fost uşa unui fermier ce li se închidea în faţă în timpul unei furtuni de iarnă. O agonie zgomotoasă. Nici nu urlau, nici nu scheunau; vorbeau.

„Împinge! Dă—i drumul!” strigă matelotul. Barca s—a smucit din greu şi în clipa următoare se îndepărtă uşor de la ţărm, se întoarse şi acceleră. Câinii au alergat, lătrând, pe marginea apei; se opriră să privească barca ce zbura pe ape, apoi părură că pornesc în urmărire, dar se abţinură; şi iarăşi alergară lătrând, de—a lungul plajei. Nici dacă ar fi fost oameni nu ar fi inspirat mai multă dezolare. Vâslele au fost aşezate ca cele două aripi de pe steagul confederaţiei. Nimeni nu vorbea. Am privit spre ţărm, apoi spre Hunilla, dar faţa sa era încremenită. Câinii s—au urcat în poala sa şi i—au lins mâinile ţepene, în van. Nu i—a privit, a stat nemişcată, până când am ocolit promontoriul de pe coastă şi peisajele şi sunetele de la pupa au dispărut. Părea ca cineva care, după ce a experimentat cele mai dure chinuri, era

mulţumit să aibă cât mai puţine legături sufleteşti. Pentru Hunilla, durerea părea a fi atât de necesară, încât, deşi era produsă de dragostea pentru alte fiinţe, o suporta fără să crâcnească. O inimă îndurerată, într—o ramă de oţel. O inimă plină de durere pământeană, îngheţată de gerul coborât din ceruri.

Urmarea este spusă în curând. După o lungă călătorie, marcată de vânturi derutante, am ajuns în micul port Tombez din Peru, pentru a tocmi o corabie. Payta nu era la mare distanţă. Căpitanul nostru a vândut uleiul de ţestoasă unui negustor din Tombez; şi, adăugând la aceasta contribuţia tuturor celorlalţi, a dat—o pasagerului tăcut, care ştia acum ce au făcut marinarii.

Ultima dată când a fost văzută singuratica Hunilla trecea prin oraşul Payta, călărind un măgar mic şi gri, cu privirile aţintite pe crucea heraldică de pe umerii măgarului.

A NOUA SCHIŢĂ. INSULA HOOD ŞI PUSTNICUL OBERLUS

„Au intrat în viroaga întunecată, unde l—au găsit
Pe omul blestemat stând pe pământ,
Meditând trist, cu gândurile sale posace;
Cu părul său lung şi desfăcut,
Ce atârnă în dezordine pe umerii săi,
Şi faţa sa, pe care ochii săi, în orbite
Par trişti; priveşte cu uimire;
Pometii săi, de foame,
S—au scufundat în fălci, de parcă nu ar fi mâncat niciodată.
Poartă haine zdrenţuite,
Prinse cu ace şi cu petice
În jurul goliciunii sale.”

La sud—est de Insula Crossman se află Insula Hood, sau întunecata Insulă McCain; iar în partea sa sudică se află un golfuleţ vitros, mărginit de o bandă lată de lavă neagră, numită Plaja Neagră, Tărâmul lui Oberlus. Ar fi putut fi numită insula lui Charon[8].

A primit numele de la o creatură sălbatică, albă, care a trăit mulţi ani aici, în persoana unui european, care a adus în aceste regiuni sălbatice lucruri mai diabolice decât cele care se găsesc la canibalii din împrejurimi.

Acum o jumătate de secol, Oberlus a fost părăsit pe insula sus numită, atunci, la fel ca acum, pustie. Şi—a construit o colibă din lava şi zgură, la o milă de Tărâm, numit după el astfel, într—o vale, sau o viroagă, având ici—colo printre pietre cam doi acri de pământ pe care se putea cultiva, cât de cât; singurul loc de pe insulă potrivit cât de cât pentru acest scop. Aici a reuşit să cultive nişte soiuri degenerate de cartofi şi de dovleac, pe care din când în când îi dădea la schimb pe tărie şi dolari vânătorilor de balene care treceau pe acolo.

Aspectul său, din toate punctele de vedere, îl făcea să pară că era victima unui vrăjitor malefic; părea să fi băut din cupa lui Circe[9]; semăna cu o bestie; zdrenţele sale nu erau suficiente ca să—i ascundă goliciunea; pielea sa pistruiată era plină de băşici din cauza expunerii îndelungi la soare; avea nasul turtit; chipul său era contorsionat, greoi, pământiu; părul şi barba erau netunse, bogate şi de un roşcat aprins. Străinii puteau spune că era o creatură vulcanică, aruncată de aceleaşi convulsii care au creat insula. Părea adormit în mijlocul lavei dintre munţi. Arăta, spun ei, ca un morman de frunze ofilite, rupte toamna din copaci, şi lăsate de vânturile nopţii în ascunzişuri, de unde le mătură iarăşi, pentru a—şi repeta capriciile. S—a mai spus că arată extrem de ciudat, acest Oberlus, în dimineţile noroase, ascuns sub pălăria lui neagră şi veche, culegând cartofi printre straturile de lavă. Atât de deformat şi de strâmb era, încât mânerul sapei lui părea să se fi răsucit în încleştarea sa, ca un băţ, acum arătând mai mult ca secera unui războinic sălbatic decât ca sapa unui om civilizat. Era obiceiul său ciudat, la prima întâlnire cu un străin, să îl primească cu spatele; probabil din cauză că aceasta era partea sa cea mai bună. Dacă întâlnirea avea loc în grădina sa, aşa cum se întâmpla uneori – străinii sosiţi de pe mare drept în acest defileu, pentru a—l întâlni pe cultivatorul de legume despre care aflaseră că face afaceri aici – Oberlus pentru o vreme îşi continua treaba, fără să ia aminte la cei ce îl salutau; pe când străinul curios se întorcea cu faţa către el, pustnicul, cu lopata în mână, îl evita pe cât putea; stătea aplecat şi îşi făcea de lucru pe dealul lui cu cartofi. Îşi vedea mai departe de prăşit. Când lucra pământul, înfăţişarea sa şi gesturile sale erau atât de sinistre şi de secrete, că părea mai degrabă că otrăveşte fântânile, nu că plantează cartofi în pământ. Dar printre cele mai malefice idei ale sale era cea conform căreia vizitatorii veneau deoarece erau mânaţi de dorinţa lor de a—l vedea pe atotputernicul pusnic Oberlus în singurătatea sa regală, în timp ce cultiva cartofi, nu să găsească o tovărăşie pe această insulă pustie. Părea incredibil ca o asemenea fiinţă să fie atât de vanitoasă; era un mizantrop orgolios; dar avea el ideile lui, şi de multe ori căpitanii vaselor s—au amuzat pe seama lui. Dar, de fapt, aceasta este cumva una dintre excentricităţile unora

---

[8] În mitologia greacă, *Charon* este luntraşul lui Hades. (n.tr.)
[9] În mitologia greacă, *Circe* sau Kírkē (în limba greacă, Κίρκη) era o zeiţă, o nimfă sau vrăjitoare care locuia pe insula Aeaea. (n.tr.)

dintre puşcăriaşi, mândri de ura care îi face cunoscuţi. Alteori, un alt capriciu inexplicabil îl făcea să fugă de străinii care veneau la coliba sa; uneori, pe furiş, se strecura prin desişurile de pe munte, refuzând să vadă vreo faţă de om.

Cu excepţia vizitatorilor ocazionali care veneau pe mare, pentru o lungă perioadă singurii companioni ai lui Oberlus erau ţestoasele; părea că a decăzut la nivelul lor, neavând alte dorinţe decât ele. Într—adevăr, singurul aspect în care se vădea superioritatea lui Oberlus faţă de ţestoase era capacitatea lui de depravare; şi, în plus, vădea oarecare inteligenţă. Mai mult, ceea ce urmează să fie dat în vileag, poate că va arăta că ambiţia, sau plăcerea de a avea reguli de dragul regulilor, este caracteristica celor care nu au minte. Nicio creatură nu este atât de tiranică ca aceste brute.

– Insula este a mea, pe Sycorax[10], îşi spuse Oberlus, privind în jur în izolarea sa sălbatică. Prin orice mijloace, schimb sau furt – căci în acele zile din când în când acosta câte un vapor în ţinutul său – obţinu o flintă veche, cu ceva praf de puşcă şi nişte gloanţe. Având aceste arme, a simţit nevoia să le folosească, la fel ca un tigru care îşi simte pentru prima dată ieşind ghearele. Vechiul obicei de a stăpâni doar el asupra fiecărui obiect din jurul său, solitudinea sa aproape neîntreruptă, umanitatea sa înţeleasă doar în termenii mizantropului independent, sau a vicleniei mercantile, făceau ca întâlnirile să fie destul de rare; toate acestea au făcut să încolţească în el ideea că este extrem de important, şi în acelaşi timp să nutrească un dispreţ oarecum animal pentru restul universului.

Ghinionistul Creole, care s—a bucurat de drepturile sale pentru o scurtă perioadă de timp pe Insula lui Charles a fost probabil influenţat într—o anumită măsură de motive destul de bune; ca de exemplu să—i determine pe aventurieri să—i conducă pe colonişti în zone îndepărtate şi să—şi aroge drepturi asupra lor. Sechestrarea numeroşilor peruani este destul de scuzabilă, dacă luăm în considerare personajele teribile cu care avea de—a face; în timp ce folosirea haitelor sale de câini împotriva bandelor de rebeli pare în aceste circumstanţe destul de potrivită. Dar pentru acest Rege Oberlus şi ceea ce urmează, nu poate fi vorba despre nicio circumstanţă atenuantă. A acţionat mânat de tiranie şi de cruzime, virtuţi moştenite de la mama sa Sycorax. Înarmat acum cu acea espingolă, crezând cu putere că trebuie să fie stăpânul acestei insule cumplite, căută cu disperare o şansă de a—şi dovedi puterea sa asupra primului specimen de umanitate care va cădea, părăsit de prieteni, în mâinile sale.

Şi nu a trecut mult timp până când a venit acea şansă. Într—o zi a spionat o barcă de pe ţărm, lângă care stătea un om, un negru, La ceva distanţă era un vapor, iar Oberlus înţelese imediat ce se întâmpla. Vasul venise după lemne, iar echipajul bărcii plecase în pădure să le aducă. Dintr—un loc potrivit, continuă să urmărească barca, până când echipajul a apărut cu buştenii. I—au aruncat pe plajă, apoi au plecat înapoi în tufişuri, în timp ce negrul începu să îi încarce în barcă.

Oberlus se grăbeşte acum şi îl abordează pe negru care, neaşteptându—se ca cineva să locuiască într—o asemenea pustietate, şi mai ales cineva atât de teribil, se sperie, deloc consolat de delicateţea ursină a lui Oberlus, care îi cere favorul de a—l ajuta în munca sa. Negrul ţine pe umăr câţiva buşteni, şi încearcă să mai ridice câţiva; şi Oberlus, cu un fel de coardă pe care o scoase de la piept, începu să ridice ceilalţi buşteni la locul lor. Făcând astfel, stătea în spatele negrului, care, suspicios, pe drept cuvânt, degeaba încerca să ajungă în faţa lui Oberlus; dar Oberlus se ferea şi el; până la urmă, obosit de această încercare zadarnică, sau temându—se că va fi surprins de ceilalţi, Oberlus alergă spre un tufiş, şi, luându—şi espingola, îi ordonă sălbatic negrului să înceteze munca şi să îl urmeze. El refuză. Atunci, scoţând arma, Oberlus trase în el. Din fericire, espingola rată ţinta; dar acum, speriat de moarte, negrul, înainte de a fi somat a doua oară, aruncă bolţurile, se predă şi îl urmează. Într—un defileu îngust, care—i este familiar, Oberlus dispare cu repeziciune.

În timpul urcuşului pe munte, îl informează pe negru că de acum înainte va lucra pentru el, va fi sclavul său, şi că tratamentul de care va avea parte va fi în concordanţă cu felul în care se va purta. Dar Oberlus, păcălit de laşitatea negrului, într—un moment nepotrivit slăbeşte vigilenţa. Trecând printr—un loc strâmt, şi văzând că stăpânul său nu îl mai supraveghează, negrul, un tip puternic, îl prinde din senin în braţe, îl pune la pământ, îi smulge muscheta, îi leagă mâinile cu propria sa funie, îl aruncă pe un umăr şi se întoarce cu el la barcă. Când sosesc şi ceilalţi, Oberlus este dus la bordul vasului. Aceasta era o navă englezească, care jefuia; nu era o navă sosită în scopuri caritabile. Oberlus este biciuit sever, apoi încătuşat, dus la mal şi obligat să spună unde este casa lui şi să predea bunurile sale. Cartofii săi, dovlecii

---

[10] Personaj din *Furtuna,* de William Shakespeare. (n.tr)

şi ţestoasele, plus o grămadă de dolari pe care îi strânsese din activităţile sale mercantile au fost puse sub sechestru. Dar în timp ce banditii cei răzbunători erau ocupaţi cu distrugerea cabanei şi a grădinii lui, Oberlus fugi în munţi şi se ascunse în nişte cotloane de nepătruns, ştiute numai de el, până când vasul pleacă. Atunci se aventurează afară din ascunzătoare şi, cu ajutorul unei pile vechi, pe care o înfipse într—un copac, se eliberează din cătuşe.

Căutând printre ruinele colibei lui, prin lava împietrită şi vulcanii stinşi de pe această insulă proscrisă, mizantropul jignit se gândeşte cum s—ar putea răzbuna pe omenire, dar îşi ascunde gândurile. Vasele mai vin din când în când pe aceste ţărmuri; şi lui Oberlus i se permite să le dea legume.

Avertizat de eşecurile sale precedente în răpirea străinilor, urmă un alt plan. După debarcarea marinarilor se împrieteneşte cu ei, îi invită în coliba sa, şi cu toată amabilitatea pe care o poate arăta cu părul său cel roşcat îi îmbie să bea un lichior şi să petreacă. Dar invitaţii săi trebuie împinşi de la spate; astfel, de îndată ce se ameţesc sunt legaţi de mâini şi de picioare şi aruncaţi printre pietre, unde sunt lăsaţi până la plecarea vasului, când, aflându—se dependenţi pe de—a—ntregul de Oberlus, îngrijoraţi de comportamentul său schimbat, de ameninţările sale sălbatice, şi mai presus de toate, de acele espingole, se înrolează de bună voie sub comanda sa, devenind sclavii săi umili, iar Oberlus cel mai cumplit tiran. Atât de cumplit, încât doi sau trei dintre ei pier încă de la început. Pe cei care au rămas îi pune – patru dintre ei – să spargă solul întărit; să—l transporte în spate, pe pantele argiloase ale muntelui; se poartă foarte dur cu ei; îi ameninţă cu arma la cel mai mic semn de nesupunere; îi umileşte şi îi tratează ca pe reptilele ce se târăsc la picioarele sale – şerpi plebei, la picioarele acestui Lord Anaconda.

Într—un final, Oberlus se hotărăşte să îşi mărească arsenalul cu patru hangere ruginite, şi cu praf de puşcă şi gloanţe pentru espingola sa. Renunţă în mare parte la serviciile sclavilor săi, dovedind că este om, sau mai degrabă diavolul, care se pricepe la a—i constrânge într—un mod mieros pe ceilalţi pentru a le obţine consimţământul prin orice metode. Într—adevăr, pregătiţi pentru aproape orice rău de viaţa lor nelegiuită de până atunci, ca un fel de cowboy rătăcitori ai mării, care distrusese orice urmă de omenie, astfel încât erau gata acum să pună în practică orice mizerie umană; nu mai aveau nici cea mai mică urmă de bărbăţie din cauza suferinţei fără de speranţă pe care o înduraseră pe insulă; obişnuiţi să se plângă stăpânului lor despre toate lucrurile, el însuşi fiind cel mai rău dintre sclavi; aceşti nenorociţi erau acum la îndemâna sa. Le folosea ca pe nişte creaturi dintr—o specie inferioară; pe scurt, le adună pe cele patru animale ale sale şi le transformă în criminali.

Acum, armele oamenilor nu sunt decât gheare şi lame artificiale, legate asemenea cuţitaşelor la picioarele cocoşilor de luptă. Aşa că, repetăm, Oberlus, despotul insulei, îi adună pe cei patru şi, cu dorinţa de a acumula glorie, le dă câte un hanger ruginit în mână. Ca orice alt conducător cu puteri absolute, avea armata sa nobilă acum.

S—ar crede că ar putea izbucni un război. Arme în mâinile sclavilor? ce imprudenţă din partea Împăratului Oberlus! Nicidecum, ei aveau doar hangere, – de fapt doar nişte coase vechi – el avea o espingolă cu care îi putea anihila imediat pe cei patru răzvrătiţi, ca pe patru porumbei dintr—un foc. În plus, la început nu a dormit în cabana sa obişnuită; fiecare apus de soare palid, pentru o vreme, a putut fi văzut mergând prin văile munţilor, ascunzându—se în gropile sulfuroase, de negăsit pentru banda sa; dar consideră că este prea chinuitor, aşa că începu ca în fiecare seară să lege mâinile şi picioarele sclavilor, să ascundă hangerele şi să îi închidă în barăci. Se întindea în faţa uşilor, sub un acoperiş recent construit, şi dormea afară întreaga noapte, cu espingola în mână.

Se spune că, nemulţumit de parada zilnică pe această întindere pustie de zgură în fruntea armatei sale, Oberlus scornise acum cea mai mare răutate; probabil că scopul său era de a surprinde vasele care treceau prin prejma domeniilor sale, să masacreze echipajul şi să fugă cu ele în zone neumblate. În timp ce aceste planuri i se învârteau în minte, două vapoare au ajuns pe insulă, pe partea opusă; dar planurile sale s—au schimbat, căci lucrurile au luat o nouă întorsătură.

Vapoarele aveau nevoie de legume, despre care Oberlus promisese că le vor primi din abundenţă, dar doar dacă vor trimite bărcile la ţărm, astfel încât echipajul să poată lua legumele din grădina sa; îi informă pe cei doi căpitani, în acelaşi timp, că ticăloşii lui – sclavi şi soldaţi – au devenit teribil de leneşi şi nu sunt buni de nimic, şi că nu îi putea convinge să muncească, şi că nu avea inimă să fie prea sever cu ei.

Au căzut de acord asupra aranjamentului, bărcile au fost trimise pe plajă, unde au fost legate cu parâmele. Echipajele au plecat spre cabana de lavă; dar spre surprinderea lor, nu era nimeni acolo. După

ce au aşteptat până şi—au pierdut răbdarea, s—au întors pe ţărm, unde, ce să vezi, nişte străini – dar nu bunul samaritean – părea că trecuse pe acolo de curând. Trei dintre bărci erau sparte în mii de bucăţi, iar a patra lipsea. Cu greu, au trecut munţii prin lava stinsă, iar câţiva dintre ei au reuşit să se întoarcă pe acea parte a insulei unde îi aştepta vasul lor, de unde alte bărci sunt trimise să îi aducă pe nefericiţii rămaşi acolo.

Miraţi de trădarea lui Oberlus, cei doi căpitani, temându—se de noile şi misterioasele atrocităţi – şi, într—adevăr, dând pe jumătate vina pentru asemenea evenimente ciudate pe farmecele insulelor – nu s—au simţit în siguranţă aici şi au plecat, lăsându—i lui Oberlus şi armatei sale barca furată.

În ajunul plecării pe mare au pus o scrisoare într—un butoiaş, încredinţându—i—l Oceanului Pacific, şi au lansat butoiaşul în golf. După ceva vreme, butoiaşul a fost deschis de un alt căpitan, care a ancorat acolo din întâmplare, dar nu înainte de a trimite o barcă în jurul Coastei lui Oberlus. Aşa cum poate fi uşor de bănuit, nu a fost deloc îngrijorat până la întoarcerea bărcii: când i—a fost înmânată o altă scrisoare, ce conţinea versiunea lui Oberlus despre această afacere. Preţiosul document a fost găsit fixat pe jumătate în zidul de pământ şi plin de mucegai al colibei părăsite. Spunea astfel, arătând că Oberlus era cel puţin un scriitor desăvârşit, şi nu un simplu ţăran; mai mult de atât, dădea dovadă de cea mai tristă expresivitate.

„Domnule: sunt cel mai nefericit şi mai rău tratat om în viaţă. Sunt un patriot, exilat din ţara mea de mâna cruntă a tiraniei.”

„Surghiunit pe aceste Insule Vrăjite, i—am rugat stăruitor, iar şi iar, pe căpitanii vaselor să îmi vândă o barcă, dar am fost mereu refuzat, deşi am oferit cele mai bune preţuri, în dolari mexicani. La un moment dat s—a ivit prilejul să am o barcă, şi nu l—am lăsat să—mi scape.

„Am încercat, multă vreme, prin muncă grea şi suferinţă solitară, să strâng ceva ce mi—ar fi permis să am parte de o bătrâneţe confortabilă, deşi aceasta este o vârstă nefericită; dar de câteva ori am fost jefuit şi bătut de oameni care spuneau că sunt creştini.

„Astăzi voi pleca din Arhipelagul vrăjit cu nava Charity spre Insulele Feejee.

„ORFANUL OBERLUS.

„P.S.– În spatele stâncii, lângă cuptor, veţi găsi un păsăroi bătrân. Nu îl omorâţi; aveţi răbdare; l—am lăsat acolo; dacă va avea pui, vi—i las moştenire, oricine aţi fi. Dar nu număraţi puii până când nu ies din ou.”

Păsăroiul s—a dovedit a fi un cocoş lihnit, care stătea acolo nemişcat.

Oberlus declară că se îndrepta spre Insulele Feejee; dar aceasta era doar pentru a—i pune pe urmăritorii său pe o pistă falsă. Căci, după multă vreme, a sosit, singur în barca sa, la Guayaquil[11]. Ticăloşii lui nu au mai ajuns niciodată pe Insula Hood, aşa că se presupune că au pierit de sete pe drumul spre Guayaquil, sau, mai probabil, au fost aruncaţi peste bord de Oberlus, când acesta şi—a dat seama că rezervele de apă se împuţinează.

Din Guayaquil, Oberlus a plecat spre Payta; şi acolo, cu farmecele sale, specifice unora dintre cele mai urâte animale, a atras în mrejele sale o orăşeancă; pe care a convins—o să—l însoţească pe Insula sa Vrăjită; pe care, fără îndoială că a descris—o ca pe un paradis al florilor, nu un infern al pietrelor.

Dar, din nefericire pentru colonizarea Insulei Hood cu o varietate de suflete, aspectul extrem de diabolic al lui Oberlus l—a făcut să fie privit în Payta ca un personaj suspect. Aşa că, fiind prins într—o noapte, cu chibrituri în buzunar, sub puntea unei ambarcaţiuni gata de plecare, a fost arestat şi dus la închisoare.

Închisorile din majoritatea oraşelor sud—americane sunt în general destul de nesănătoase. Construite din bucăţi imense de cărămidă arsă la soare, şi având doar o singură cameră, fără ferestre sau vreo curte, cu o uşă grea, cu gratii de lemn, aveau, şi la interior şi la exterior acelaşi aspect cumplit. Şi aici, multă vreme, Oberlus a fost văzut; acest asasin; o creatură a cărei religie este să deteste, deoarece filantropia însemnă a—i urî pe mizantropi.

Notă. – Cei care doresc să afle mai multe amănunte despre personajul descris mai sus, sunt invitaţi să citească cel de—al doilea volum al *Călătoriilor lui Porter în Pacific,* unde vor recunoaşte multe propoziţii, care, din grabă au fost luate textual de acolo, şi introduse aici; singura diferenţă – în afară de câteva reflecţii – între cele două fiind, faptul că scriitorul de faţă a adăugat anumite lucruri faţă de Porter,

[11] Oraş în Ecuador (n.tr.)

pe care le—a aflat în Pacific, din surse demne de încredere; şi acolo unde lucrurile se contraziceau, a preferat sursele sale celor ale lui Porter. De exemplu, varianta sa l—a plasat pe Oberlus pe Insula Hood: Porter, pe Insula lui Charles. Scrisoarea găsită în colibă este şi ea cumva diferită; căci, în timp ce în timp ce pe Encantadas a aflat că, nu numai că dădea dovadă de o anumită erudiţie, dar era extrem de impertinent, amănunt care nu apare în versiunea lui Porter. Şi eu am modificat—o în consecinţă pentru a se potrivi caracterului general al autorului său.

A ZECEA SCHIŢĂ. FUGARI, NAUFRAGIAŢI, PUSTNICI, PIETRE DE MORMÂNT ETC

„Şi peste tot, copaci bătrâni şi cioturoşi,
Care nu au nici frunze şi nici fructe
Atârnate de trunchiurile noduroase,
De care mulţi nefericiţi au fost spânzuraţi.”

Câteva rămăşiţe ale colibei lui Oberlus au rămas până astăzi în acea vale de lavă. Niciun străin, ce a rătăcit pe aceste Insule Vrăjite, nu a dat peste alte sălaşuri solitare, lăsate demult pradă ţestoaselor şi şopârlelor. Probabil câteva dintre aceste insule, în vremurile moderne, au adăpostit mulţi pustnici. Motivul este acela că aceste insule sunt situate la mare distanţă, iar navele care le vizitează câteodată sunt în majoritatea lor baleniere, ceea ce le—a ferit într—o bună măsură atât de supravegherea oamenilor, cât şi de memoria acestora. Caracterul unora dintre comandanţi şi marinari este astfel făcut încât, în aceste împrejurări imprevizibile, se iscă o serie de conflicte între ei. De acest conflict se va folosi marinarul, şi cu bucurie va pleca pe insule, care, deşi măturate de un aer fierbinte, le pot oferi, în labirintul interior, un loc în care se pot retrage, fără a fi prinşi. A fugi de pe vapor în orice port peruan sau chilian, oricât de mic ar fi acesta, nu este lipsit de riscuri, ca să nu mai vorbim de pericolul jaguarilor. O recompensă de cinci *pesos* aduce în final cincizeci de spanioli ticăloşi în pădure, care cu cuţite lungi, le cutreieră zi şi noapte sperând din tot sufletul să—şi înhaţe prada. Nu e mai uşor, în general, nici să scapi de urmărire pe insulele polineziene. Cei care au simţit influenţa civilizaţiei pun aceleaşi probleme ca fugarii din porturile peruane, nativii fiind la fel de dornici de a folosi cuţitele ca mercenarii; în acelaşi timp, din cauza mirosului neplăcut pe care îl degajă toţi europenii, în mintea sălbaticilor aborigeni, din câte ştiu, să părăseşti vaporul pentru a ajunge printre polinezienii primitivi, este, în majoritatea cazurilor, o speranţă zadarnică. Aşadar, Insulele Vrăjite au devenit locul preferat al tuturor felurilor de refugiaţi; pentru unii dintre ei din păcate fuga de tiranie nu asigură un refugiu sigur, cu atât mai puţin o casă fericită.

Mai mult decât atât, rareori s—a întâmplat ca pustnicii să fi ajuns aici, pe aceste insule, printr—un accident în timp ce vânau ţestoase. Interiorul multora dintre ele este încâlcit, iar locurile pe unde se poate trece sunt mai presus de orice descriere; aerul este sufocant; o sete teribilă se face simţită, căci nu există niciun izvor cu apă bună de băut. În câteva ore, sub soarele ecuatorial, cel ce rătăceşte pe Insulele Vrăjite va ajunge curând la epuizare! Din cauza acestor lucruri, căutările durează săptămâni întregi. Cei de pe vas, nerăbdători, aşteaptă o zi sau două; atunci când cei dispăruţi nu sunt găsiţi, înfig un ţăruş pe plajă, cu o scrisoare de părere de rău, pe care leagă un butoiaş cu uscăţele şi un altul cu apă, iar vasul pleacă.

Au existat cazuri când cruzimea unor căpitani i—a făcut să se răzbune pe unii marinari care i—au ofensat. Debarcaţi pe pământul pârjolit, aceşti marinari sunt condamnaţi la pieire, dacă nu cumva reuşesc, prin munca lor, să descopere locuri unde se adună apa ce se scurge de pe munte.

Am cunoscut un om care, pierdut pe Insulele Narborough, a ajuns atât de însetat încât şi—a salvat viaţa omorând o altă fiinţă. O focă a ajuns pe insulă. A alergat către ea, a înjunghiat—o în gât şi apoi s—a aruncat gâfâind peste corpul său rănit; bătăile inimii creaturii muribunde au pompat sângele spre cel însetat.

Un alt marinar, sosit cu barca la mal pe o insulă pe care n—a mai ajuns vreo altă ambarcaţiune vreodată, din cauza goliciunii sale şi a bancului de nisip din jur, şi a faptului că era ascunsă după alte insule din arhipelag – acest om, simţind că ar fi în pericol de moarte dacă ar rămâne acolo, şi nimic altceva în afară de moarte nu îl ameninţa, omorî nişte foci, le umflă pieile, din care făcu o plută, cu care merse până pe Insula Charles şi se alătură grupului de acolo.

Dar bărbaţii, lipsiţi de curajul de a face încercări disperate, îşi găsesc resurse doar pentru a căuta locuri cu apă potabilă, oricât de periculoase sau insuficiente ar fi acestea; îşi construiesc o colibă; prind ţestoase şi păsări; şi se pregătesc pentru o viaţă de pustnic, până la sfârşitul timpului sau până când o navă va trece pe acolo şi îi va salva.

La baza versanţilor multora dintre insule, u fost găsite mici bazine săpate în piatră, umplute parţial cu gunoi putrezit sau cu resturi de frunze, sau acoperite de desişuri, şi câteodată puţină umezeală; la o examinare atentă, descopereau instrumentele folosite la săparea lor de sărmanii naufragiaţi sau de fugari nefericiţi. Aceste bazine sunt făcute în locuri unde câteva picături de rouă ar putea cădea în ele din

crăpăturile de deasupra.

Rămăşiţele pustnicilor şi bazinele de piatră nu sunt singurele semne ale umanităţii descoperite pe aceste insule. Şi, ce ciudat, locul care este cel mai animat în celelalte comunităţi, în Insulele Vrăjite are cel mai jalnic aspect. Şi, deşi ar părea foarte ciudat să vorbim despre oficii poştale în această regiune aridă, totuşi acestea se găsesc şi aici, în diferite locuri. Acestea constau dintr—un par şi o sticlă. Scrisorile nu sunt doar sigilate, ci şi ascunse. Acestea sunt de obicei depozitate de căpitanii de pe Insula Nantucket pentru a—i ajuta pe pescarii aflaţi în trecere, şi conţin afirmaţii despre norocul pe care l—au avut în vânarea balenelor sau a ţestoaselor. Destul de des, luni după luni, trec ani întregi până să apară vreun solicitant. Parul putrezeşte şi cade, iar ceea ce rămâne nu este un obiect prea plăcut.

Dacă mai adăugăm acum faptul că au fost găsite pietre de mormânt pe unele dintre aceste insule, tabloul va fi complet.

Pe plaja de pe Insula James, timp de mulţi ani, a putut fi văzut un indicator grosolan, arătând spre interiorul insulei. Şi probabil, interpretând—o ca un semn de posibilă ospitalitate în acest loc altfel dezolant – un pustnic bun la suflet ce trăieşte aici cu vasul său din arţar – un străin ar urma poteca indicată, până când în cele din urmă ar ajunge într—un golfuleţ liniştit, şi ar găsi, ca o urare de bun venit, un om mort – ce îl întâmpină cu o inscripţie pe un mormânt. Aici, în 1813, a căzut, într—un duel în zori de zi, un locotenent de pe fregata Essex, în vârstă de douăzeci şi unu de ani: şi—a atins majoratul în moarte.

Ar fi potrivit, la fel ca în instituţiile monastice străvechi din Europa, ai căror locatari nu ies dintre zidurile sale pentru a fi înhumaţi, ci sunt îngropaţi acolo unde au murit, şi Encantadas să îşi îngroape morţii aici, ca cea mai mare mănăstire de pe pământ.

Se ştie faptul că înmormântarea în ocean este o pură necesitate a vieţii de marinar, şi se face doar atunci când pământul este atât de departe încât nu se poate vedea de pe catarg. Aşa încât, pentru vasele care trec prin vecinătatea Insulelor Vrăjite, acesta este unul dintre locurile de înmormântare. La finalul înmormântărilor, un poet bun la suflet de pe vas îşi scoate pana şi inscripţionează o poezie burlescă pe post de epitaf. Când, după multă vreme, alţi marinari buni la suflet au ocazia să ajungă în acest loc, ţin de obicei o slujbă şi varsă puţin vin pentru sufletul celui decedat.

Ca un exemplu al acestor epitafuri, v—o oferim pe aceasta, găsit pe o piatră de mormânt pe Insula Chatham:

– „Ah, frate Jack, acum te—ai dus,
Ca tine, am fost şi eu odat'.
Atât de curajos şi vesel,
Dar acum, ce neajuns, s—a terminat.
Nu mai arunc priviri în larg,
Iată—mă – zac sub pământ!

BARTLEBY, COPISTUL. O POVESTE DE PE WALL—STREET

Sunt un om destul de în vârstă. Natura preocupărilor mele din ultimii treizeci de ani m—a adus în strâns contact cu ceea ce pare a fi un tip interesant şi particular de oameni, despre care, din câte ştiu eu, nu s—a scris nimic până acum: – mă refer la copiştii din birourile de avocatură, sau altfel spus, scribii. Am cunoscut mulţi dintre aceştia, profesional sau în particular, şi aş putea relata diferite povestioare, la auzul cărora domnii politicoşi ar putea zâmbi, iar persoanele sensibile ar putea plânge. Voi renunţa la biografiile celorlalţi copişti pentru a reda câteva pasaje din viaţa lui Bartleby, cel care a fost cel mai ciudat copist pe care l—am văzut sau despre care am auzit povestindu—se vreodată. Spre deosebire de vieţile celorlalţi copişti, pe care aş putea să le relatez pe de—a—ntregul, despre viaţa lui Bartleby nu aş putea face la fel. Cred că nu există documente care să ateste biografia completă şi pe deplin satisfăcătoare a acestui om. Este o pierdere ireparabilă pentru literatură. Bartleby a fost una dintre acele fiinţe despre care nimeni nu poate spune nimic sigur, cu excepţia sursei originale, iar în cazul lui aceasta este insignifiantă. Ceea ce ochii mei uimiţi au văzut la Bartleby, este tot ceea ce ştiu despre el, cu excepţia unui vag raport care va apărea în continuarea acestei istorisiri.

Mai înainte de a—l prezenta pe copist, aşa cum a apărut prima dată în faţa mea, este potrivit să vă spun câteva lucruri despre mine, angajaţii mei, afacerea mea, despre apartamentul meu şi despre ceea ce mă înconjoară; o asemenea descriere este indispensabilă pentru a înţelege pe deplin ceea ce urmează să vă povestesc despre personajul principal al acestei istorioare.

Înainte de toate: eu sunt un om care, încă din copilărie, a trăit cu convingerea că este bine să ai parte de o viaţă fără griji. Astfel, deşi am o profesie despre ai cărei reprezentanţi se spune că sunt energici şi agitaţi, chiar violenţi, din când în când, nicio astfel de stare nu mi—a invadat liniştea. Eu sunt unul dintre

acei avocaţi neambiţioşi care nu se adresează juriului niciodată, care nu stârnesc aplauzele publicului; dar care în liniştea unui loc retras, îşi îndeplineşte sarcinile legate de cauţiunile, ipotecile şi actele de proprietate ale celor bogaţi. Toţi cei care mă cunosc mă consideră un om care apreciază siguranţa, mai presus de orice. Răposatul John Jacob Astor, un personaj lipsit de imaginaţie, a afirmat fără ezitare că primul meu punct forte este prudenţa; al doilea, este metoda. Nu vorbesc fără rost, ci pur şi simplu afirm că am fost angajat de defunctul John Jacob Astor; un nume pe care, recunosc, îmi place să îl repet, căci are o rezonanţă rotundă. Mai trebuie să adaug că nu sunt insensibil la opinia pertinentă a răposatului John Jacob Astor.

Cu ceva vreme înainte de perioada în care începe această istorioară, preocupările mele se înmulţiseră. Îmi fusese încredinţat postul de asistent al judecătorului Curţii Supreme de Justiţie, post la care acum s—a renunţat în Statul New—York. Nu era o slujbă dificilă, dar era bine plătită. Rareori îmi pierd cumpătul; şi mult mai rar mă implic în scandaluri periculoase generate de diferite nedreptăţi; dar trebuie să mi se permită acum să fiu dur şi să—mi afirm punctul de vedere cu privire la brusca şi violenta eliminare a biroului de asistent al judecătorului Curţii Supreme de Justiţie, prin noua Constituţie – ca o decizie pripită; m—am bazat pe o viaţă clădită pe aceste venituri, dar pe care le—am primit doar pentru puţin timp. Dar aşa stau lucrurile acum.

Apartamentul meu se află la etajul unei clădiri de pe Wall—street, la numărul... La un capăt, au aşezat lângă zidul alb de la interior un stâlp înalt, ce străbate clădirea de la acoperiş până la bază. Această perspectivă a fost considerată mai degrabă banală decât oricum altcumva, insuficientă pentru ceea ce pictorii peisagişti numesc „viaţă”. Dar dacă este astfel, perspectiva din celălalt capăt al apartamentului meu oferă cel puţin un contrast, dacă nu mai mult de atât. În acea direcţie, ferestrele îmi oferă o vedere neobstrucţionată asupra unui zid impunător de cărămidă, înnegrit de vreme şi de umbra veşnică; care zid nu are nevoie de un ochean pentru a—şi arăta frumuseţea tainică, dar, pentru beneficiul tuturor privitorilor, a fost împins la doar trei metri de fereastra mea. Datorită înălţimii apreciabile a clădirilor din jur, şi faptului că apartamentul se află la etajul al doilea, spaţiul dintre acest zid şi al meu nu pare deloc mare.

În perioada premergătoare întâmplărilor cu Bartleby, am avut doi copişti ca angajaţi, şi un tânăr promiţător ca băiat de serviciu. Primul, Turkey[12]; al doilea, Nippers[13]; al treilea, Ginger Nut[14]. Acestea ar putea părea nume, dar unele pe care nu le întâlneşti în mod curent în cartea de telefon. De fapt erau porecle, puse tacit între ei, şi îi caracterizau pe deplin pe cei trei angajaţi. Turkey era un englez scund, rotofei, cam de vârsta mea, mai exact cam de şaizeci de ani. Dimineaţa, aş putea spune că faţa sa avea o culoare rozalie, sănătoasă, dar după ora douăsprezece – ora la care servea masa – era roşie ca nişte cărbuni ce ard în sobă de Crăciun; şi continua să strălucească – dar scădea în intensitate – până cam pe la ora şase după—amiaza, după care nu îl mai vedeam pe proprietarul feţei, care, înaintând pe acelaşi meridian cu soarele, părea să apună, să răsară, să culmineze şi să decadă ziua următoare, cu aceeaşi regularitate şi glorie. Sunt mai multe coincidenţe pe care le—am trăit în decursul vieţii, printre care se numără şi faptul că, exact atunci când faţa radiantă şi roşie a lui Turkey se arăta în toată splendoarea sa, chiar atunci, în acel moment critic, începea acea perioadă din zi în care consideram că puterea sa de muncă era serios deranjată pentru următoarele douăzeci şi patru de ore. Nu vreau să spun că era leneş, sau nu dorea să muncească; nici pe departe. Dificultatea consta în faptul că era prea plin de energie. Avea o cutezanţă ciudată, înflăcărată, nervoasă, capricioasă în privinţa muncii sale. Era foarte neatent atunci când îşi înmuia peniţa în călimara cu cerneală. Toate petele de pe documentele mele apăreau după ora douăsprezece, ziua. Într—adevăr, nu numai că era nechibzuit şi predispus la a face pete după—amiaza, dar continua la fel câteva zile, fiind destul de zgomotos. În astfel de momente, faţa sa se înroşea puternic, ca o sobă plină cu antracit. Făcea un zgomot neplăcut pe podea în timp ce—şi târa scaunul, îşi vărsa cutia cu nisip; în timp ce îşi ascuţea creioanele, le rupea din greşeală în mai multe bucăţi, şi le arunca nervos pe podea; se ridica şi se sprijinea pe masa sa, dând la o parte hârtiile într—un mod grosolan, foarte nepotrivit pentru un bărbat în vârstă ca el. Cu toate acestea, deoarece era una dintre cele mai importante persoane pentru mine, şi întotdeauna înainte de ora douăsprezece ziua era cel mai rapid şi cel mai silitor, îndeplinind o mulţime de sarcini ca nimeni altcineva – pentru aceste motive eram dispus să trec cu

---

[12] Curcan (n.tr.)
[13] Cleşte (n.tr.)
[14] Turtă dulce (n.tr.)

vederea excentricităţile sale, deşi, din când în când, protestam. O făceam destul de blând, cu toate acestea, deoarece, deşi dimineaţa era cel mai civilizat, cel mai blând şi mai reverenţios dintre oameni dimineaţa, după—amiaza era dispus, dacă era provocat, să folosească un limbaj destul de dur sau mai bine spus, impertinent. Acum, deoarece preţuiam atât de mult serviciile sale de dimineaţa, am hotărât că nu era cazul să renunţ la el; în acelaşi timp, era foarte incomod după ora douăsprezece; şi fiind un om împăciuitor, nu doream să îl admonestez; într—o sâmbătă după—amiază, (întotdeauna sâmbăta era cel mai rău), am încercat să îi arăt, amabil, că probabil că acum, când îmbătrânea, ar fi fost cazul să renunţe la muncă; pe scurt, nu mai era nevoie să vină la birou după ora douăsprezece, şi, odată ce se termina masa, era bine să plece acasă şi să se odihnească până după—amiază. Dar nu; el insista să îşi termine îndatoririle. Devenea teribil de înflăcărat, în timp ce mă asigura verbal – gesticulând cu o riglă lungă din cealaltă parte a camerei – că dacă serviciile sale erau necesare dimineaţa, cum ar putea să nu fie necesare şi după—amiaza?

– Cu respect, domnule, spuse Turkey cu această ocazie, mă consider mâna dumneavoastră dreaptă. Dimineaţa mărşăluiesc şi îmi aşez coloanele, iar după—amiaza mă aşez în fruntea lor şi atac duşmanul! – şi făcu o mişcare violentă cu rigla.

– Dar petele..., Turkey, am spus eu.

– Adevărat, dar, cu respect, domnule, priviţi—mi părul! Îmbătrânesc. Cu siguranţă, domnule, o pată sau două într—o după—amiază călduroasă nu sunt de condamnat la o persoană cu părul grizonant. Bătrâneţea – chiar dacă face pete pe hârtie – este un lucru onorabil. Cu respect, domnule, amândoi îmbătrânim.

Acest apel la simţămintele mele de prietenie m—au înduioşat. Mi—am dat seama că nu va pleca. Aşa că m—am hotărât să îl las să stea şi am avut grijă ca după—amiaza să aibă de—a face cu hârtiile mai puţin importante.

Nippers, al doilea pe lista mea, era un tânăr cam de douăzeci şi cinci de ani, mustăcios şi palid, cu alură de pirat. Am crezut întotdeauna că este victima a două puteri nefaste – vanitatea şi dezordinea. Vanitatea era trădată de o anume nervozitate în rezolvarea obligaţiilor de copist, o uzurpare injustă a treburilor strict profesionale, ca de exemplu verificarea documentelor legale. Dezordinea părea să fie semnul unui caracter morocănos şi a unei irascibilităţi urâcioase, din cauza cărora dinţii săi scrâşneau pentru fiecare greşeală pe care o făcea la copiere; blesteme fără rost, şuierate, mai degrabă decât spuse, în toiul lucrului; şi în special o nemulţumire continuă cu privire la înălţimea mesei la care lucra. Deşi aplica diferite inginerii mecanice ingenioase, Nippers nu putea face niciodată această masă să i se potrivească. Punea diferite lucruri sub picioarele ei, bucăţi de carton, şi într—un final ajunse atât de departe cu aceste încercări de ajustare fine, încât puse bucăţi de sugativă împăturită. Dar nicio invenţie nu îi era utilă. Pentru a—şi uşura durerile de spate, a înclinat tăblia mesei într—un unchi atât de ascuţit până i—a ajuns sub bărbie, de parcă ar fi scris pe un acoperiş înclinat – apoi afirmă că i—au amorţit braţele. Apoi coborî masa până la talia sa, iar asta îl făcu să se aplece peste ea ca să poată scrie, astfel încât simţi o durere cruntă în spate. Pe scurt, adevărul era că Nippers nu ştia ce vrea. Sau, dacă dorea ceva, acest lucru era să scape de masa sa de lucru. Printre manifestările ambiţiei sale bolnăvicioase era dorinţa sa veşnică de a primi vizite de la indivizi ciudaţi, îmbrăcaţi în haine jerpelite, pe care îi numea clienţi. Eram conştient că din când în când îndeplinea mici sarcini la Curtea de Justiţie, şi nu era complet necunoscut la Penitenciarul din New York. Aveam motive bune să cred că unul dintre indivizii pe care i—a chemat la biroul meu şi despre care, cu un aer important, afirma că este clientul său, nu era altceva decât un creditor, iar aşa zisul act de proprietate, o notă de plată. Dar cu toate aceste neajunsuri şi cu enervarea pe care mi—a produs—o, Nippers, la fel ca şi compatriotul său Turkey, îmi era de foarte mare folos; scria clar, citeţ; şi, când voia, se putea comporta ca un domn. În plus, se îmbrăca elegant; şi astfel, făcea o impresie favorabilă biroului meu. Cu toate acestea, aveam mari greutăţi în a nu—i face reproşuri lui Turkey. Hainele sale păreau soioase şi miroseau ca şi cum ar fi stat într—o cantină. Vara purta pantaloni foarte largi şi lăbărţaţi. Hainele sale erau groaznice; pe pălăria sa nu puteai pune mâna. Dar câtă vreme pălăria îmi era indiferentă la fel ca deferenţa şi amabilitatea unui servitor englez, întotdeauna îl făcea să şi—o scoată în clipa în care intra în cameră, cu haina lui altfel stătea situaţia. În ceea ce priveşte haina sa, am dus muncă de convingere, dar fără folos. Adevărul era, cred, că un bărbat cu un venit atât de modest nu îşi permitea să etaleze o faţă atât de lucitoare şi o haină la fel de lucitoare în acelaşi timp. După cum a observat odată Nippers, banii lui Turkey se duceau pe datorii. Într—o zi de

iarnă i—am adus lui Turkey o haină lungă, arătoasă, de—ale mele, călduroasă, care se încheia cu nasturi de la poale până la gât. Am crezut că Turkey va aprecia favorul, şi va renunţa la indisciplina şi la aroganţa pe care le afişa după—amiaza. Dar nu. Chiar credeam că dacă se va îmbrăca cu o haină moale ca o pătură acest lucru va avea un efect negativ asupra lui; după principiul că prea mult ovăz dăunează cailor. De fapt, caii nărăvaşi se spune că apreciază orzul, aşa că Turkey aprecia haina pe care o avea. Îl făcea insolent. Era un om căruia prosperitatea îi făcea rău.

Deşi în privinţa obiceiurilor lui Turkey aveam presupunerile mele, cu privire la Nippers am fost convins că, oricare ar fi defectele sale în alte privinţe, era, cel puţin, un tânăr cumpătat. Dar într—adevăr, natura însăşi părea să fi fost cârciumarul său şi la naşterea sa l—a înzestrat cu o dispoziţie iritabilă, de parcă ar fi fost mereu băut, astfel încât orice altă băutură ar fi fost de prisos. Când mă gândesc cum, în liniştea biroului meu, Nippers se ridica agitat de pe scaunul lui, se oprea deasupra mesei sale, întindea mâinile, ridica biroul şi îl muta, îl smucea, cu mişcări dure, pe duşumea, de parcă masa ar fi fost rău intenţionată şi dorea să—i zădărnicească planurile; îmi dau seama pe deplin că pentru Nippers, tăria şi apa erau acelaşi lucru.

Era un noroc pentru mine faptul că, dintr—un anumit motiv – indigestia – iritabilitatea şi nervozitatea de lungă durată a lui Nippers, erau observabile dimineaţa, în timp ce după—amiaza era teribil de blajin. Aşa încât, deoarece paroxismul lui Turkey răbufnea cam pe la ora douăsprezece, n—am avut niciodată de—a face cu ciudăţeniile lor în acelaşi timp. Isteria unuia dintre ei era în acelaşi timp paznicul celuilalt. Când Nippers era pornit, Turkey era calm; şi invers. Era un aranjament bun în aceste circumstanţe.

Ginger Nut, al treilea pe lista mea, era un băieţaş de doisprezece ani. Tatăl lui era căruţaş, dornic de a—şi vedea fiul lucrând la un birou şi nu pe post de căruţaş, înainte de a muri. Aşa că îl trimise la biroul meu ca să—l primesc student la drept, să îmi facă diferite comisioane, curat şi să măture pentru un dolar pe săptămână. Avea un birouaş micuţ, dar pe care nu prea îl folosea. Când l—am cercetat, am descoperit în sertar o gamă largă de coji de diferite feluri de nuci. Într—adevăr, pentru acest tânăr isteţ, nobila ştiinţă a avocaturii era conţinută într—o coajă de nucă. Nu ultima dintre îndatoririle lui Ginger Nut, şi în acelaşi timp cea pe care o îndeplinea cu cea mai mare agerime, era de a furniza prăjituri şi mere lui Turkey şi Nippers. Copierea actelor legale fiind o treabă neinteresantă, cei doi copişti ai mei erau dornici de a—şi umezi gurile foarte des cu Spitzenbergs[15] de la numeroasele tarabe de lângă vamă şi Oficiul Poştal. De asemenea, îl trimiteau pe Ginger Nut destul de des după o anumită prăjitură – mică, plată, rotundă, şi foarte picantă – după numele căreia l—au poreclit şi pe el. Într—o dimineaţă rece, când aveau de făcut o treabă plicticoasă, Turkey înfulеca zeci de astfel de prăjituri, de parcă erau simpli biscuiţi – într—adevăr, aceştia se vând şase sau opt la preţul de un penny – hârşâitul stiloului său se împletea cu ronţăitul bucăţilor crocante din gura sa. Dintre toate gafele după—amiezii şi aroganţele neliniştite ale lui Turkey, cea mai cumplită a fost cea când a molfăit o turtă dulce între buze şi apoi a pus—o ca sigiliu pe un act ipotecar. Eram gata să îl dau afară atunci. Dar m—a liniştit cu o plecăciune orientală, şi spuse:

– Cu respect, domnule, a fost foarte generos din partea mea să procedez astfel.

Acum, afacerea mea iniţială – aceea de avocat ce se ocupă de cesiuni şi titluri de proprietate, de redactări de tot felul de documente obscure – a crescut considerabil prin primirea postului de director. Acum, copiştii aveau mult de muncă. Nu numai că trebuia să îi folosesc pe angajaţii pe care deja îi aveam, dar îmi trebuia ajutor suplimentar. Ca răspuns ca anunţul meu, un tânăr stătu nemişcat în anticamera biroului meu, iar uşa era deschisă, căci era vară. Îmi amintesc şi acum figura sa – palid, respectabil într—un mod jalnic, un deznădăjduit incurabil! Era Bartleby.

După câteva vorbe despre calificarea sa, l—am angajat, bucuros să am în grupul meu de copişti un om unic ca aspect, care credeam că va avea o influenţă benefică asupra temperamentului schimbător a lui Turkey, şi asupra celui impulsiv al lui Nippers.

Ar fi trebuit să vă spun că acele uşi rabatabile împărţeau biroul în două, una dintre care era ocupată de copiştii mei, cealaltă de mine însumi. După dispoziţia pe care o am la un moment dat, ori le ţin complet deschise ori închise. Am hotărât să îi dau lui Bartleby un colţ lângă uşile rabatabile, dar lângă mine, pentru a—l avea pe acest om tăcut aproape când îl chem, în cazul în care trebuia făcut ceva mărunt. I—am aşezat biroul aproape de o fereastră micuţă din lateral, un geam care iniţial oferea o

---

[15] Varietate de măr, foarte gustos. (n.tr.)

vedere laterală a unei curţi împrejmuite cu un zid din cărămidă, dar care, din cauza construcţiilor nou—apărute, nu mai dădea nicăieri, dar prin el intra puţină lumină. La un metru de geam era un perete, iar lumina venea cumva de deasupra, printre două clădiri înalte, ca printr—o mică deschizătură într—un dom. Pentru a—i oferi mai mult confort, i—am procurat un paravan verde, care îl izola complet pe Bartleby de privirile mele, dar nu şi de vocea mea. Şi astfel, avea şi intimitate, dar eram şi în permanent contact.

La început, Bartleby a scris foarte mult. De parcă ar fi tânjit după ceva de copiat, părea îngropat în documentele mele. Nu avea pauză de masă. Scria zi şi noapte, la lumina soarelui şi la lumina lumânării. Ar fi trebuit să fiu încântat de aptitudinile sale, căci era teribil de silitor. Dar scria în linişte, palid, mecanic.

Este, desigur, o parte indispensabilă a muncii de copist să verifice acurateţea documentelor pe care le scrie, cuvânt cu cuvânt. Când sunt doi sau mai mulţi copişti într—un birou, se ajută reciproc la examinarea lor, unul citind de pe copie, celălalt originalul. Este o treabă plicticoasă şi monotonă. Îmi imaginez că pentru cineva cu un temperament sangvinic este o treabă inadmisibilă. De exemplu, nu îmi pot închipui cum ar fi putut activul poet Byron să stea liniştit alături de Bartleby şi să examineze un document de, să spunem cinci sute de pagini, scrise strâns şi tremurat.

Din când în când, în graba lucrului, aveam obiceiul să verific documentul eu însumi, iar pentru asta îl chemam pe Turkey sau pe Nippers. Unul dintre motivele pentru care îl aşezasem pe Bartleby atât de aproape de mine era să—l pot folosi la activităţi minore. Era cea de—a treia zi, cred, de când lucra cu mine, şi, înainte de a fi nevoie să verificăm ceea ce scrisese, grăbindu—mă să termin o treabă neimportantă, l—am chemat pe un ton tăios pe Bartleby. În graba mea, aşteptându—mă la o reacţie promptă, am rămas cu capul aplecat peste originalul de pe masa mea, şi cu mâna dreaptă întinsă în lateral. Cumva agitat, am stat cu mâna întinsă, aşteptând ca Bartleby să apară din izolarea sa, să ia documentul şi să—şi înceapă treaba fără întârziere.

Stăteam astfel atunci când l—am chemat, spunând repede ce doream să facă – mai exact, să corecteze cu mine un document sumar. Imaginaţi—vă surprinderea mea, consternarea, când, fără să iasă din separeul său, Bartleby a replicat, cu o voce fermă, calmă „Prefer să nu."

Am rămas pentru o vreme nemişcat, încercând să—mi adun gândurile. Imediat, m—am gândit că urechile mă înşeală, sau Bartleby a înţeles complet greşit ceea ce voiam să spun. Am repetat cererea pe cel mai calm ton pe care l—am putut avea. Dar la fel de clar ca prima dată, se auzi „Prefer să nu."

– „Prefer să nu", am repetat, ridicându—mă enervat, şi traversând încăperea cu pas grăbit. Ce vrei să spui? Ai înnebunit? Vreau să mă ajuţi să compar documentul acesta – ia—l şi i l—am întins.

– Aş prefera să nu fac asta, spuse el.

L—am privit siderat. Faţa sa era imobilă; ochii săi gri mă priveau în linişte. Nicio grimasă de agitaţie nu a apărut pe faţa sa. Dacă ar fi avut vreo urmă de furie, nervozitate sau impertinenţă, cu alte cuvinte, dacă ar fi fost ceva cât de cât uman la el, fără îndoială că ar fi trebuit să îl dau imediat afară. Am rămas privindu—l pentru o vreme, în timp ce el continua să scrie, apoi m—am reaşezat la birou. Foarte ciudat, m—am gândit eu. Ce ar fi mai bine să fac? Dar eram foarte prins cu treaba. Am hotărât să las deoparte această problemă deocamdată, şi să o rezolv când voi avea timp. Aşa că l—am chemat pe Nippers din cealaltă cameră şi, cu ajutorul lui, am verificat repede documentul.

La câteva zile după această întâmplare, Bartleby finaliză un document de patru pagini, reprezentând patru exemplare din mărturia pe care o depusesem la Înalta curte de justiţie. Era necesar să le studiem. Era un proces important, aşa că acurateţea era obligatorie. Lucrurile fiind aranjate, i—am chemat pe Turkey, Nippers şi Ginger Nut din camera alăturată, dorind să le dea cele patru copii angajaților mei, urmând ca eu să citesc de pe original. În consecinţă, Turkey, Nippers şi Ginger Nut se aşezaseră pe scaunele lor, fiecare cu câte un document în mână, aşa că l—am strigat pe Bartleby să se alăture acestui grup interesant.

– Bartleby! Repede, aştept.

Am auzit cum au scrâşnit picioarele scaunului pe podeaua neacoperită de covor, şi în curând apăru la intrarea în spaţiul său restrâns.

– Ce anume doriţi? a spus el calm.

– Copiile, copiile, am spus eu în grabă. Urmează să le discutăm. Uite – şi i—am arătat al patrulea exemplar.

– Prefer să nu fac asta, spuse el, dispărând încet în spatele paravanului.

Preţ de câteva momente am rămas stană de piatră, în faţa angajaţilor mei. Mi—am revenit, am înaintat spre paravan şi am cerut explicaţii pentru un asemenea comportament.

– De ce refuzi?

– Prefer să nu o fac.

Cu oricine altcineva aş fi izbucnit imediat, regretând cuvintele pe care le—aş fi folosit, şi l—aş fi dat afară. Dar era ceva în privinţa lui Bartleby care nu numai că, ciudat, m—a dezarmat, dar într—un mod minunat m—a marcat şi m—a descumpănit. Am început să discut cu el.

– Acestea sunt copiile tale, pe care trebuie să le verificăm împreună. Te scuteşte de o muncă, deoarece vom verifica toate cele patru copii odată. Este o practică obişnuită. Fiecare copist trebuie să ajute la verificarea copiei sale. Nu este aşa? Nu spui nimic? Răspunde!

– Prefer să nu o fac, răspunse el pe un ton cântat.

Mi se părea că, în timp ce îi vorbeam, analiza cu atenţie fiecare afirmaţie pe care o făceam; înţelesese pe deplin sensul cuvintelor; nu putea pune la îndoială concluzia; dar, în acelaşi timp, nişte consideraţii supreme l—au împins să răspundă astfel.

– Ești hotărât, atunci, să nu îmi îndeplineşti cererea – o cerere făcută în concordanţă cu practica curentă şi cu bunul simţ?

M—a făcut să înţeleg, pe scurt, că judecata mea era vorbărie goală. Da: decizia sa era irevocabilă.

Nu rareori atunci când un om este intimidat într—un mod violent şi inexplicabil începe să bată în retragere. Începe să bănuiască vag că dreptatea şi argumentele sunt de cealaltă parte a baricadei. Astfel, dacă este prezentă o persoană dezinteresată, se întoarce către aceasta şi caută sprijin pentru ideile sale ezitante.

– Turkey, am spus eu, ce crezi despre asta? Nu am dreptate?

– Cu respect, domnule, spuse Turkey, pe un ton afabil, cred că aveţi dreptate.

– Nippers, am spus, care este părerea ta?

– Cred că ar trebui să îl daţi afară din birou.

(Cititorul abil va intui că, fiind dimineaţă, răspunsul lui Turkey este formulat în termeni calmi şi politicoşi, iar Nippers răspunde pe un ton iritat. Sau, ca să repet ce am spus mai devreme, starea neplăcută a lui Nippers se manifesta, iar a lui Turkey nu.)

– Ginger Nut, am spus, dorind să am de partea mea sufragiile sale, care este părerea ta?

– Cred, domnule, că el este puţin nebun, răspunse Ginger Nut, cu un rictus pe faţă.

– Ai auzit ce au spus, am zis eu spre paravan, vino şi fă—ţi datoria.

Dar nu a binevoit să dea niciun răspuns. Am meditat pentru un moment, într—o dureroasă perplexitate. Dar şi de data aceasta, aveam o lucrare urgentă. Am hotărât să amân analizarea acestei dileme pentru altădată, când voi avea timp. Cu ceva efort, am examinat documentele fără Bartleby, deşi la o pagină–două Turkey îşi dădea cu părerea că nu era normal ce se întâmplă; în timp ce Nippers, trăgând de scaunul său cu o nervozitate datorată problemelor stomacale, scrâşnea din dinţi, din când în când şuierând blesteme împotriva bădăranului încăpăţânat din spatele paravanului. În privinţa sa (a lui Nippers), aceasta era prima şi singura dată când face treaba altcuiva, fără a fi plătit.

În acest timp, Bartleby stătea după paravanul său, nefiind atent decât la treaba pe care o făcea.

Au trecut câteva zile, în care copistul a fost angajat în finalizarea altei lucrări voluminoase. Comportamentul său recent m—a făcut să îl observ cu atenţie. Am observat că nu ieşea niciodată la masă; într—adevăr, nu mergea niciodată nicăieri. Nimeni dintre cunoştinţele mele nu—l văzuse afară din birou. Era permanent de strajă în colţul său. Cam pe la ora unsprezece dimineaţa, am băgat de seamă că Ginger Nut înainta către paravanul lui Bartleby, tiptil, de parcă ar fi dorit să nu îl văd. Băiatul pleca din birou zdrăngănind câteva pence, şi reapărea cu o porţie de turtă dulce, pe care o livra în spatele paravanului, primind două turte dulci pentru serviciul făcut.

El trăieşte cu turtă dulce, m—am gândit eu; nu ia niciodată prânzul, la drept vorbind; cred că este vegetarian; dar nu; nu mănâncă nici legume, mănâncă doar turtă dulce. Mintea mea a început să fabuleze despre efectele probabile asupra organismului în urma hrănirii exclusive cu turtă dulce. Turta dulce conţine ghimbir, ceea ce—i dă aroma specifică. Acum, ce e ghimbirul? Un condiment aromat, picant. Era Bartleby aromat sau picant? Nicidecum. Atunci, ghimbirul nu avea niciun efect asupra lui Bartleby. Probabil că prefera să nu aibă.

Nimic nu scoate din sărite o persoană serioasă mai mult decât rezistenţa pasivă. Dacă nu este lipsit de omenie, cel care opune rezistenţă este nevinovat în pasivitatea sa; atunci, în momentele bune ale primului se va strădui să—şi imagineze ceea ce pare imposibil să fie analizat cu judecata sa. Chiar şi aşa, în cea mai mare parte, îl respectam pe Bartleby şi felul său de a fi. Săracul de el! am gândit eu, nu vrea să facă rău; este clar că nu este insolent; înfăţişarea sa mă convinge că excentricităţile sale sunt involuntare. Îmi este de folos. Mă pot înţelege cu el. Dacă îl dau afară, sunt şanse mari să dea peste un angajator mai puţin indulgent, şi apoi va fi tratat necuviincios şi poate că va ajunge să moară de foame. Da. M—aş putea mulţumi doar cu asta. Să mă împrietenesc cu Bartleby; să—i fac pe plac cu îndărătniciile lui ciudate, mă va costa puţin sau nimic, iar acest lucru mă va face să mă simt cu conştiinţa împăcată. Dar nu simţeam mereu astfel. Pasivitatea lui Bartleby mă irita câteodată. Simţeam un imbold ciudat de a—l contra, de a—l face să se enerveze, ca răspuns la furia mea. Dar parcă aş fi încercat să fac focul dând cu degetul pe o bucată de săpun Windsor. Dar într—o după—amiază am simţit un impuls nefast, şi a avut loc următoarea scenă:

– Bartleby, am spus, când toate hârtiile au fost copiate, aş dori să le verificăm.

– Aş prefera să nu o faci.

– Poftim? Cu siguranţă că nu intenţionezi să continui cu această încăpăţânare.

Niciun răspuns.

Am deschis cu zgomot uşile batante şi, întorcându—mă spre Turkey şi Nippers, am exclamat, agitat:

– Spune, pentru a doua oară, că nu doreşte să verifice hârtiile. Ce crezi despre asta, Turkey?

Era după—amiază, să ne înţelegem. Turkey strălucea ca un cazan de alamă, din capul său chel ieşea abur, iar mâinile sale tremurau printre hârtiile pătate cu cerneală.

– Ce cred despre asta? zbieră Turkey; cred că voi merge în spatele paravanului îi î voi înnegri un ochi!

Acestea fiind spuse, Turkey se ridică în picioare şi ridică mâinile ca un boxeur. Se grăbea să—şi ţină promisiunea, când l—am oprit, alarmat de spiritul combativ pe care îl avea Turkey după masă.

– Stai jos, Turkey, am spus, şi ascultă ce are Nippers de spus. Ce crezi despre asta, Nippers? Nu ar trebui să îl dau imediat afară pe Bartleby?

– Mă scuzaţi, dumneavoastră trebuie să luaţi o astfel de decizie, domnule. Cred că purtarea sa este destul de neobişnuită şi nedreaptă, în ceea ce îl priveşte pe Turkey şi pe mine. Dar ar putea fi doar o toană de moment.

– Ah, am exclamat, ţi—ai schimbat părerea într—un mod tare ciudat, acum vorbeşti foarte blând despre el.

– Doar bere, strigă Turkey; amabilitatea este efectul berii – Nippers şi eu am luat masa împreună astăzi. Vedeţi ce blând sunt, domnule. Să merg să—i înnegresc ochii?

– Te referi la Bartleby, presupun. Nu, nu astăzi, Turkey, i—am replicat; te rog, linişteşte—te.

Am închis uşile şi m—am apropiat din nou de Bartleby. M—am simţit încurajat să îmi urmez soarta, căci m—am născut un rebel. Mi—am amintit că Bartleby nu a ieşit niciodată din birou.

– Bartleby, am spus, Ginger Nut este plecat; du—te până la poştă, vrei? (era un drum de trei minute) şi vezi dacă a venit ceva pentru mine.

– Nu aş vrea să fac asta.

– Nu?

– Prefer să nu.

M—am clătinat până la birou, şi am rămas acolo, cufundându—mă în studierea unor acte. Caracterul meu înveterat a revenit. Mai era vreun lucru care mi—ar fi putut pricinui mai mare repulsie decât acest individ sfrijit şi lefter? – angajatul meu? Ce lucru, perfect rezonabil, l—ar putea face să refuze?

– Bartleby!

Niciun răspuns.

– Bartleby, am spus ceva mai tare.

Niciun răspuns.

– Bartleby! am strigat.

Ca o fantomă ce se supune chemărilor magice, la a treia invocare, a apărut la intrarea în sihăstria sa.

– Du—te în camera de alături şi spune—i lui Nippers să vină la mine.

– Prefer să nu o fac, spuse el încet şi pe un ton respectuos, apoi dispăru.

– Foarte bine, Bartleby, am spus, pe un ton destul de calm, dar sever, stăpân pe mine, lăsând să se înţeleagă că această întâmplare va avea repercusiuni teribile. Deocamdată nu prea intenţionam să fac ceva de acest gen. Apoi, în timp ce se apropia ora prânzului, am considerat că ar fi mai bine să îmi pun pălăria şi să plec acasă, căci rămăsesem perplex şi aveam mintea răvăşită.

Să accept asta? Concluzia este că în curând a devenit o prezenţă continuă în biroul meu. Acest tânăr copist palid, pe nume Bartleby, avea un birou acolo; copiase pentru mine la preţul de patru cenţi pe foaie, (o sută de cuvinte); dar refuza în permanenţă să participe la corectarea lucrărilor scrise de el, această atribuţie fiind transferată către Turkey şi Nippers, ca un compliment, fără îndoială, pentru spiritul lor de observaţie; mai mult, Bartleby nu era niciodată disponibil să îndeplinească vreo asemenea însărcinare; şi chiar dacă era rugat să o facă, era de la sine înţeles că ar fi preferat să nu o facă – cu alte cuvinte, că ar fi refuzat categoric.

Zilele treceau, iar eu m—am împăcat cu Bartleby. Statornicia lui, atenţia lui pentru a nu pierde nimic, sârguinţa sa necontenită (cu excepţia momentelor când hotăra să stea în reverie în spatele panoului), tăcerea sa profundă, caracterul său invariabil, indiferent de circumstanţe, mă făceau să îl consider o achiziţie valoroasă. Primul a fost faptul că era mereu acolo; – era primul dimineaţa, nelipsit de—a lungul întregii zile, şi ultimul care pleca, seara. Aveam o încredere neţărmurită în corectitudinea lui. Am simţit că cele mai importante documente erau în perfectă siguranţă în mâinile lui. Uneori nu reuşeam însă să—mi păstrez calmul şi eram cuprins de mânie. Căci era extrem de greu să fac faţă amintirii acelor ciudăţenii, privilegii şi nemaiauzitelor scutiri de muncă, ce făceau parte din înţelegerea tacită care reglementa prezenţa Bartleby în biroul meu. Câteodată, în toiul unei activităţi presante, îl chemam neglijent pe Bartleby, pe un ton rapid, scurt, să pună degetul, să spunem, pe capătul unei bande roşii pe care urma să leg nişte hârtii. Desigur, ştiam sigur că din spatele panoului, răspundea mereu „prefer să nu”; şi atunci, cum ar putea o fiinţă umană, înzestrată cu neputinţele comune naturii noastre, să se abţină de la a exclama cu amărăciune în faţa unei asemenea răutăţi – unei asemenea lipse de înţelepciune. Cu toate acestea, fiecare respingere de acest fel pe care o primeam nu făcea decât să crească probabilitatea de a repeta greşeala.

Aici ar trebui să spunem că, în concordanţă cu obiceiul majorităţii avocaţilor care aveau biroul într—o clădire dens populată, aveam câteva chei de la uşa mea. Una era în posesia unei femei care locuia în pod şi îmi făcea săptămânal curăţenie. O alta era la Turkey, în caz de ceva. A treia o ţineam eu în buzunar. Nu ştiu la cine era a patra cheie.

Într—o bună dimineaţă, am mers la Biserica Trinity, pentru a auzi slujba ţinută de un preot renumit. Am ajuns mai devreme în acea zonă, aşa că m—am hotărât să merg la birou pentru un timp. Din fericire, aveam cheia la mine; am băgat cheia în uşă, dar era o cheie pe dinăuntru. Surprins, am bătut la uşă; spre uimirea mea, cineva a răsucit cheia pe dinăuntru; cu capul înclinat ca să mă vadă, şi ţinând uşa întredeschisă, figura lui Bartleby apăru, într—o cămaşă cu mânecă scurtă, şi într—un neglijeu zdrenţăros, scuzându—se încet că avea treabă şi preferă să nu mă primească atunci în birou. În câteva cuvinte, m—a înştiinţat că ar fi mai bine să mă învârtesc de două—trei ori în jurul clădirii, şi până atunci probabil că îşi va încheia treburile.

Acum, nebănuind motivul pentru care Bartleby, aflat în biroul meu într—o sâmbătă dimineaţă, cu nonşalanţa sa cadaverică, atât de stăpân pe sine, avea un asemenea efect ciudat asupra mea, am plecat tiptil de la propria mea uşă, după cum şi—a exprimat dorinţa. Am simţit totuşi diverse mustrări neputincioase de conştiinţă împotriva impertinenţei acestui copist de neînţeles. Într—adevăr, blândeţea sa minunată nu numai că m—a dezarmat, ci m—a şi descurajat. Căci eu cred că cineva care îi permite angajatului său să îi dicteze ce să facă este o persoană descurajată, astfel că nu am putut să—l dau afară din apartament. Mai mult de atât, nu înţelegeam ce putea Bartleby să facă în biroul meu îmbrăcat astfel, şi mai ales într—o duminică dimineaţă. Se întâmpla ceva în neregulă? Nu, nici nu se punea problema. Nicio clipă nu mi—a trecut prin minte că Bartleby era o persoană imorală. Dar ce ar putea face el acolo? – copiază? Iarăşi, nu. Oricât de mari erau excentricităţile sale, Bartleby era o persoană extrem de cuviincioasă. Era ultimul om care ar fi stat la birou dezbrăcat. În plus, era duminică; şi era ceva la Bartleby care nega presupunerea că ar putea încălca regulile de bună cuviinţă ale acelei zile cu vreo îndeletnicire lumească.

Cu toate acestea, nu eram împăcat; plin de curiozitate, m—am întors la uşă. Fără nicio piedică, am băgat cheia în uşă, am deschis—o şi am intrat. Bartleby nu era de găsit. Am privit în jur agitat, am tras cu ochiul după paravanul său; dar era evident că plecase. La o examinare mai atentă a acelui loc, am înţeles că de multă vreme Bartleby mânca, se îmbrăca şi dormea în biroul meu, fără a avea farfurie, oglindă sau pat. Scaunul capitonat al unei vechi canapele într—un colţ dădea impresia vagă a unei siluete aplecate. Împăturită, sub biroul lui, era o pătură; sub un grătar, o cutie de cremă de ghete şi o perie; pe un scaun, o găleată de metal, cu un săpun şi un prosop zdrenţuit; într—un ziar am găsit câteva coji de turtă dulce şi o bucată de brânză. Era evident, mă gândeam eu, că Bartleby se instalase aici şi trăia ca un burlac. Imediat m—a lovit gândul: ce singurătate şi lipsă de prieteni au ieşit la iveală! Sărăcia sa era mare; dar singurătatea, ce oribilă! Doar gândeşte—te. Duminica, Wall—street este pustie ca şi Petra[16]; şi la fel este şi în fiecare noapte. Această clădire, de asemenea, care în timpul săptămânii zumzăie de viaţă, la căderea nopţii rămâne pustie, şi toată duminica este dat uitării. Şi aici, Bartleby şi—a făcut casa; singurul spectator al unei pustietăţi pe care el a văzut—o plină de viaţă – un fel de Marius[17] nevinovat, printre ruinele Cartaginei!

Pentru prima dată în viaţă, am fost copleşit de un sentiment de melancolie dureroasă. Înainte, nu mai trăisem o asemenea tristeţe neplăcută. Umanitatea care ne lega mă întrista teribil. O melancolie fraternă! Căci amândoi, şi eu şi Bartleby, eram fiii lui Adam. Mi—am adus aminte de mătăsurile strălucitoare şi de feţele sclipitoare pe care le văzusem în acea zi, la festivalul de gală de pe Broadway şi le—am comparat cu copistul palid, şi mi—am spus, Ah, fericirea stă în lumina reflectoarelor, aşa că ne gândim că pe lume este doar fericire; dar nefericirea se ascunde adânc, astfel încât considerăm că nefericirea nu există. Aceste închipuiri triste – himerele, fără îndoială, ale unei minţi bolnave şi ciudate, – m—au dus spre alte gânduri, mai speciale, în privinţa excentricităţilor lui Bartleby. Aveam presentimentul că voi descoperi ceva ciudat. Forma palidă a copistului îmi apăru, printre străini nepăsători, înfăşurat în pătura sa zdrenţuită.

Deodată, am fost atras de sertarul închis de la biroul lui Bartleby, căci lăsase cheia în încuietoare.

Nu vreau să fac rău, şi nici nu mă roade curiozitatea, m—am gândit eu; în plus, biroul este al meu, deci şi conţinutul său, aşa că îmi voi face curaj să mă uit înăuntru. Totul era aranjat metodic, documentele erau aliniate perfect. Sertarele erau adânci şi, după ce am scos o parte dintre documente, am ajuns la fundul său. Am simţit că era ceva colo, şi am tras de el. Era o legătură făcută dintr—o batistă, grea şi înnodată. Am desfăcut—o, şi am văzut că acolo îşi ţinea economiile.

Îmi amintesc acum toate lucrurile misterioase pe care le—am observat la acest om. Mi—am amintit că nu vorbea niciodată, doar răspundea; că deşi avea din când în când timp liber, nu l—am văzut niciodată citind – nu, nici măcar un ziar; că, pentru lungi perioade de timp, stătea privind în gol, pe fereastra din spatele paravanului, spre zidul de cărămidă; eram sigur că nu a intrat niciodată o sală de mese sau o cantină; faţa sa palidă indica în mod clar că nu bea niciodată bere, ca Turkey, şi nici măcar ceai sau cafea, ca alţi oameni; că nu mergea niciodată în vreun loc despre care aş fi putut afla; nu a ieşit niciodată la plimbare, cu excepţia situaţiei de acum; că refuzase să spună cine este sau de unde vine, sau dacă are rude pe lumea asta; că, deşi era atât de slab şi de palid, nu se plângea niciodată de vreo boală. Şi, mai pregnant decât orice, îmi aminteam un anumit aer involuntar de – cum să—i spun? – palidă aroganţă, să spune, sau mai degrabă o rezervă austeră, care m—a înfiorat într—un mod plăcut, m—a făcut să accept cu uşurinţă excentricităţile sale, când mă temeam să îl rog să îmi facă cel mai mic serviciu, deşi aş fi putut să—mi dau seama, din starea sa permanentă de nemişcare, că se află într—una dintre reveriile acelea permanente ale sale în care priveşte zidul de cărămidă, în spatele paravanului.

M—am gândit la toate aceste lucruri şi le—am legat de faptul recent descoperit, că locuia în biroul meu, fără să uit dispoziţiile sale morbide; gândindu—mă la toate aceste lucruri, un sentiment de prudenţă a început să mă cuprindă. Primele mele simţăminte au fost de pură melancolie şi milă sinceră; dar pe măsură ce mila pentru nefericitul Bartleby crescu şi crescu în imaginaţia mea, această melancolie se transformă în teamă, iar mila în repulsie. Este foarte adevărat, şi teribil, în acelaşi timp, că până la un anumit punct gândul sau vederea suferinţei ne trezeşte cele mai adânci simţăminte; dar în anumite cazuri

---

[16] Capitala antică Estul Mijlociu Semitic. Rămăşiţele oraşului sunt acum pe teritoriul Iordanului. Oraşul Petra este faimos pentru structurile sale, sculptate în piatră roşie. (n.tr.)

[17] Gaius Marius (157—86 BC), general roman şi consul care a câştigat victorii importante pentru Roma. Într—o luptă politică, a căzut de la putere şi a fost exilat pentru o vreme în Africa. A stat puţin şi în Cartagina, înainte de a pleca pe o insulă pentru a scăpa de duşmanii săi. (n.tr.)

speciale, mai departe de atât nu mai funcţionează. Comit o eroare cei care afirmă că invariabil aceasta se datorează egoismului specific sufletului uman. Mai degrabă provine dintr—o anumită lipsă de speranţă în ceea ce priveşte vindecarea unei suferinţe organice. Pentru o fiinţă sensibilă, mila deseori este dureroasă. Şi când într—un final înţelege că mila nu ajută la nimic, bunul simţ îi porunceşte sufletului să scape de ea. Ceea ce am văzut în acea dimineaţă m—a convins că el era victima unei tulburări înnăscute şi incurabile. Aş fi putut să îi dau de pomană; dar corpul său nu suferea; sufletul suferea, iar la sufletul său nu puteam ajunge.

Nu am mai ajuns la Biserica Trinity în acea dimineaţă. Cumva, lucrurile pe care le aflasem m—au făcut să renunţ la a mai merge la biserică. M—am întors acasă, gândindu—mă ce să fac în privinţa lui Bartleby. Într—un final, m—am hotărât; – îi voi pune întrebări pe un ton calm, a doua zi dimineaţa, despre istoria lui etc., şi dacă va refuza să îmi răspundă sincer şi fără rezerve (şi cred că prefera să nu o facă), îi voi da o bancnotă de douăzeci de dolari sau mai mult, cât îi datoram, şi să—i spun că nu mai am nevoie de serviciile lui; dacă îl voi putea ajuta, în orice fel, voi fi fericit să o fac, mai ales dacă ar fi dorit să se întoarcă în locul său natal, oriunde ar fi acesta, îi voi plăti cheltuielile de bunăvoie. Mai mult, dacă, după ce va ajunge acasă, va avea nevoie de ajutor, nu va trebui decât să îmi scrie, iar cererea lui nu va rămâne fără răspuns.

A sosit şi dimineaţa următoare.

– Bartleby, am spus, strigându—l încet de după paravan.

Niciun răspuns.

– Bartleby, am spus, pe un ton încă blând, vino încoace; nu vreau să te pun să faci nimic ce nu preferi să faci – vreau doar să vorbesc cu tine.

Apăru, fără niciun zgomot.

– Vrei să îmi spui, Bartleby, unde te—ai născut?

– Prefer să nu o fac.

– Vrei să îmi spui ceva, orice, despre tine?

– Prefer să nu.

– Dar ce motiv ai avea să nu vorbeşti cu mine? Sunt prietenul tău.

Nu mă privea în timp ce vorbeam, ci stătea cu privirea aţintită pe bustul lui Cicero, care era chiar în spatele meu, la zece centimetri deasupra capului.

– Care este răspunsul tău, Bartleby? Am spus eu, după ce am aşteptat ceva vreme un răspuns.

În tot acest timp faţa sa rămase imobilă, cu excepţia unui vag tremur al buzelor sale albe.

– Momentan, prefer să nu dau niciun răspuns, spuse el, şi se retrase în sihăstria sa.

Am fost destul de slab, trebuie să recunosc, însă felul în care s—a comportat cu această ocazie m—a iritat. Nu numai că mă dispreţuia, dar în perseverenţa lui părea lipsit de recunoştinţă, luând în considerare indulgenţa şi purtarea bună de care am dat dovadă.

Din nou, am rămas pe loc, gândindu—mă ce aş putea face. Umilit de purtarea sa, şi hotărât cum eram să îl dau afară când voi intra în birou, am fost superstiţios şi acest lucru m—a împiedicat să îmi pun planul în aplicare. Mă simţeam un ticălos dacă aş fi îndrăznit să scot vreun cuvânt urât împotriva celui mai oropsit om. Într—un final, mi—am tras scaunul după paravan, m—am aşezat şi am spus: „Bartleby, uită te rog că te—am întrebat despre trecutul tău; dar permite—mi să te rog fierbinte, ca prieten, să fii de acord să folosim acest birou doar pentru a lucra. Promite—mi acum că vei ajuta mâine sau poimâine la corectarea lucrărilor: pe scurt, spune—mi azi că într—o zi sau două vei începe să te porţi mai rezonabil; – spune—mi asta, Bartleby.

– Momentan, prefer să nu fiu mai rezonabil, veni răspunsul său morbid, pe un ton blajin.

Tocmai atunci uşile batante s—au deschis, iar Nippers s—a apropiat. Părea să sufere de o insomnie neobişnuită, indusă de o indigestie severă. A auzit ultimele cuvinte rostite de Bartleby.

– Preferi să nu, chiar aşa? scrâşni din dinţi Nippers – l—aş prefera pe el, dacă aş fi în locul dumneavoastră, domnule, mi se adresă – l—aş prefera pe el, i—aş da ce preferă, catâr încăpăţânat! Ce anume, mă rog, domnule, preferă acum să nu facă?

Bartleby rămase nemişcat.

– Domnule Nippers, am spus, aş prefera să te retragi, momentan.

Cumva, în ultima vreme am început să folosesc involuntar cuvântul „prefer” în diferite ocazii, nu atât de potrivite.

Am tremurat la gândul că contactul meu cu copistul m—a afectat serios psihic. Şi ce altceva ar mai putea să se întâmple? Înţelegerea acestui lucru nu a rămas fără urmări.

În timp ce Nippers, acru şi ursuz, se îndepărta, Turkey se apropie afabil şi respectuos.

– Cu respect, domnule, spuse el, ieri mă gândeam la Bartleby aici de faţă, şi cred că dacă ar prefera în schimb să bea o bere în fiecare zi, i se va ameliora sănătatea şi îi va permite să ajute la examinarea actelor.

– Ai molipsit şi tu cuvântul ăsta, am spus eu, uşor agitat.

– Cu respect, ce cuvânt, domnule? întrebă Turkey, înghesuindu—se cu consideraţie în spaţiul restrâns din spatele paravanului, făcându—mă astfel să mă lovesc de copist. Ce cuvânt, domnule?

– Aş prefera să fiu lăsat singur, spuse Bartleby, de parcă s—ar fi simţit ofensat de prezenţa celor din jur.

– Acesta este cuvântul, Turkey, am spus eu, – acesta este.

– Ah, prefer? O, da, – bizar cuvânt. Eu nu—l folosesc niciodată. Dar, domnule, după cum spuneam, dacă el preferă...

– Turkey, l—am întrerupt, te rog să te retragi.

– Ah, cu siguranţă, domnule, dacă aşa preferaţi, aşa voi face.

În timp ce deschidea uşile rabatabile ca să se retragă, Nippers, de la biroul său, mi—a aruncat o privire, şi m—a întrebat dacă aş prefera să îmi copieze o anumită lucrare pe hârtie albastră sau pe una albă. Nu accentuase cu răutate cuvântul „prefer”. Era clar că a rostit aceste vorbe fără să vrea. Mă gândeam, cu siguranţă că trebuie să scap de un om bolnav psihic, care deja zăpăcise într—o anumită măsură felul de a vorbi, dacă nu cumva şi minţile mele şi ale angajaţilor mei. Dar am considerat că era prudent să nu îl dau afară brusc.

A doua zi, am observat că Bartleby nu făcea nimic altceva, decât stătea la fereastra sa, în reverie. La întrebarea de ce nu mai scrie, spuse că a decis să nu mai facă asta.

– De ce, cum vine asta? Şi ce facem? Am exclamat, nu mai scrii?

– Nu mai scriu.

– Şi care este motivul?

– Nu îţi dai singur seama care este motivul? răspunse el pe un ton indiferent.

L—am privit nemişcat, şi am observat că ochii săi erau fără luciu şi mătuiţi. Într—o clipă, m—am gândit că perseverenţa sa fără egal în copierea documentelor la această lumină slabă în primele săptămâni i—ar fi putut afecta vederea.

Eram mişcat. I—am spus cât de mult regret ce i s—a întâmplat. Am sugerat că, bineînţeles, a făcut o alegere bună să nu mai scrie o perioadă; şi l—am încurajat să folosească ocazia pentru a face exerciţii în aer liber. Ceea ce nu a făcut. La câteva zile după aceasta, cum toţi angajaţii mei lipseau, şi fiind nevoie urgentă să expediez nişte scrisori, m—am gândit că, neavând nimic altceva de făcut, Bartleby ar putea să fie mai puţin inflexibil ca de obicei şi ar putea duce scrisorile la oficiul poştal. Dar a refuzat cu desăvârşire. Aşa că a trebuit să mă deranjez eu şi să merg la poştă.

Şi zilele treceau. Dacă vederea lui Bartleby se îmbunătăţise sau nu, n—aş putea spune. Mie mi se părea că este mai bine. Dac când l—am întrebat dacă este aşa, n—a binevoit să răspundă. Cert este că nu copia nimic. Într—un final, ca răspuns la insistenţele mele, m—a informat că renunţase pentru totdeauna la copiat.

– Poftim! am exclamat; presupun că ochii tăi sunt acum mai bine ca niciodată – de ce nu te apuci de copiat?

– Am renunţat la copiat, răspunse el şi se dădu deoparte.

Rămase, ca şi până atunci, un accesoriu în biroul meu. Ba mai mult – de parcă ar fi fost posibil – rămase mai nemişcat decât înainte. Ce era de făcut? Nu făcea nimic în birou: de ce ar mai fi rămas aici? Ca să vorbim drept, devenise acum o povară pentru mine, nu era doar nefolositor, ca un lanţ atârnat de gât, ci greu de suportat. Cu toate acestea, îmi era milă de el. Spun doar adevărul când afirm că mă simţeam stânjenit în prezenţa lui. Dacă mi—ar fi dat numele unui singur prieten sau rude de—ale lui, i—aş fi scris imediat şi le—aş fi cerut să îl ia de aici pe sărmanul băiat şi să—l ducă într—un adăpost. Dar părea a fi singur, absolut singur pe lume. O epavă în mijlocul Atlanticului. Pe scurt, nevoile pe care le aveam în afacerea mea au devenit prioritare. Pe cât de decent am putut, i—am spus lui Bartleby că în şase zile trebuie neapărat să părăsească biroul. L—am avertizat să ia măsuri ca, în această perioadă,

să—şi găsească o altă locuinţă. M—am oferit să îl ajut în această privinţă, dar doar dacă el va face primii paşi în a—şi găsi un loc unde să se mute.

– Şi când vei pleca definitiv, Bartleby, am adăugat, voi avea grijă să primeşti un onorariu. Şase zile, din clipa asta, reţine.

La expirarea acestei perioade, am tras cu ochiul după paravan, şi ia te uită! Bartleby era acolo.

Mi—am încheiat haina şi m—am calmat; am înaintat încet către el, i—am pus mâna pe umăr şi am spus:

– A venit vremea; trebuie să pleci de aici; îmi pare rău pentru tine; aici ai banii; dar trebuie să pleci.

– Prefer să nu, răspunse el, stând în continuare cu spatele la mine.

– Trebuie să o faci.

Rămase tăcut.

Acum, aveam încredere nemărginită în corectitudinea sa. De multe ori, mi—a restituit mărunţişul pe care l—am scăpat din neatenţie pe podea, căci eu tind să fiu extrem de neglijent în astfel de treburi. Ceea ce a urmat nu poate fi considerat extraordinar.

– Bartleby, am spus eu, îţi datorez doisprezece dolari; poftim treizeci şi doi; restul de douăzeci sunt ai tăi. Îi primeşti? şi i—am întins bancnotele.

Dar el rămase nemişcat.

– Îi las aici, am spus, în timp ce îi puneam sub o greutate, pe masă. Apoi mi—am luat pălăria şi bastonul şi am plecat spre uşă. M—am întors încet şi am adăugat: După ce îţi vei lua lucrurile din birou, Bartleby, închide uşa – căci toată lumea a plecat, în afară de tine – şi, te rog, pune cheia sub preş, ca să o găsesc dimineaţă. Nu ne vom mai vedea vreodată; aşa că adio. Dacă îţi voi putea fi de vreun ajutor la noua ta reşedinţă, te rog, nu ezita să îmi scrii. La revedere, Bartleby, şi rămas bun.

Dar el nu răspunse; la fel ca ultima coloană a unui templu în ruine, rămase tăcut şi solitar în mijlocul camerei goale.

Pe când mergeam spre casă gânditor, vanitatea mea a luat locul milei. Nu mă puteam gândi decât la cum să scap de Bartleby. Spun că este vorba despre măiestrie, şi aşa ar trebui să o numească orice gânditor imparţial. Frumuseţea metodei mele părea să constea într—o linişte perfectă. Nici vorbă de vreo obrăznicie, niciun fel de bravadă, nicio reacţie colerică, fără să merg încoace şi încolo prin apartament şi să îi ordon lui Bartleby să—şi împacheteze hainele sale mizere. Nimic de acest gen. Fără să îl dau afară pe Bartleby într—un mod zgomotos, – aşa cum ar putea face un spirit inferior – am presupus că trebuie să părăsească acea incintă; şi pe această ipoteză am construit tot ce aveam de spus. Cu cât mă gândeam mai mult la metoda mea, cu atât eram mai încântat de ea. Cu toate acestea, a doua zi dimineaţă, la trezire, aveam îndoielile mele – adormisem în aburul acestor gânduri. Una dintre cele mai minunate şi mai înţelepte ore pe care le are un om sunt cele de dimineaţa, chiar după ce se trezeşte. Metoda mea părea la fel de inteligentă ca oricând,– dar doar în teorie. Cum va fi în practică – aici era problema. Era minunat să cred că Bartleby a plecat; dar, cu toate acestea, presupunerea era doar a mea, nu a lui Bartleby. Întrebarea era nu dacă eu presupuneam că el mă va părăsi, ci dacă el ar prefera să o facă. Era mai mult un om cu preferinţe decât unul ce lua decizii.

După micul dejun, am mers în oraş, cântărind argumentele pro şi contra. Pentru un moment, m—am gândit că voi eşua, iar Bartleby va fi tot acolo, în biroul meu, ca de obicei; în următorul moment părea foarte sigur faptul că scaunul lui va fi gol. Şi astfel am continuat să merg. La intersecţia lui Broadway cu Canal—street, am văzut un grup de oameni agitaţi, angajaţi într—o discuţie.

– Pun pariu că nu, spuse o voce în timp ce treceam.

– Nu pleacă? – s—a făcut! am spus, pune banii jos.

Instinctiv, am băgat mâna în buzunar pentru a scoate partea mea de pariu, când mi—am amintit că era ziua alegerilor. Cuvintele pe care le auzisem nu se refereau la Bartleby, ci la succesul sau insuccesul candidatului la primărie. În starea mea sufletească încordată, mi—am imaginat, că tot Broadway—ul îmi împărtăşea întrebările. Am trecut mai departe, mulţumit că zarva străzii mi—a acoperit gândurile.

După cum îmi propusesem, am ajuns mai devreme decât de obicei la uşa biroului. Am stat nemişcat, ascultând. Era linişte. Trebuie că a plecat. Am încercat clanţa. Uşa era închisă. Da, metoda mea a funcţionat; trebuie să fi dispărut. Simţeam o anumită melancolie, amestecată cu o părere de rău pentru succesul meu extraordinar. Căutam sub preş cheia pe care Bartleby trebuise să mi—o lase acolo, când din greşeală am lovit cu genunchiul în prag, producând un zgomot, iar ca răspuns la acesta, se auzi

o voce din interior – Încă nu; sunt ocupat.

Era Bartleby.

Am rămas trăsnit. Pentru o clipă, am rămas ca acel om care, cu o pipă în gură, a fost omorât într—o după—amiază fără nori, cu multă vreme în urmă, în Virginia, de un fulger de vară; a fost omorât la fereastra sa deschisă, şi a rămas atârnat acolo întreaga după—amiază, până când cineva l—a atins, şi atunci a căzut.

– N—a plecat! Am murmurat într—un final. Dar din nou, supunându—mă ascendentului pe care enigmaticul copist îl avea asupra mea, şi de care nu puteam scăpa, am coborât încet scările şi am ieşit în stradă, şi în timp ce mergeam, mă gândeam ce aş putea face în această stare de uimire. Să—l arunc afară pur şi simplu, nu puteam; să îl jignesc ca să plece, iar nu puteam; să chem poliţia, iarăşi era o idee neplăcută; şi totuşi, să—i permit să—şi savureze triumful morbid asupra mea, – nici la acest lucru nu mă puteam gândi. Ce era de făcut? Sau, dacă nu se putea face nimic, era ceva ce aş fi putut presupune în această privinţă? Da, aşa cum înainte presupusesem că Bartleby va pleca, aş putea presupune retroactiv că a plecat. Conform acestei presupuneri, aş putea intra în birou în mare grabă, şi voi pretinde că nu îl văd pe Bartleby, să merg direct spre el, de parcă ar fi aer. O asemenea abordare ar fi similară cu a—l da afară din casă. Era aproape imposibil ca Bartleby să poată înţelege o asemenea abordare. Dar la o analiză mai atentă, succesul planului meu părea incert. Am hotărât să discut din nou problema cu el.

– Bartleby, am spus, intrând în birou, cu o expresie severă pe faţă, sunt profund dezamăgit. Sufăr, Bartleby. Am avut altă părere despre tine. Mi te—am închipuit atât de domn, încât ţi—ar fi fost de ajuns un mic indiciu, într—o problemă serioasă, ca să pricepi – pe scurt, o presupunere. Dar se pare că m—am înşelat. De ce, am adăugat pe un ton firesc, nu te—ai atins încă de bani, arătând cu degetul spre locul în care îi lăsasem în seara precedentă.

Nu răspunse.

– Vei pleca sau nu de lângă mine? am izbucnit, apropiindu—mă de el.

– Prefer să nu plec de lângă tine, răspunse el, accentuând negaţia.

– Ce drept ai să stai aici? Plăteşti chirie? Îmi plăteşti tu taxele? Sau această proprietate este a ta?

Nu dădu niciun răspuns.

– Eşti gata acum să începi să scrii? Ţi—a revenit vederea? Ai putea să copiezi pentru mine un act scurt în această dimineaţă? Sau să ajuţi la examinarea câtorva paragrafe? Sau să faci un drum până la poştă? Altfel spus, ai vrea să faci ceva, orice, pentru a nu trebui să fii dat afară din acest birou?

Se retrase tăcut în sihăstria sa.

Eram acum într—o asemenea stare de indignare nervoasă încât m—am gândit că ar fi prudent să mă abţin de la alte demonstraţii. Bartleby şi eu eram singuri. Mi—am adus aminte de tragedia ghinionistului Adams[18] şi a şi mai ghinionistului Colt[19] în biroul retras al celui din urmă; şi cum sărmanul Colt, fiind teribil de scandalizat de Adams, şi permiţându—şi, imprudent, să se enerveze tare, a fost mânat pe negândite spre un act fatal – un act pe care cu siguranţă niciun om nu îl poate regreta mai mult decât cel căruia i se întâmplă. Deseori mi—a trecut prin cap când cugetam la acest subiect că, dacă altercaţia ar fi avut loc într—un loc public sau într—o locuinţă privată, nu s—ar fi terminat astfel. S—a întâmplat astfel din cauză că erau singuri într—un birou, la etajul unei clădiri – un birou fără covoare, ce fără îndoială că părea destul de sălbatic, prăfuit; – acesta trebuie să fi fost factorul care a amplificat disperarea şi iritarea nefericitului Colt.

Dar când acest resentiment crescu în mine şi mă ispiti în privinţa lui Bartleby, l—am înşfăcat şi l—am dat deoparte. Cum? Pur şi simplu invocând acest ordin divin: „Poruncă nouă dau vouă, să vă iubiţi unul pe altul.” Da, asta m—a salvat. Pe lângă alte argumente, filantropia deseori lucrează ca un principiu de prudenţă şi înţelepciune profundă – un paznic bun pentru posesorul său. Oamenii au comis crime din cauza geloziei, din cauza furiei şi a urii, egoismului şi mândriei spirituale; dar niciun om nu a auzit de o crimă diabolică, făcută din filantropie. Doar egoismul, dacă un alt motiv mai bun nu există, ar trebui, în special la o persoană ţâfnoasă, să îl facă să fie caritabil şi filantrop. În orice caz, cu această ocazie, m—am străduit să îmi înăbuş sentimentele mele în privinţa copistului, interpretând într—un mod

---

[18] Vezi *Colt*.

[19] John C. Colt. Într—un proces senzaţional în New York, Colt a fost condamnat în ianuarie 1842 pentru uciderea lui Samuel Adams în 1841, după ce acesta din urmă încrcase să recupereze banii pe care Colt i—i datora. Adams tipărise manuale pe care Colt le—a folosit pentru a preda contabilitate. Colt a fost condamnat la spânzurătoare pe 18 noiembrie 1842, dar s—a sinucis cu puţin timp înainte execuţie. (n.tr.)

binevoitor comportamentul său. Sărmanul, sărmanul de el! am gândit, nu avea nevoie de nimic; şi, în plus, a avut o viaţă grea, aşa că ar trebui să îi îndeplinesc dorinţele.

Am încercat, de asemenea, să îmi fac de lucru, şi în acelaşi timp să îmi potolesc deznădejdea. Am făcut tot posibilul să îmi imaginez în cursul dimineţii, cum Bartleby, la ora la care îi va conveni, din voinţă proprie, va ieşi din izolarea sa şi va merge hotărât spre uşă. Dar nu. S—a făcut douăsprezece şi jumătate; faţa lui Turkey a început să strălucească, a vărsat călimara şi a devenit teribil de turbulent; Nippers s—a făcut calm şi amabil; Ginger Nut îşi ronţăia mărul său de la prânz; şi Bartleby rămase în faţa ferestrei sale, scufundat într—una dintre cele mai profunde reverii. O va lua în serios? Ar fi trebuit să îi spun? În acea după—amiază am părăsit biroul fără să—i mai spun nimic altceva.

Au mai trecut câteva zile, în timpul cărora am răsfoit „Edwards despre voinţă „ şi „Priestley despre necesitate."[20] În aceste circumstanţe, aceste cărţi au avut un efect benefic. Tot mai mult, aveam convingerea că aceste probleme ale mele în ceea ce—l privea pe copist, au fost predestinate, iar Bartleby mi—a fost trimis cu un scop misterios, de Providenţa atotştiutoare, lucru de neînţeles pentru un simplu muritor ca mine. Da, Bartleby, stai acolo, în spatele paravanului, m—am gândit; nu te mai persecut; nu faci nici rău şi nici zgomot, ca aceste scaune vechi; pe scurt, niciodată nu mă simt atât de în privat ca atunci când ştiu că eşti aici. Cel puţin, văd şi simt. Îmi îndeplinesc scopul predestinat al vieţii mele. Sunt mulţumit. Alţii ar putea avea scopuri mai înalte; dar misiunea mea pe lumea aceasta, Bartleby, este să îţi ofer un birou pentru întreaga perioadă pe care o consideri tu potrivită să rămâi.

Cred că această stare sufletească ar fi durat mult şi bine, dacă n—ar fi fost remarcile nesolicitate şi nemiloase pe care mi le aruncau prietenii mei de serviciu care m—au vizitat. Dar deseori, divergenţele minţilor limitate găsesc cea mai bună rezolvare. Totuşi, când m—am gândit la asta, nu mi s—a părut ciudat că oamenii care intrau în biroul meu sunt uimiţi de aspectul ciudat al lui Bartleby, şi astfel să fie tentaţi să facă observaţii răutăcioase la adresa lui. Uneori, câte—un avocat, având treabă cu mine, venea la biroul meu şi îl găsea doar pe copist acolo. Încerca să obţină informaţii precise despre locul unde mă aflam; dar fără să ia în seamă ce i se spunea, Bartleby rămânea imobil în mijlocul camerei. Aşa că, după ce îl studia o vreme stând în acea poziţie, avocatul pleca, fără să fi aflat mai multe informaţii decât la venire.

De asemenea, când era vreun proces şi camera era plină de avocaţi şi martori şi lucrurile se petreceau cu repeziciune, unii dintre avocaţii prezenţi, foarte ocupaţi, văzându—l pe Bartleby fără nicio treabă, îi cereau să fugă la biroul lor şi să le aducă nişte hârtii. Dar Bartleby refuza cu calm, şi rămânea la fel de nemişcat ca mai înainte. Avocatul îl privea uimit, apoi se întorcea către mine. Şi ce aş fi putut spune? Într—un final, mi—am dat seama că în cercul cunoştinţelor mele profesionale se auzeau vorbe despre creatura ciudată pe care o ţineam în biroul meu. Aceasta m—a îngrijorat foarte mult. Pe când încolţea în mintea mea ideea că el ar putea trăi mai mult şi continua să—mi ocupe biroul, negându—mi autoritatea, uimindu—mi vizitatorii, distrugându—mi reputaţia profesională şi aruncând o perspectivă sumbră asupra biroului meu; fiind trup si suflet dedicat economiilor sale (căci, fără îndoială că nu cheltuia mai mult de cinci cenţi pe zi), şi într—un final, poate că va trăi mai mult decât mine, astfel încât va emite pretenţia de a moşteni posesiunile mele, datorită prezenţei sale perpetue aici: şi pe măsură ce toate aceste anticipări sumbre mă copleşeau, iar prietenii continuau să facă remarci neiertătoare cu privire la apariţia din biroul meu, s—a produs o mare schimbare în interiorul meu. Am decis să îmi folosesc toate aptitudinile şi să scap pentru totdeauna de acest coşmar de nesuportat.

Oricât de complicat era, i—am sugerat pur şi simplu lui Bartleby că ar fi foarte potrivit să plece pentru totdeauna. Pe un ton calm şi serios, i—am recomandat să supună această idee analizei lui mature şi atente. Dar, după ce şi—a luat trei zile pentru a medita la aceasta, m—a anunţat că hotărârea sa iniţială a rămas neschimbată; pe scurt, prefera să rămână alături de mine.

Ce să fac? Mi—am spus eu, încheindu—mi haina până sus. Ce aş putea face? Ce ar trebui să fac? Ce îmi spune conştiinţa să fac cu acest om, sau mai exact fantomă... Să scap de el, trebuie; să plece, aşa trebuie. Dar cum? Nu îl vei izgoni pe sărmanul, palidul, inofensivul – nu vei da afară o asemenea creatură lipsită de ajutor? Nu te vei dezonora dacă vei face o asemenea cruzime? Nu, nu o pot face. Mai bine l—aş lăsa să trăiască aici până la moarte, apoi să îi zidesc rămăşiţele în aceşti pereţi. Ce ai putea face atunci? Căci cu toate linguşirile, nu se va urni din loc. Mita pe care ţi—o lasă sub presa pentru hârtii; pe

---

[20] Ar putea fi o referire la cartea lui Joseph Priestley (1733—1804) *The Doctrine of Philosophical Necessity*, publicată în Londra, în 1777. (n.tr.)

scurt, este destul de clar că preferă să rămână lângă tine.

Atunci trebuie făcut ceva drastic, ceva neobişnuit. Poftim! Cu siguranţă că nu îl vei pune în lanţuri şi îl vei trimite la puşcărie? Şi pe ce baze ai putea face aşa ceva? – e un vagabond, nu—i aşa? Poftim! El, un vagabond, un hoinar, care refuză să plece de acolo? Atunci nu este un vagabond, doar este catalogat astfel. E absurd. Nu are niciun mijloc de a se întreţine. Din nou, greşit: fără îndoială că nu se susține singur, iar aceasta este singura dovadă, oricine ar putea să o facă. Dar gata. Din moment ce el nu mă părăseşte, va trebui să îl părăsesc eu pe el. Îmi voi schimba biroul; mă voi muta altundeva; l—am avertizat că, dacă îl voi prinde la noul meu apartament, îl voi trata ca pe un delincvent obişnuit.

În concluzie, a doua zi i—am spus: Cred că acest birou este mult prea departe de Primărie; iar aerul este nesănătos. Într—un cuvânt, mi—am propus să îmi mut birourile săptămâna viitoare, astfel că nu voi mai avea nevoie de serviciile tale. Îţi spun asta acum, ca să îţi poţi căuta un alt loc.

Nu dădu niciun răspuns, şi nimic altceva nu s—a mai spus.

În ziua planificată am tocmit oameni şi am plecat spre birou. Având puţină mobilă, totul a fost transportat în câteva ore. În tot acest timp, copistul a stat nemişcat în spatele paravanului, pe care am dat ordin să fie luat ultimul. A fost luat şi pliat ca o foaie de hârtie, iar el a rămas nemişcat, singurul ocupant al unei camere goale. Am rămas în intrare pentru un moment privindu—l, când ceva din interiorul meu m—a făcut să mă întorc.

Am intrat din nou, cu mâna în buzunar – şi cu inima în gât.

– La revedere, Bartleby; am plecat – la revedere, şi Domnul să te binecuvânteze; ţine asta, i—am spus, în timp ce îi strecuram ceva în mână. Dar l—a scăpat pe podea, şi apoi, ce ciudat, – am plecat repede de lângă el, aşa cum îmi doream demult.

Stabilit la noul birou, o zi sau două am ţinut uşa încuiată, şi tresăream la fiecare zgomot de paşi de pe coridor. Când mă întorceam la birou, după o perioadă de absenţă, mă opream în prag pentru o clipă şi ascultam atent, înainte de a—mi folosi cheia. Dar aceste temeri erau nejustificate. Bartleby nu a venit niciodată după mine.

Credeam că totul merge bine, când un străin agitat m—a vizitat, întrebându—mă dacă eu eram persoana care până de curând locuisem la nr...... pe Wall—Street.

Presimţind ceva rău, am răspuns afirmativ.

– Atunci, domnule, spuse străinul care se dovedise a fi avocat, sunteţi responsabil pentru bărbatul pe care l—aţi lăsat acolo. Refuză să copieze vreun act; refuză să facă orice altceva; spune că preferă să nu o facă; şi refuză să părăsească imobilul.

– Îmi pare foarte rău, domnule, am spus, cu un calm asumat, dar cu un tremur interior, dar, într—adevăr, omul despre care vorbeşti nu îmi mai este nimic – nu îmi mai este ucenic, aşa că nu mai sunt responsabil pentru el.

– Ai milă, Doamne! Cine este?

– Cu siguranţă, nu vă pot spune. Nu ştiu nimic despre el. L—am angajat în trecut pe postul de copist; dar asta a fost cu mult timp în urmă.

– Voi aranja eu cu el atunci, – la revedere, domnule.

Au trecut câteva zile, şi nu am mai auzit nimic nou; deşi deseori simţeam nevoia de a merge să—l văd pe sărmanul Bartleby, o stare de rău mă cuprindea şi mă făcea să renunţ.

Se terminase cu el, acum, m—am gândit eu, când timp de o săptămână nu m—a mai căutat nimeni.

Dar când m—am întors a doua zi acasă, am găsit câteva persoane aşteptând la uşa mea, într—o stare accentuată de nervozitate.

– Acesta este bărbatul – iată că vine, strigă cel din faţă, pe care l—am recunoscut ca fiind avocatul care mă chemase mai devreme.

– Trebuie să îl iei de aici, domnule, imediat, strigă un domn corpolent dintre ei, venind spre mine. L—am recunoscut ca fiind proprietarul apartamentului de la Nr....., de pe Wall—street. Aceşti domni, chiriaşii mei, nu mai suportă; Dl. B, spuse, arătând spre avocat, l—a dat afară din camera sa, iar acum stă prin clădire, pe balustradă în timpul zilei, iar noaptea doarme la intrare. Toată lumea este îngrijorată; clienţii pleacă din birouri; temerile sunt împărtăşite de toată lumea; trebuie să faci ceva, fără întârziere.

Înspăimântat, am dat înapoi în faţa cuvintelor sale şi m—aş fi închis bucuros în noul meu apartament. În van continuam să spun că Bartleby nu îmi era nimic – nimic mai mult decât toţi ceilalţi. Degeaba: Eram ultima persoană care avusese de—a face cu el, iar ei mă făceau responsabil.

Temându—mă să nu apar în diferite acte (ca persoană ameninţată) am sperat că, dacă avocatul mă va lăsa singur cu copistul, în biroul său (al avocatului), voi reuşi ca în acea după—amiază să rezolv problema de care se plângeau.

Am urcat la vechiul meu apartament, şi l—am găsit pe Bartleby stând în linişte pe balustrada de pe palier.

– Ce faci aici, Bartleby? am întrebat.

– Stau pe balustradă, spuse el pe un ton blajin.

L—am condus în biroul avocatului, care ne—a lăsat singuri.

– Bartleby, am spus, eşti conştient că eşti cauza unor mari neplăceri pentru mine, continuând să ocupi locul după ce ai fost dat afară de la birou?

Niciun răspuns.

– Acum, unul din două lucruri trebuie să se întâmple. Ori faci tu ceva, ori facem noi ceva cu tine. În ce fel de serviciu ţi—ar plăcea să lucrezi? Ai dori să te reangajezi ca scrib pentru cineva?

– Nu; aş prefera să nu fac nicio schimbare.

– Ţi—ar plăcea să fii vânzător într—un magazin de haine?

– Mă constrânge prea mult. Nu, nu mi—ar plăcea să fiu angajat; dar nu ţin neapărat.

– Prea multă constrângere, am strigat, dar tu te constrângi tot timpul!

– Prefer să nu fiu angajat, a continuat, de parcă trebuia să clarificăm acel aspect chiar atunci.

– Cum crezi că ţi s—ar potrivi o slujbă de barman? Nu este nevoie să îţi foloseşti ochii pentru această slujbă.

– Nu mi—ar plăcea deloc; deşi, după cum am mai spus, nu ţin neapărat.

Discursul său ciudat mi—a dat energie, aşa că am continuat.

– Bine atunci, ţi—ar plăcea să călătoreşti prin ţară şi să strângi facturi pentru vânzători? Ţi s—ar îmbunătăţi sănătatea.

– Nu, aş prefera să fac altceva.

– Ce spui atunci să mergi ca însoţitor în Europa, să distrezi tinerii cu diferite discuţii – asta îţi sună mai bine?

– Deloc. Nu mi se pare că este ceva stabilit în legătură cu asta. Aş dori să rămân aşa. Dar nu ţin neapărat.

– Aşa să rămâi atunci, am strigat, pierzându—mi răbdarea, şi pentru prima oară m—am enervat peste culme. – Dacă nu părăseşti clădirea înainte de miezul nopţii, mă voi simţi obligat – chiar aşa, obligat să – să – să – să părăsesc şi eu imobilul! am concluzionat într—un mod absurd, neştiind cu ce ameninţare să încerc să—l sperii pentru a—l convinge. În ciuda tuturor eforturilor, îmi venea să plec, când mi—a venit ideea – una care nu îmi fusese pe plac până atunci.

– Bartleby, am spus pe cel mai blând ton pe care l—am putut lua în aceste circumstanţe emoţionante, vei merge acum cu mine acasă – nu la birou, ci la locuinţa mea – şi vei rămâne acolo până vom găsi ceva convenabil pentru tine. Vino, să începem chiar acum.

– Nu. Deocamdată aş prefera să nu fac niciun fel de schimbări.

Nu am răspuns nimic; dar păcălindu—i pe toţi cu rapiditatea şi graba cu care am fugit, am alergat din clădire, am luat—o pe Wallstreet spre Broadway şi am sărit în primul omnibus, scăpând de urmărire. De îndată ce liniştea s—a aşternut, mi—am dat seama foarte clar că am făcut tot ceea ce mi—a stat în putinţă, atât pentru proprietar şi chiriaşii săi, cât şi faţă de dorinţa mea şi simţul obligaţiei, spre folosul lui Bartleby, şi pentru a—l feri de persecuţii. Acum fac tot posibilul să fiu lipsit de griji şi calm; conştiinţa mă motivează în această încercare, deşi, într—adevăr, nu am avut succesul pe care mi—l doream. Îmi era atât de teamă să nu mai fiu vânat de proprietarul înfuriat şi de chiriaşii săi exasperaţi, încât, lăsându—mi afacerile pe mâna lui Nippers, câteva zile am stat mai mult în cealaltă parte a oraşului şi prin suburbii, în trăsură; am trecut prin Jersey City şi Hoboken, şi am făcut o vizită fugitivă în Manhattanville şi Astoria. De fapt, în acea perioadă am trăit mai mult în trăsură.

Când am intrat din nou în birou, am găsit un bilet de la proprietar. L—am deschis cu mâini tremurătoare. Mi se comunica că subsemnatul a fost chemat la poliţie, iar Bartleby a fost dus la penitenciar, ca vagabond. Mai mult, din moment ce ştiam mai multe despre el decât oricine altcineva, doreau să vin acolo şi să depun mărturie despre acele lucruri. Aceste mesaje au avut un efect contradictoriu asupra mea. La început, am fost indignat; până la urmă, aproape că am fost de acord. Firea

energică a proprietarului l—a făcut să adopte această modalitate, cu care eu nu am putut să fiu de acord; şi totuşi, ca ultimă soluţie, în asemenea circumstanţe deosebite, părea singurul plan viabil.

După cum am aflat mai târziu, sărmanul copist nu a opus deloc rezistenţă atunci când i s—a spus că va fi dus la penitenciarul din New York, dar, în felul lui imobil de a fi, şi—a exprimat acordul, în tăcere.

Unii dintre spectatorii miloşi şi curioşi s—au alăturat grupului; şi alături de Bartleby, dus de braţ de unul dintre ofiţeri, procesiunea tăcută şi—a croit drum prin zgomotul, căldura şi veselia amiezii.

În ziua în care am primit notificarea am mers la penitenciarul din New York, sau, ca să fiu mai exact, la Palatul de Justiţie. L—am căutat pe ofiţer, i—am spus care era motivul pentru care venisem şi mi s—a adus la cunoştinţă că individul pe care l—am descris se află într—adevăr acolo. L—am asigurat pe funcţionar că Bartleby era un om onest, şi demn de milă, oricât de excentric ar putea părea. I—am povestit tot ce ştiam şi am încheiat sugerându—i ideea de a nu fi privat de libertate, căci nu ar putea face rău – deşi, chiar nu ştiam dacă aşa este. Oricum, dacă nu se va hotărî altceva, ar trebui primit la adăpost. I—am rugat apoi să îmi permită să—l văd.

Nefiind acuzat de nimic grav, şi aşa calm şi inofensiv cum era, i—au permis să umble liber prin închisoare, şi în special în curţile cu iarbă. Astfel l—am găsit, stând singur în liniştea curţii, cu faţa spre un zid înalt, în timp ce, din spatele zăbrelelor de la geamurile închisorii, mi s—a părut că văd cum ne privesc ochii hoţilor şi ai ucigaşilor.

– Bartleby!

– Te cunosc, spuse el fără să privească în jur, şi nu am nimic să—ţi spun.

– Nu eu te—am adus aici, Bartleby, i—am spus, îndurerat profund de suspiciunea sa. Şi pentru tine, acest loc nu ar trebui să fie unul foarte rău. Nimeni nu îţi reproşează faptul că stai aici. Şi vezi, nu e atât de trist pe cât s—ar putea crede. Priveşte, acolo se vede cerul, iar aici este iarbă.

– Ştiu unde mă aflu, răspunse el, dar nu mai spuse nimic altceva, astfel că am plecat.

Pe când intram iar pe coridor, un bărbat corpolent, care purta un şorţ, m—a oprit şi, arătând cu degetul peste umăr, spuse:

– Este prietenul tău?

– Da.

– Vrea să moară de foame? Dacă vrea, lasă—l să mănânce doar ce primeşte în închisoare, e suficient.

– Tu cine eşti? l—am întrebat, neştiind cum să vorbesc neoficial cu o persoană, într—un astfel de loc.

– Eu sunt omul cu mâncarea. Domnii care au prieteni aici mă angajează ca să le aduc lucruri bune de mâncat.

– Chiar aşa? am întrebat, întorcându—mă spre el.

Răspunse că da.

– Bine atunci, am spus eu, strecurându—i nişte bani în palmă omului cu mâncarea (căci astfel i se spunea). Vreau să îi acorzi atenţie specială prietenului meu; dă—i cea mai bună mâncare pe care o ai. Şi trebuie să fii cât se poate de politicos cu el.

– Prezintă—mă, vrei, te rog? spuse omul cu mâncarea, privindu—mă cu o expresie care îmi arăta că era nerăbdător să îmi dovedească ce poate.

Gândindu—mă că îi va fi de ajutor copistului, am acceptat imediat; l—am întrebat cum îl cheamă şi am mers cu el la Bartleby.

– Bartleby, acesta este domnul Cutlets; îţi va fi de mare ajutor.

– Servitorul dumneavoastră, domnule, servitorul dumneavoastră, spuse omul cu mâncarea, aplecându—se. Sper să vă simţiţi bine aici, domnule; – terenuri spaţioase – apartamente liniştite, domnule – sper că veţi rămâne la noi ceva vreme – vom încerca să vă facem şederea agreabilă. Am putea avea plăcerea, eu şi doamna Cutlets, să vă avem musafir la masă, în camera particulară a doamnei Cutlets?

– Prefer să nu mănânc astăzi, spuse Bartleby, întorcându—se. Nu mi—ar face plăcere; nu sunt obişnuit cu mesele.

Spunând acestea, se deplasă încet spre cealaltă parte a împrejmuirii şi se aşeză cu faţa la zid.

– Cum aşa? mă întrebă uimit omul cu mâncarea. E un tip ciudat, nu—i aşa?

– Cred că e puţin răvăşit, am spus eu, cu tristeţe.

– Răvăşit? Este răvăşit? Ei bine, ai cuvântul meu, am crezut că prietenul ăsta al tău este un falsificator; sunt mereu palizi şi dichisiţi, ăştia, falsificatorii. Nu pot să nu—i compătimesc, nu pot, domnule. Îl cunoşti pe Monroe Edwards? adăugă el emoţionat, apoi se opri. Îşi puse mâna pe umărul meu, cu condescendenţă, şi spuse: A murit de tuberculoză la Sing—Sing. Nu îl cunoşteai pe Monroe?

– Nu, nu am avut niciodată de—a face cu falsificatorii. Dar nu mai pot zăbovi. Ai grijă de prietenul meu. Nu vei avea de pierdut. Pe curând.

La câteva zile, am primit din nou permisiunea să intru în penitenciar, aşa că am străbătut coridoarele în căutarea lui; dar nu l—am găsit.

– L—am văzut ieşind din celula lui de puţin timp, spuse un gardian, poate că a plecat să se plimbe în grădină.

Am mers în direcţia aceea.

– Îl cauţi pe omul cel tăcut? întrebă un alt gardian în timp ce trecea pe lângă mine. Stă întins – doarme acolo, în grădină. Nu—s mai mult de douăzeci de minute de când l—am văzut întins acolo.

Curtea era cufundată în linişte. Aici nu aveau acces prizonierii obişnuiţi. Zidurile ce o înconjurau, de o grosime uimitoare, nu lăsau să treacă sunetele. Personajul egiptean de pe zid mă privea cu tristeţe. Dar iarba din curtea puşcăriei continua să crească sub tălpile mele. Inima piramidelor eterne, părea că răsărise, printr—o minune ciudată, printre crăpături, din seminţele scăpate de păsări.

Ciudat ghemuit lângă zid, cu genunchii strânşi la piept şi întins pe o parte, cu capul pe pietrele reci, l—am văzut pe sărmanul Bartleby. Stătea nemişcat. Am rămas pe loc; apoi m—am apropiat; m—am oprit şi am observat că pleoapele sale erau deschise; altfel, părea cufundat într—un somn adânc. Ceva m—a făcut să—l ating. I—am pipăit mâna, iar un fior m—a străbătut din vârful degetelor până la picioare.

Faţa rotundă a omului cu mâncarea se îndreptă către mine acum.

– Masa lui este gata. Nici azi nu serveşte nimic? Sau trăieşte fără să mănânce?

– Trăieşte fără să mănânce, am spus şi am închis ochii.

– Eh! Doarme, nu—i aşa?

– Cu împăraţii şi dregătorii[21], am murmurat.

* * * * * * * *

Se pare că nu mai este nevoie să continuăm istorioara. Imaginaţia poate suplini relatarea înmormântării sărmanului Bartleby. Dar înainte de a ne despărţi de cititor, permiteți—mi să spun că, dacă naraţiunea l—a interesat vreun pic, dacă i—a trezit curiozitatea pentru cine a fost Bartleby şi asupra vieţii pe care a dus—o înainte ca naratorul să—l întâlnească, aş putea spune că şi eu sunt curios, dar nu am cum să vă satisfac această curiozitate. Nu prea ştiu dacă este cazul să divulg un zvon, care mi—a ajuns la urechi la câteva luni de la moartea copistului. N—aş putea spune pe ce se bazează; şi nici de acum înainte nu voi putea spune cât de adevărat este. Dar deoarece am fost interesat de acest raport, oricât de trist ar părea, ar putea fi la fel şi pentru ceilalţi; astfel că îl voi reda pe scurt.

Raportul sună astfel: Bartleby a fost angajat la biroul de scrisori cu destinatar necunoscut în Washington, de unde a fost concediat brusc din cauza schimbării administraţiei. Când mă gândesc la această ştire, nu pot exprima emoţiile care mă copleşesc. Scrisori cu destinatar necunoscut! Nu sună asta la fel ca oamenii necunoscuţi? Gândiţi—vă la un om doborât de ghinion, ar putea fi vreo meserie mai potrivită pentru el decât aceea de a mânui la nesfârşit aceste scrisori şi să le sorteze pentru a fi arse? Căci saci întregi sunt arşi în fiecare an. Câteodată, dintre hârtiile împăturite câte un funcţionar palid scoate un inel: – degetul căruia îi era adresat, probabil, zace într—un cimitir; o bancnotă trimisă în scopuri caritabile: – el, cel căruia îi era destinată pentru alinarea suferinţelor, nu mai are nevoie acum, căci nici nu mai mănâncă, nici nu moare de foame; iertare celor care au murit disperând; speranţă pentru cei care au murit fără să mai spere; veşti bune pentru cei care au murit în calamităţi cumplite. În drumul prin viaţă, aceste scrisori grăbesc spre moarte.

Ah, Bartleby! Ah, omenire!

---

[21] Aluzie la Vechiul Testament, Cartea lui Iov, capitolul 3, versetele 13–14: Căci acum aş sta culcat şi liniştit, aş dormi şi m—aş odihni, Cu împăraţii şi cu dregătorii pământului, care şi—au zidit morminte în singurătate. (n.tr.)